Finansutskottets betänkande 1978/79: 10

om inriktningen av den ekonomiska politiken samt åtgärder för att stimulera konsumtion och investeringar

Med stöd av 3 kap. 15 § riksdagsordningen har vid höstsessionens början följande motioner väckts

1978/79: 1 av Lars Werner m. fl. (vpk) om åtgärder inom den ekonomiska politiken för att förbättra sysselsättningen,

1978/79: 2 av Olof Palme m. fl. (s) om åtgärder inom den ekonomiska politiken för att förbättra sysselsättningen samt

1978/79: 5 av Lars Werner m. fl. (vpk) om åtgärder inom den ekonomiska politiken.

Den 9 november 1978 framlades för riksdagen propositionen 1978/79: 50 om inriktningen av den ekonomiska politiken, m. m.

Med anledning av propositionen har följande motioner väckts

1978/79: 72 av Hans Nyhage m. fl. (m),
1978/79: 88—93 av Gösta Bohman m. fl. (m),
1978/79: 94—95 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c),
1978/79: 96—98 och 100 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk),
1978/79: 102 av Hans Nyhage (m) och Arne Andersson i Ljung (m),
1978/79: 103 av Johan Olsson m. fl. (c),
1978/79: 104 av Rune Rydén (m) och Knut Wachtmeister (m),
1978/79: 105—109 av Lars Werner m. fl. (vpk),
1978/79: 114 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c),
1978/79: 115 av Joakim Ollén (m) och Olle Aulin (m) och
1978/79: 116—119 av Olof Palme m. fl. (s).

Yrkanden i motionerna väckta med stöd av 3 kap. 15 § riksdagsordningen

I *motionen 1* av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen beslutar

1. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att ett bostadsbyggnadsprogram om 85 000 lägenheter genomförs under budgetåret 1978/79,
2. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att ytterligare 20 000 barnstuge- och fritidshemsplatser skall byggas under budgetåret 1978/79 och att erforderliga statsbidrag härför utgår,

3. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att personaltätheten i daghemmen blir 1 personal på 4 barn,

4. att hos regeringen hemställa om åtgärder för 6 000 nya tjänster inom sjukvården,

5. att hos regeringen hemställa om åtgärder för 5 000 nya tjänster inom äldreomsorgen,

6. att hos regeringen hemställa om åtgärder för en förbättrad kollektivtrafik — såväl statlig som kommunal — av sådan omfattning att 12 000 ytterligare tjänster inrättas,

7. att hos regeringen hemställa om förslag till program för alternativ energiproduktion och energibesparande åtgärder som ger 5 000 årsarbeten ytterligare inom verksamheten,

8. att hos regeringen hemställa om förslag om sysselsättningsgaranti och alternativ produktion inom varven så att sysselsättningen där ej minskar,

9. att hos regeringen hemställa om förslag till sysselsättningsgaranti inom gruv- och stålbranschen,

10. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att sysselsättningen inom textilbranschen ej skall minska,

11. att hos regeringen hemställa om förslag till bidrag för kommunerna och landstingen att anordna ungdomsarbeten bl. a. genom tidigareläggning av angelägna investeringar intill 20 000 nya arbetstillfällen,

12. att hos regeringen hemställa om förslag till statligt stöd till nya idrottsanläggningar som kan ge 1 000 nya arbetstillfällen,

13. att hos regeringen hemställa om åtgärder för utarbetande av ett industripolitiskt program med sikte på ökad förädling inom landet,

14. att godkänna de i motionen i övrigt angivna riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

I *motionen 2* av Olof Palme m. fl. (s) hemställs att riksdagen

1. beslutar inrätta en strukturfond fr. o. m. den 1 januari 1979 i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

2. till *Strukturfonden* (industridepartementet) på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisar ett investeringsanslag på 2 000 000 000 kr.,

3. uppdrager åt fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för strukturfondens förpliktelser på ett belopp intill sammanlagt högst 2 000 000 000 kr.,

4. beslutar ge regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen om behovet av investeringsstimulerande åtgärder,

5. beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts i fråga om behovet av en ansvarsfull energipolitik,

6. beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om

prisstopp på byggnadsmaterial och skärpt kontroll av entreprenadpriser på byggnadsområdet,

7. godkänner — under förutsättning av bifall till hemställan under 6 ovan — i motionen förordade riktlinjer beträffande särskilt tilläggslån för flerbostadshus,

8. godkänner de grunder för extra tillägg till barnbidrag som angivits i motionen,

9. till *Extra tillägg till barnbidrag* (socialdepartementet) på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 890 000 000 kr.,

10. godkänner de ändringar i fråga om hyresgränser och inkomstprövningsregler för statskommunalt bostadsbidrag till barnfamiljer m. m. som förordas i motionen,

11. till *Bostadsbidrag m. m.* (bostadsdepartementet) på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 163 000 000 kr.,

12. godkänner de grunder för extra tillägg till studiebidrag m. m. som angivits i motionen,

13. till *Extra tillägg till studiebidrag m. m.* (utbildningsdepartementet) på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 60 000 000 kr.,

14. hos regeringen hemställer att konsumentpriset på mjölk, ost, nötkött, bröd och mjöl sänks med i motionen angivna belopp,

15. till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* (jordbruksdepartementet) på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 825 000 000 kr.,

16. beslutar genom utnyttjande av anslaget under punkt 15 kompensera jordbruket genom särskilda pristillägg på berörda jordbruksprodukter för de i motionen föreslagna prissänkningarna,

17. antar de förslag till åtgärder som förordats i avsnittet Åtgärder mot ungdomsarbetslösheten,

18. godkänner de i motionen i övrigt angivna riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

I *motionen 5* av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen beslutar

1. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att verkställa ett omedelbart och effektivt allmänt prisstopp under 12 månader,

2. att hos regeringen hemställa om förslag till lag om hyresstopp under i första hand 12 månader,

3. att hos regeringen hemställa om förslag till slopande av mervärdeskatten på nödvändighetsvaror, finansierat i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

4. att hos regeringen hemställa om förslag till ändrad inriktning av skattepolitiken i enlighet med i motionen anförda riktlinjer,

5. att öka det allmänna barnbidraget till 3 150 kronor per barn och år från den 1 januari 1979, vilket utgör 25 % av nu gällande basbelopp, och att riksdagen anvisar nödvändiga medel härför,

6. att i övrigt som sin mening uttala vad som i motionen anförs om den ekonomiska politiken.

Motionerna 1, 2 och 5 remitterades den 5 och 6 oktober 1978 i sin helhet till finansutskottet. För att få förslagen i motionerna närmare belysta beslöt finansutskottet den 12 oktober 1978 att bereda skatteutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet, kulturutskottet, jordbruksutskottet, näringsutskottet, arbetsmarknadsutskottet och civilutskottet tillfälle att avge yttranden.

Yttranden från skatteutskottet (SkU 1978/79: 2 y), socialutskottet (SoU 1978/79: 1 y), jordbruksutskottet (JoU 1978/79: 1 y), näringsutskottet (NU 1978/79: 1 y) och civilutskottet (CU 1978/79: 1 y) återfinns som bilagor till detta betänkande.

Yrkanden i propositionen 50

I propositionen har regeringen (ekonomidepartementet) — efter föredragning av statsrådet Ingemar Mundebo — *dels* föreslagit riksdagen att godkänna vad som i propositionen anförts om inriktningen av den ekonomiska politiken, *dels* i bilagorna 1—4 framlagt lagförslag, gjort anslagsframställningar m. m.

Kammaren har *remitterat* propositionen till finansutskottet, bilaga 1 (socialdepartementet) till socialutskottet, bilaga 2 (budgetdepartementet) till skatteutskottet, bilaga 3 (utbildningsdepartementet) till socialförsäkringsutskottet och bilaga 4 (arbetsmarknadsdepartementet) till arbetsmarknadsutskottet.

Vidare har kammaren remitterat propositionen 1978/79: 49 om vissa varvsfrågor till näringsutskottet.

Med anledning av kammarens remittering har finansutskottet den 14 november 1978 beslutat *överlämna*

motionen 1 i vad avser yrkande 8 till näringsutskottet och yrkandena 10 och 11 till arbetsmarknadsutskottet,

motionen 2 i vad avser yrkande 4 till skatteutskottet, yrkandena 8 och 9 till socialutskottet, yrkandena 12 och 13 till socialförsäkringsutskottet och yrkande 17 till arbetsmarknadsutskottet samt

motionen 5 i vad avser yrkandena 3 och 4 till skatteutskottet och yrkande 5 till socialutskottet.

Yrkanden i motionerna väckta med anledning av propositionen 50

Av de motioner som väckts med anledning av propositionen 50 har följande remitterats till finansutskottet

motionen 88 av Gösta Bohman m. fl. (m) vari hemställs att vad gäller riktlinjerna för den ekonomiska politiken riksdagen beslutar i enlighet med vad som i motionen anförts,

motionen 94 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen måtte besluta

1. att godkänna vad som i motionen anförts om inriktningen av den ekonomiska politiken samt

2. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om nödvändigheten att också i praktiken hävda de centrala målsättningarna rättvis inkomstfördelning och regional balans,

motionen 96 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) vari föreslås

1. att byggandet av minst 75 000 lägenheter igångsätts under 1979,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande kapitalexport och utlandsinvesteringar,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en ökad vidareförädling av svenska produkter för att stimulera den inhemska sysselsättningen samt

4. att riksdagen i anledning av proposition 1978/79: 50 ger regeringen till känna vad som i denna motion ytterligare anförts som riktlinjer för den ekonomiska politiken,

motionen 105 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen beslutar att med avslag på vad som sägs i propositionen 1978/79: 50 om inriktningen av den ekonomiska politiken godkänna vad som i denna motion samt i motionerna 1978/79: 1 och 1978/79: 5 sagts i motsvarande del samt

motionen 116 av Olof Palme m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen måtte besluta

1. att godkänna vad som i motionen anförts om inriktningen av den ekonomiska politiken,

2. att i enlighet med den överenskommelse som träffats i civilutskottet fr. o. m. den 1 januari 1979 förbättra bostadsstödet till barnfamiljerna samt

3. att till *Bostadsbidrag m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under trettonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag på 150 000 000 kr.

Motivering till motionerna väckta med stöd av 3 kap. 15 § riksdagsordningen

I *motionen 1* (vpk) anförs att Sverige står inför en skärpning av situationen när det gäller arbetslöshet och utslagning. Enligt motionärerna kan riksdagen inte avstå från att förutse utvecklingen på sikt och underlåta att handla. Ett effektivt krisbekämpande program måste snabbt läggas upp och börja verkställas. Ett sådant program har enligt motionärerna två steg: ett omedelbart och ett mer långsiktigt.

Det första steget i ett effektivt krisprogram bör enligt motionärerna sikta till att under de närmaste tolv månaderna tillskapa 100 000 nya arbetstillfällen. Motionärerna preciserar programmet på följande sätt:

	Årsarbeten
Ett bostadsbyggnadsprogram med 25 000 fler lägenheter än regeringens planer. Byggnads- och industrijobb	15 000
20 000 ytterligare barnstugeplatser. Byggnads- och produktionsarbeten	6 000
Personal	5 000
Ökad personaltäthet från 1/5 till 1/4 vid barnstugor och fritidshem	8 000
Ökad personaltäthet inom sjukvården	6 000
Utbyggd äldreomsorg	5 000
Ökad kollektivtrafik (förare, service, produktion och anläggningsarbeten)	12 000
Alternativ energiproduktion och energibesparande åtgärder	5 000
Miljöåterställande arbeten	3 000
Alternativ produktion och sysselsättningsgaranti vid varven	8 000
Sysselsättningsgaranti inom gruv- och stålbranschen	4 000
Bevarad sysselsättning inom textilbranschen	2 000
Statliga lån och bidrag till landstingen och kommunerna för tidigareläggning av angelägna investeringar samt ungdomsarbeten i kommunal och landstingsregi	20 000
Nya idrotts- och fritidsanläggningar	1 000

Ett sådant program bör enligt motionärerna också ses i ett mera långsiktigt perspektiv. Det skall delvis utgöra utgångspunkten för en nödvändig omläggning av produktionen mot ökad förädling av svenska råvaror inom landet — en omläggning som på sikt också kommer att leda till ett minskat beroende av utrikeshandel.

Beträffande finansieringen anför motionärerna att ett belopp motsvarande 15 % av gåvorna, subventionerna och garantierna till kapitalägarna skulle bli en grundplåt till det arbetsskapande programmet.

Utöver det arbetsskapande programmet är enligt motionärerna följande åtgärder nödvändiga:

— Stopp för kapitalflykt och industriutflyttning genom skärpt tillämpning av valutaregleringslagen.

— Nationalisering av privata affärsbanker och försäkringsbolag så att kreditströmmarna inom landet kan komma under verklig samhällelig kontroll.
— Arbetstidsförkortning — 7 timmars arbetsdag från den 1 januari 1979 med full lönekompensation som steg mot 6-timmarsdag.

I *motionen 2* (s) understryks nödvändigheten av att åtgärder vidtas för att motverka den ökande arbetslösheten. Motionärerna framhåller att den faktiska ekonomiska utvecklingen i landet under de två första kvartalen 1978 varit svagare än enligt den bedömning från i våras på vilken riksdagens beslut om den allmänna inriktningen av den ekonomiska politiken grundades.

Mot bakgrund härav bör enligt motionärerna åtgärder vidtas för att stimulera konsumtion och investeringar. Insatserna syftar till att kortsiktigt förstärka den inhemska efterfrågan och att långsiktigt förstärka produktionsmöjligheterna och sysselsättningen. De föreslagna åtgärderna presenteras i form av ett sjupunktsprogram.

Åtgärder på investeringsområdet:

1. Ett kraftigt förstärkt stöd till industrins investeringar och utvecklingsarbete.

Under denna punkt föreslås bl. a. inrättande av en strukturfond med ett kapital av 4 miljarder kr., varav hälften finansieras över budgeten. Vidare hänvisas till åtgärder som föreslagits i motionerna 1977/78: 654 och 1970. Motionärerna föreslår också att det särskilda investeringsavdrag resp. -bidrag som utgår under 1978 förstärks och förlängs till att även omfatta investeringar under 1979. Särskilda åtgärder bör även vidtas för att på kort sikt förstärka byggnadsinvesteringarna inom i första hand industrin.

2. En ansvarsfull energipolitik.

De riktlinjer för energipolitiken som drogs upp av 1975 års riksdag och som i allt väsentligt rekommenderats också av energikommissionen bör enligt motionärerna följas av regeringen.

3. Ett förstärkt stöd till nyproduktion av bostäder.

För att snabbt öka nyproduktionen av bostäder till 70 000—75 000 lägenheter per år föreslås ett särskilt ränte- och amorteringsfritt tilläggslån för flerbostadshus motsvarande 10 % av låneunderlaget. Vidare upprepas tidigare krav om prisstopp på byggnadsmaterial och skärpt kontroll av entreprenadpriserna på bostadsbyggnadsmarknaden.

Åtgärder på konsumtionsområdet:

4. En temporär höjning av det allmänna barnbidraget.

Motionärerna föreslår en temporär höjning av barnbidraget med 500

kr., att utbetalas så snart som möjligt under hösten. En motsvarande höjning bör göras av studiebidraget och det förlängda barnbidraget inom studiehjälpen. Kostnaderna beräknas till ca 950 milj. kr.

5. Förbättrade bostadsbidrag.

Motionärerna föreslår en höjning av den övre hyresgränsen med 100 kr. per månad. Inkomstgränsen för oreducerat bidrag föreslås höjd från 38 000 kr. till 41 000 kr. och gränsen för skärpt reducering från 54 000 kr. till 60 000 kr. Motionärerna beräknar statens kostnader för dessa åtgärder till 163 milj. kr. innevarande budgetår.

6. Sänkning av priserna på baslivsmedel.

Som ett led i inflationsbekämpningen föreslås att, inom ramen för jordbruksprisregleringen, subventionerna av de s. k. baslivsmedlen ökas så att priserna på dessa varor sänks med ca 10 %. Kostnaderna beräknas till ca 825 milj. kr.

7. En skattesänkning för låg- och medelinkomsttagare för 1979.

För att upprätthålla hushållens köpkraft under 1979 krävs enligt motionärerna en sänkning av den statliga skatteskalan. Motionärerna framlägger inget konkret förslag i denna motion men anger att man inte accepterar de principer som indexregleringen bygger på samt att skattesänkningens tyngdpunkt bör läggas i låg- och mellaninkomstlägena.

Utöver sjupunktsprogrammet framläggs i motionen ett särskilt program med åtgärder mot ungdomsarbetslösheten.

Beträffande finansieringen av förslagen i motionen anför motionärerna att det är för tidigt att ange de fullständiga statsfinansiella konsekvenserna av dessa innan skatteförslaget för 1979 har preciserats.

I *motionen 5* (vpk) föreslås åtgärder för att bryta den politiska linje som inneburit att reallöner och levnadsstandard under två år sänkts för de arbetande. Åtgärderna kan också bidra till en förbättring av det allmänna ekonomiska läget inom landet.

Motionärerna föreslår att

— ett allmänt och effektivt prisstopp införs,
— hyresstopp under i första hand 12 månader införs,
— mervärdeskatten på nödvändighetsvaror slopas samt
— det allmänna barnbidraget höjs till 3 150 kr. per barn och år och knyts till basbeloppet.

Åtgärderna föreslås finansierade genom bl. a. höjning av förmögenhetsskatten, slopande av 80/85-procentsregeln, höjning av skatten på arv och gåvor, skärpning av realisationsvinstbeskattningen samt slopande resp. begränsning av rätten att göra olika typer av avdrag. Vidare förordas en sänkning av militärutgifterna.

Motivering till propositionen 50

Den internationella konjunkturutvecklingen

Vad gäller utsikterna för den internationella konjunkturens förlopp mot slutet av 1978 och under 1979 framhålls i propositionen vissa händelser av betydelse som har ägt rum under sommaren och hösten. Sålunda har å ena sidan stimulansåtgärder vidtagits i Förbundsrepubliken Tyskland och Japan. Å andra sidan har penningpolitiken i Förenta staterna efter hand skärpts, samtidigt som också andra åtgärder aviserats i syfte att nedbringa inflationstakten och stärka dollarkursen. Sammantaget bör enligt föredraganden denna nya inriktning av politiken förstärka de tendenser till ett närmande mellan tillväxttakterna för länderna inom OECD-området som redan tidigare gjort sig gällande. En nedgång förutses i den amerikanska ekonomins expansionstakt. Detta motverkas av att de västeuropeiska länderna efter hand väntas få en snabbare uppgång. En sådan utveckling, i kombination med de betydande växelkursförändringar som ägt rum, bör på sikt medverka till en jämnare fördelning av underskott och överskott i OECD-ländernas bytesbalanser. Nuvarande tendenser pekar också i riktning mot fortsatt nedgång av OECD-ländernas omfattande överskott. En ökad jämvikt på betalningsbalansområdet skulle skapa förutsättningar för en snabbare ekonomisk tillväxt i världsekonomin under kommande år.

Sammantaget för OECD-området väntas en ekonomisk tillväxt 1979 i samma storleksordning som innevarande år, eller ca 3,5 %. Beträffande världshandeln är enligt föredraganden en viss förbättring att räkna med; tillväxten beräknas uppgå till mellan 5 och 6 % i volym mot 4,5—5 % 1978.

Priserna i internationell handel 1979 förutses öka i storleksordningen 5 %, eller ett par procentenheter snabbare än i år. I kombination med en fortsatt dämpning av de inhemskt bestämda priserna väntas detta dock leda till att inflationstakten i industriländerna 1979 begränsas ytterligare något.

Det aktuella ekonomiska läget och utsikterna för 1979

Den svenska ekonomin är enligt föredraganden nu på väg upp ur den svåraste krisen under efterkrigstiden. Industriproduktionen, som fallit sedan slutet av 1974, började åter öka vid mitten av 1978. Industrins orderstockar växer. Den privata konsumtionen, som minskat sedan första kvartalet 1977, har vänt uppåt under tredje kvartalet i år. Vår internationella konkurrenskraft har stärkts. Exporten har stigit markant. Sverige återtar nu förlorade marknadsandelar inte bara på exportmarknaderna utan även på hemmamarknaden. Vi beräknas i år få ett överskott i vår handelsbalans med omvärlden på ungefär 5 miljarder kr. att jämföras med ett lika stort underskott året innan. Takten i prisstegringarna har halverats jämfört med för ett år sedan.

Till en del beror den förbättrade externbalansen på neddragningen av den inhemska konsumtionsefterfrågan och lageravvecklingen. Huvudförklaringen är dock enligt föredraganden att de svenska företagen har lyckats återvinna marknadsandelar. Enligt konjunkturinstitutets beräkningar skulle för bearbetade varor andelsvinster motsvarande en exportvolym om 6 1/2 % ha gjorts under andra halvåret 1977 och första halvåret 1978. Fortsatta andelsvinster under återstoden av 1978 kan påräknas. Även på hemmamarknaden har marknadsandelar återtagits.

Marknaden för export av bearbetade varor (exkl. fartyg) till OECD-länderna väntas öka med 6 à 7 % 1979, eller något snabbare än i år. Av väsentlig betydelse är härvid att den sammantagna importen i våra nordiska grannländer bedöms utvecklas avsevärt mera positivt nästa år än under 1978. Sverige beräknas öka sina marknadsandelar med 5 à 6 % innevarande år. För 1979 finns det, anser föredraganden, med hänsyn till en fortsatt förbättring i Sveriges konkurrenskraft skäl att räkna med ytterligare en andelsvinst på 3 à 4 %. Därmed skulle Sverige ha återvunnit ca hälften av de marknadsandelar som förlorats åren 1975—1977. Sammanlagt ger marknadstillväxten och andelsvinsterna en uppgång i exporten till OECD-området av bearbetade varor (exkl. fartyg) på ca 11 % i år och ca 10 % under 1979. För råvaror förutses en betydligt långsammare exportökning 1979 än i år. För fartygsexporten sker en kraftig minskning. Totalt beräknas Sveriges export nästa år öka i storleksordningen 7 1/2 % (räknat i nationalräkenskapstermer), dvs. i samma takt som nu förutses för 1978.

Från december 1977 till september 1978 har konsumentprisindex endast stigit med 5,9 % och för hela 1978 väntas prisuppgången stanna kring 7 3/4 %. Den långsammare prisökningstakten väntas enligt föredraganden bestå nästa år. Konsumentpriserna bedöms sålunda öka med ca 5 % under loppet av 1979 vilket innebär att prisklausulen i löneavtalen uppfylls även nästa år.

I den reviderade finnasplanen förutsattes att den privata konsumtionen skulle minska med ca 1 % under 1978. Denna prognos ser enligt föredraganden ut att infrias. Utvecklingen under loppet av året innebär emellertid att en minskning under första halvåret förbyts i en ökning under andra halvåret med ca 2 %.

Vad gäller investeringarna som sjunkit ända sedan 1974 har en markerad omsvängning ägt rum under 1978. Den mer positiva utvecklingen kan enligt föredraganden väntas fortsätta under nästa år, då investeringarna väntas öka med ca 5 %. Bostadsbyggandet ökar relativt snabbt. Igångsättningen av nya lägenheter väntas bli inemot 60 000 i år och sannolikt något högre 1979. Även i fråga om industrins investeringar sker en omsvängning. Efter ett fall med sammanlagt ca 30 % 1977 och 1978 förväntas en investeringsuppgång med några procent 1979. I takt med stigande kapacitetsutnyttjande och förbättrade resultat kan en fort-

satt investeringsuppgång förutses. Lagerneddragningen väntas fortsätta nästa år men i avtagande takt.

Föredraganden räknar med en produktionsökning totalt i samhället (BNP) på ca 2 % i år, vilket är betydligt mera än som förutsågs i våras. Den snabbare tillväxten får enligt föredraganden framför allt tillskrivas den förbättrade reala utrikesbalansen, dvs. den snabba exportvolymökningen och kraftiga importvolymminskningen. För 1979 förutses en produktionsökning om 3,5—4 % vid oförändrad inriktning av den ekonomiska politiken.

Den ekonomiska politikens mål och inriktning

Mot bakgrund av ekonomins nuvarande utvecklingstendenser finns det enligt föredraganden skäl att låta den ekonomiska politiken få en försiktigt expansiv inriktning under 1979 vilket bl. a. kan ge en positiv effekt på sysselsättningen. Åtgärder som siktar till att öka den privata konsumtionen med 2,5 % nästa år är enligt regeringens uppfattning en rimlig avvägning av den ekonomiska politiken. En sådan konsumtionsökningstakt bör enligt föredraganden vara förenlig med strävan att bekämpa inflationen.

Den långsiktiga tillväxten i utrymmet för privat konsumtion torde ligga någonstans mellan 1,5 och 2 % per år. Med hänsyn till att den privata konsumtionen under 1978 pressats ner under tillväxttrenden finns det dock enligt föredraganden anledning att öka konsumtionen något snabbare under 1979. En mindre ökning än 2 1/2 % skulle innebära en risk för att resurserna inom hemmamarknadsindustrin och den privata tjänstesektorn skulle minska allt för mycket, framhåller föredraganden, vilket skulle leda till flaskhalsproblem längre fram när den privata konsumtionen åter expanderade. En väsentligt snabbare ökning skulle å andra sidan föra upp konsumtionen på en nivå varifrån den inte kunde tillåtas öka särskilt mycket utan att äventyra de långsiktiga målen.

Enligt konjunkturinstitutets beräkningar stiger de reala disponibla inkomsterna med 1,2 % nästa år. I denna beräkning har hänsyn tagits till

— att indexregleringen av den statliga inkomstskatten innebär uteblivna skattehöjningar på ca 3,2 miljarder kr. 1979,
— att överenskommelsen våren 1978 mellan trepartiregeringen och kommunförbunden om begränsade skattehöjningar i kommuner och landsting ser ut att leda till att kommunalskattehöjningarna kan begränsas till ca 25 öre,
— att bostadsbidragen höjs kraftigt från årsskiftet,
— att den starkt neddragna inflationstakten under 1978 ger en högre realinkomst även under 1979.

För att hushållens reala köpkraft skall stiga med ca 2,5 % bör de en-

ligt föredraganden tillföras ytterligare ungefär 2,5 miljarder kr. vilket motsvarar ca 1,3 % av hushållens disponibla inkomster i form av sänkta skatter och höjda bidrag.

Det angivna ekonomiska utrymmet föreslås i propositionen användas till följande åtgärder:

— Barnbidraget höjs med 240 kr. till 2 500 kr. per barn och år fr. o. m. den 1 januari 1979. Kostnad 475 milj. kr.
— Inflationsskydd införs även för grundavdraget vid inkomstbeskattningen genom att den särskilda skattereduktionen uppräknas från 400 till 560 kr. Skattebortfall 850 milj. kr.
— En viss marginalskattelättnad genomförs fr. o. m. 1979 inom en ram av ca 1 100 milj. kr.
— Det extra skatteavdraget för pensionärer höjs så att folkpensionärer med låga inkomster slipper skatt även under år 1979.
— Skatteavdraget för underhållsbidrag till icke hemmavarande barn höjs från 2 500 kr. till 3 000 kr.

En höjning av hushållens reala disponibla inkomster med 2,5 % kan enligt föredraganden väntas leda till en ungefär lika stor ökning i den privata konsumtionen. Enligt föredragandens uppfattning finns det nämligen anledning att tro på en ungefär oförändrad sparkvot hos hushållen även om prognoser av detta slag alltid måste förses med reservationer. I och för sig kan en lugnare prisutveckling och ett förbättrat arbetsmarknadsläge leda till ett något sänkt sparande. Samtidigt finns det faktorer som talar för att hushållssparandet hålls uppe på 1978 års nivå. Sparkvoten har trendmässigt stigit under 1970-talet. Konsumenterna har anpassat sig till en lägre utgiftsnivå. Erfarenhetsmässigt kan man räkna med att en relativt hög andel av en icke förväntad inkomstökning sparas. Vidare kommer det nya statliga skattesparandet att bidra till att hålla uppe hushållssparandet.

Ett ytterligare motiv för en viss stimulans är enligt föredraganden att det är angeläget att löntagarna, när läget i ekonomin förbättras, får en positiv reallöneutveckling efter skatt. Det kan också verksamt bidra till ett nytt försiktigt och ansvarsfullt löneavtal för åren efter 1979.

De tidigare beslutade höjningarna av socialförsäkringsavgifterna för barnomsorg och sjukförsäkring med 1,3 % gäller fr. o. m. 1 januari 1979. Den sammanlagda timkostnaden beräknas av konjunkturinstitutet därvid stiga med drygt 7 %. Genom det dämpade löneavtalet och den relativt snabba produktivitetsökning som frigörandet av produktivitetsreserven medför antas kostnaden per producerad enhet stiga något långsammare i Sverige än i konkurrentländerna. Sveriges relativa konkurrenskraft fortsätter att förbättras.

Under uppsvingsfasen i konjunkturcykeln måste särskilt den utlandskonkurrerande sektorns resursbehov prioriteras. Budgetpolitiken måste

därför enligt föredraganden inriktas på stark återhållsamhet med utgifterna. De stora budgetunderskotten under senare år har varit nödvändiga för att hålla uppe aktiviteten i ekonomin. Resursutnyttjandet är alltjämt jämförelsevis lågt. I takt med att kapacitetsutnyttjandet förbättras uppkommer emellertid ett krav på att finanspolitiken anpassas därtill.

Budgetpolitiken medför också en stark likviditetsökning vilken i ett senare skede av uppsvingsfasen skulle kunna utlösa efterfrågeökningar som går utöver det samhällsekonomiska utrymmet och som kan minska motståndskraften mot pris- och lönehöjningar. Den reala likviditeten i samhällsekonomin ligger dock enligt föredraganden alltjämt på en mycket låg nivå. I takt med att den normaliseras måste emellertid också kreditpolitiken anpassas härtill genom att föra över likvida medel till den långa kapitalmarknaden.

Regeringens mål är att ytterligare öka bostadsbyggandet nästa år. I syfte att stärka bostadsefterfrågan och förhindra att alltför kraftiga hyreshöjningar äventyrar prisstabiliseringsmålet 1979 kommer regeringen att lägga förslag till riksdagen om statliga lån till underhållskostnader för lägenheter färdigställda under perioden 1965—1975.

Arbetsmarknadsläget är alltjämt allvarligt, framhåller föredraganden. Ökningen av arbetslösheten under 1978 är särskilt påtaglig för ungdomar under 25 år. De åtgärder som föreslås i propositionen syftar till att öka kapacitetsutnyttjandet i den svenska ekonomin och därmed snabbare få till stånd en förbättrad sysselsättning. Regeringen kommer också i fortsättningen dessutom att använda den aktiva arbetsmarknadspolitikens alla medel för att hålla tillbaka arbetslösheten. Särskilda åtgärder sätts in mot ungdomsarbetslösheten. I särskild bilaga till propositionen framläggs förslag om arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom en ram om ca 3 miljarder kr.

Under uppsvingsfasen ställs arbetsmarknadspolitiken inför nya krav. Stora insatser måste enligt föredraganden göras bl. a. för att underlätta en större rörlighet under socialt acceptabla former. I den ovan nämnda bilagan ingår förslag om utbyggnad av åtgärder som underlättar rörlighet.

När kapacitetsutnyttjandet i industrin stiger och företagens finansiella ställning förbättrats kan man enligt föredraganden räkna med kraftig återhämtning av industriinvesteringarna. Detta torde dock inte inträffa förrän under återanpassningsperiodens senare skede. För att i möjligaste mån tidigarelägga investeringar till uppsvingsfasens första skede läggs i bilaga till propositionen fram förslag om investeringsstimulerande åtgärder. De innebär i huvudsak en förlängning av det generella frisläppet av investeringsfonderna samt förlängning av det särskilda investeringsavdraget på 25 % och det statliga investeringsbidraget på 10 % för maskininvesteringar. Det föreslås också att ett nytt 10-pro-

centigt investeringsavdrag införs för byggnadsinvesteringar, som igångsätts före den 30 september 1979.

Industrins finansiella ställning har allvarligt försvagats under de senaste åren. Det är enligt föredraganden nödvändigt att soliditeten i företagen ökar för att göra dem mer motståndskraftiga mot framtida påfrestningar. Det är därför angeläget att företagen kan utnyttja ett förbättrat konjunkturläge till att öka nyemissionsverksamheten. För att stimulera denna föreslås en höjning av det s. k. Annell-avdraget. Därigenom minskas skillnaden i de avkastningskrav som måste ställas på eget kapital i förhållande till upplånat kapital.

De föreslagna åtgärderna i kombination med andra antaganden om hushållens sparkvot och utrikeshandelns utveckling m. m. ger sammantaget en något annorlunda bild av ekonomins utveckling än den konjunkturinstitutet beskrivit i sin höstrapport.

Den något högre privata konsumtionen och den antagna försämringen i bytesförhållandet leder till ett underskott i bytesbalansen på 8,7 miljarder kr. 1979. Detta är ca 500 milj. kr. mer än konjunkturinstitutet beräknat.

BNP beräknas växa med 4,4 %. Industriproduktionen som innevarande år förutses öka med 1 % beräknas nästa år komma att öka med bortemot 7 %, vilket är drygt en procentenhet mer än vad konjunkturinstitutet antagit. Genom en snabbare uppgång i industriproduktionen ökar även produktiviteten inom industrin något snabbare eller med ca 7 %.

Motivering till motionerna väckta med anledning av propositionen

I *motionen 88* (m) instämmer motionärerna i stort sett i den bedömning av Sveriges ekonomiska läge som görs i propositionen 50 och i prognosen avseende utvecklingen under 1979.

Motionärerna erinrar om att den bedömning av den svenska ekonomins utsikter inför det kommande året som nu kan göras är väsentligt ljusare än vad som varit fallet under de senaste åren. Man konstaterar att det föreligger vissa skillnader mellan konjunkturinstitutets och regeringens bedömningar. Bl. a. har regeringen gjort en något mer optimistisk bedömning av exportutsikterna än konjunkturinstitutet. Trots den importstimulerande effekten av föreslagna konsumtionsstödjande åtgärder kommer man fram till i stort sett samma överskott i handelsbalansen. Motionärerna är benägna att instämma i regeringens bedömning. Tidigare prognoser avseende handelsbalansen har genomgående underskattat effekten av försämringar resp. förbättringar av Sveriges relativa kostnadsläge.

Den förväntade uppgången i den svenska ekonomin sammanhänger delvis med en förbättring av den internationella konjunkturen. Till vä-

sentlig del är den emellertid ett resultat av de ekonomisk-politiska stabiliseringsåtgärder som den borgerliga trepartiregeringen vidtog i syfte att åstadkomma en sådan förbättring.

Den svenska ekonomins svårigheter är emellertid långt ifrån ur världen. Näringslivet kommer under betydande tid framöver att brottas med allvarliga strukturproblem. Jämvikten i bytesbalansen är ännu inte återställd även om den har förbättrats. Utrymmet för ökad privat konsumtion är och kommer under betydande tid framöver att vara begränsat.

Enligt motionärernas uppfattning måste i det rådande ekonomiska läget den ekonomiska politiken i första hand syfta till att

— möjliggöra en fortsatt förbättring av den svenska industrins internationella konkurrensläge genom att stimulera till produktivitetsförbättringar och till att den outnyttjade produktionskapaciteten tas till vara samt genom att kostnadsutvecklingen även fortsättningsvis hålls tillbaka;
— garantera den dämpning av inflationstakten som redan åstadkommits och motverka prisstegringsimpulser i samband med en förbättring av konjunkturläget;
— medverka till en ökad sysselsättning i första hand inom industrin samt till en ökad arbetsmarknadspolitisk rörlighet mellan företag och branscher med överskott resp. brist på arbetskraft;
— stimulera till en ökad investeringsaktivitet inom näringslivet på såväl längre som kortare sikt samt
— stimulera till arbete, initiativ och företagande.

Konjunkturinstitutet räknar i sin höstrapport med en uppgång i den privata konsumtionen under 1979 på 2,2 %. Om så blev fallet skulle detta innebära att den privata konsumtionen under de tre åren 1977, 1978 och 1979 ökar med sammanlagt 0,2 %. I konjunkturinstitutets kalkyl ligger ett antagande om en minskad sparkvot för 1979.

Inom den borgerliga trepartiregeringen gjordes enligt motionärerna bedömningen att till följd av den stabilisering av den svenska ekonomin som åstadkommits, det var möjligt att låta den privata konsumtionen öka med 2,5 % under 1979. Den nya regeringen har gjort samma bedömning och framhåller i propositionen att en mindre ökning än 2,5 % skulle innebära en risk för att resurserna inom hemmamarknadsindustrin och den privata tjänstesektorn skulle minska allt för mycket, vilket skulle leda till flaskhalsproblem längre fram när den privata konsumtionen åter expanderade. Motionärerna delar denna uppfattning. Man instämmer också i att det finns anledning att tro på en ungefär oförändrad sparkvot hos hushållen under 1979 jämfört med innevarande år. Bl. a. gör av trepartiregeringen vidtagna åtgärder för att stimulera hushållssparandet en sådan utveckling sannolik. Liksom regeringen gör man mot denna bakgrund bedömningen att hushållens reala köpkraft bör

tillföras omkring 2,5 miljarder kr. under 1979 för att det uppställda konsumtionsmålet skall kunna realiseras. En viss beredskap att sätta in ytterligare sparstimulerande åtgärder bör emellertid upprätthållas för den händelse att någon mer markant nedgång i sparkvoten skulle ske.

Det är enligt motionärernas uppfattning beklagligt att regeringen inte velat lägga fram ett förslag om att arbetsgivaravgifterna inte skall höjas från den 1 januari 1979. En sådan åtgärd skulle verka befrämjande på såväl sysselsättningen som på produktion och export. Genom uteblivna prishöjningar skulle den också ha givit en stimulans åt den privata konsumtionen av storleksordningen 700—900 milj. kr., dvs. av ungefär samma storleksordning som motsvaras av den föreslagna höjningen av den särskilda skattereduktionen. Genom regeringens avvisande hållning i detta hänseende saknas parlamentariska möjligheter att i riksdagen genomdriva det förslag som tillsammans med andra åtgärder skulle ge den samhällsekonomiskt mest gynnsamma effekten i nuvarande ekonomiska läge, anför motionärerna.

Motionärerna stöder under nu angivna förutsättningar i huvudsak de förslag som lagts fram i propositionen 50 avseende

— höjda barnbidrag inom den av regeringen föreslagna ramen men barnfamiljer med tre barn eller fler bör ges ett särskilt flerbarnsbidrag,
— åtgärder för att stimulera näringslivets investeringar samt
— ytterligare arbetsmarknadspolitiska satsningar; dock bör en översyn ske av tillämpningen av trygghetslagstiftningen och de arbetsmarknadspolitiska stödinsatserna.

Behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser hade enligt motionärerna kunnat minskas om det ekonomisk-politiska åtgärdspaketet fått en något annan inriktning. Man har emellertid inget emot att medlen ställs till arbetsmarknadsmyndigheternas förfogande. Man vill dock starkt understryka nödvändigheten av att de arbetsmarknadspolitiska insatserna inte leder till en låsning av arbetskraften. Det är desto viktigare i en situation då en ökning av efterfrågan på arbetskraft redan nu gör sig gällande och kan komma att ytterligare öka inom en överskådlig framtid. De arbetsmarknadspolitiska insatserna måste underlätta en rörlighet mellan företag och branscher. I annat fall är risken stor för att en uppgång i den svenska konjunkturen snabbt leder till uppkomsten av flaskhalsproblem med ty följande inflationsrisker.

På skattepolitikens område stöder motionärerna vidare förslagen avseende

— en höjning av den särskilda skattereduktionen,
— en höjning av det extra skatteavdraget för pensionärer samt
— en höjning av avdraget för underhållsbidrag till icke hemmavarande barn.

Däremot föreslår motionärerna vissa ytterligare nedjusteringar av marginalskatterna i inkomstlägen mellan 74 700 och 90 900 kr. i syfte att eliminera de orimligt stora språng i marginalskatteskalan som annars uppkommer. Vidare föreslås att riksdagen redan i år fattar beslut om ett marginalskattetak vid 85 % att gälla från och med inkomståret 1979.

Motionärerna slår fast att i ett längre perspektiv de orimligt höga marginalskatternas inkomstlägen måste bringas ned. I normala inkomstlägen bör de på sikt inte överstiga 50 %. Det föreslagna marginalskattetaket bör på sikt nedjusteras till 70 %.

I *motionen 94* (c) finner motionärerna den mer positiva bild av svensk ekonomi som numera kan registreras vara glädjande. Problemen är emellertid inte övervunna med detta. Det vore ödesdigert för svensk ekonomi om denna situation togs till intäkt för en överstimulans. En ekonomisk politik som skulle leda till en inflationistisk utveckling under 1979 skulle rycka undan en viktig del av grunden för avtalsrörelsen, säger motionärerna. Därmed skulle också den ekonomiska stabiliseringspolitiken äventyras.

Mycket tyder enligt motionärerna på att konjunkturuppgången i i-länderna under andra halvåret 1978 förstärkts mera än vad som tidigare kunde förutses. De ekonomiska stimulanser som satts in i Västeuropa har en sådan omfattning att efterfrågan påtagligt håller på att förbättras. Denna utveckling torde enligt motionärerna förstärkas under 1979. Därigenom skapas förutsättningar för en betydande exportökning för den svenska ekonomin. Den stegrade ekonomiska aktiviteten leder också sannolikt till en ökad investeringsbenägenhet hos industrin i våra avnämarländer. Detta medför speciella fördelar för ett näringsliv med Sveriges branschsammansättning. Den amerikanska ekonomins utveckling är emellertid, särskilt på lite längre sikt, mera osäker. Den totala efterfrågebilden kan därför framdeles tyngas av en nedgång av tillväxten i USA.

Ovissheten på lite längre sikt gör det nödvändigt att helt och hållet utnyttja möjligheterna att förbättra utrikeshandeln under 1979 och sannolikt också 1980. Vi måste, anför motionärerna, försöka förhindra att vi går in i en ny lågkonjunktur med ett för lågt sparande och ökande kostnader för utlandsupplåningen. Under 1979 kommer enbart räntekostnaden till utlandet på utlandsskulden att uppgå till ca 4 miljarder kr. eller ca 1 000 kr. per yrkesverksam svensk. Vi måste använda det nuvarande läget för att få en av exportmöjligheterna stimulerad tillväxt av svenskt näringsliv. Men det är lika viktigt att också ha en utvecklad produktion för hemmamarknad, som kan konkurrera med importen. Efter 1980 kan det visa sig mycket svårt att återvinna vad vi förlorat i marknadsandelar på exportmarknaderna, anför motionärerna, som menar att ansträngningarna måste sättas in nu.

Det finns enligt motionärerna en överkapacitet inom det svenska näringslivet i form av outnyttjad arbetskraft och outnyttjat realkapital. Hur stor skillnaden är mellan faktisk och möjlig produktion kan diskuteras, inte minst med tanke på effekten av den långa tid resurserna inte utnyttjats fullt ut. Trepartiregeringen framhöll i olika sammanhang att vid en konjunkturuppgång kan efterfrågan delvis gälla andra sektorer än där överkapaciteten finns. Dessa omständigheter kräver särskilt stor försiktighet vid bedömningen av hur stark ökning av totalefterfrågan den svenska ekonomin på kort sikt kan bära utan negativa effekter på prisutveckling och bytesbalans.

Flertalet av de förslag som läggs fram i propositionen är sådana, om vilka enighet rådde i trepartiregeringen, konstateras det i motionen. Redan dessa åtgärder ger en betydande stimulans av efterfrågan. Uppbromsningen i prisutvecklingen har givit bättre realt innehåll i lönekuverten vid 1978 års slut än vad arbetsmarknadsparterna i våras hade anledning att räkna med.

Det ökade konsumtionsutrymme som står till förfogande bör enligt motionärerna användas för de sämst ställda. Höjningen av skattereduktionen med 160 kr., av barnbidraget med 240 kr., av det extra avdraget för pensionärer med 300 kr. och av avdraget för underhållsbidrag med 500 kr. har denna inriktning.

Den sammantagna konsumtionsutvecklingen, offentlig och privat, får inte bli så stor att övergripande balansmål äventyras, understryker motionärerna.

Hushållskonsumtionen beror av utvecklingen av realinkomst och sparande, konstaterar motionärerna. Konjunkturinstitutet har beräknat att hushållskonsumtionen skulle öka med 2—2,5 % 1979. Man har då räknat med att realinkomsten skulle öka med en procent och att sparkvoten skulle minska med en procent. Sparbenägenheten är svår att förutse. Bedömningen grundar sig på att man erfarenhetsmässigt vet att sparbenägenheten minskar då osäkerhetsfaktorerna i konsumenternas ekonomiska situation reduceras. Det är visserligen sant att man kunnat iaktta en uppåtriktad trend i hushållssparandet under de senaste åren, men det är inte detta, utan sannolikheten för ett (ev. tillfälligt) bakslag under 1979 som är av betydelse för bedömningen av efterfrågeutvecklingen nästa år.

Utöver vad trepartiregeringen, enligt motionärerna, var enig om föreslås i propositionen en ytterligare stimulans om 1,1 miljard kr. till vissa hushåll genom marginalskattesänkningar. Med konjunkturinstitutets sparantagande skulle detta kunna föra upp ökningen av hushållsefterfrågan till 3 % eller däröver under 1979. Osäkerheten i fråga om den offentliga konsumtionens utveckling och riskerna med att i detta konjunkturläge införa en stimulansåtgärd av permanent karaktär manar emellertid till största försiktighet.

De centrala målen för den ekonomiska politiken är och måste vara full sysselsättning, rimlig prisstabilitet, ekonomisk tillväxt, rättvis inkomstfördelning, regional balans och jämvikt i bytesbalansen, anför motionärerna. Vi har nått en förbättrad prisstabilitet, industriproduktionen har åter börjat öka och bytesbalansen har förbättrats även om mycket återstår att hämta hem där. Den övergripande målsättningen måste vara att på lång och kort sikt hävda sysselsättningen.

När det gäller målsättningarna rättvis inkomstfördelning och regional balans har enligt motionärerna regeringens proposition ett sådant innehåll att den direkt motverkar båda dessa målsättningar. Exempel på detta är att justeringen av den statliga skatteskalan ger 0 kr. per år vid taxerad inkomst under ca 47 000 kr. och därefter en stigande skala så att vid taxerad inkomst om ca 75 000 kr. och däröver erhålles en skattesänkning om 702 kr.

När det gäller möjligheterna att hävda målsättningen om regional balans är erfarenheterna från tidigare att när den ekonomiska aktiviteten i samhället stiger då ökar också koncentrationstendenserna. Det är således särskilt viktigt att i den förväntade konjunktursituationen ta allvarligt på möjligheterna att hävda den regionalpolitiska målsättningen. Regeringen uttalar enligt motionärerna en motsatt ambition. Man talar om behovet av ökade rörlighetsstimulerande åtgärder.

Motionärerna anser att utan en aktiv och förstärkt regionalpolitik, där de industripolitiska satsningarna ses som en central och offensiv del, finns en påtaglig risk att konjunkturuppgången går de arbetslösa i stora delar av landet förbi. Därmed skulle heller inte sysselsättningsmålsättningen förverkligas. Bl. a. i detta regionalpolitiska perspektiv förutsätter man att investeringsfonderna får utnyttjas för investeringar även om lokaliseringsmedel utgår. Först härigenom skulle investeringsfonderna på allvar kunna bli ett viktigt regionalpolitiskt medel.

Motionärerna stryker i fråga om skattepolitiken under att en förutsättning för att parterna på arbetsmarknaden vid sin senaste löneuppgörelse kunde sluta ett tvåårigt avtal var att man genom indexregleringen av den statliga skatteskalan hade en mera långsiktig skattepolitisk bas att stå på. Det faktum att man kunde sluta ett tvåårigt avtal har visat att indexregleringen redan varit framgångsrik. Detta avtal innebär också att indexregleringen numera måste betraktas som en etablerad del av det svenska skattesystemet.

Skattepolitikens grundläggande syfte måste enligt motionärerna vara att skaffa resurser att finansiera den offentliga verksamheten på ett fördelningspolitiskt riktigt sätt. Vi står i dag inför en situation där de största anspråken riktas mot den kommunala sektorn. För att tillgodose behoven inom åldringsvård, långtidssjukvård och barnomsorg erfordras betydande resurstillskott bara för att förverkliga redan gjorda åtaganden. Motionärerna vill för sin del understryka att marginalskatterna utgör ett

problem som bör lösas. De måste angripas i ett större sammanhang och då skall reformen finansieras. Om man, som regeringen föreslår, vill lånefinansiera en marginalskattesänkning måste den ske i sitt rätta konjunktursammanhang. Genom en sänkning av kommunalskatten sänker man också marginalskatten. Satsar man dessutom, som motionärerna förordar, på en kommunal skatteutjämning sänks marginalskatten mest i de kommuner där den är högst.

Löneuppgörelserna har gjorts med utgångspunkt från en reellt sett känd skatteskala. Indexregleringen är en förutsättning härvidlag. Syftet med inflationsskyddet är att möjliggöra längre avtalsperioder och därmed ökad stabilitet. Syftet var inte, anför motionärerna, att inflationsskyddet skulle vara en grund för framtida sänkningar av marginalskatten.

Motionärerna erinrar om att den kommunalekonomiska utredningen har lämnat ett förslag om väsentligt utökad kommunal skatteutjämning. Detta skulle skapa ökad rättvisa mellan olika kommuner när det gäller att finansiera de angelägna utbyggnadsområdena och också innebära en rejäl förbättring för de lägsta inkomsttagarna. Om man permanent lägger beslag på utrymmet för en sådan reform har man också motverkat dessa syften. Enligt motionärernas mening bör riksdagen därför redan i detta sammanhang begära att regeringen under innevarande riksmöte presenterar förslag i huvudsak enligt kommunalekonomiska utredningens förslag och inom ramen för vad som är samhällsekonomiskt lämpligt.

När det gäller det kommande årsskiftet bör man enligt motionärerna vara försiktig att göra förändringar av skattesystemet för att få bättre förutsättningar för ett rejält skattebeslut nästa år. Detta kan nämligen avvägas mot löncrörelsen och skall också kunna kombineras med ett familjepolitiskt reformarbete där inkluderande av vårdnadsbidraget är en viktig del. Man bör då också sikta till vissa förenklingar och kompletteringar när det gäller företagsbeskattningen. Det är i detta sammanhang som också den kommunalekonomiska situationen kommer in på ett naturligt sätt.

I *motionen 96* (apk) konstateras att den arbetande befolkningen i Sverige under de två senaste åren har fått vidkännas kännbara reallönesänkningar. Inriktningen av den ekonomiska politiken har varit att strama åt de svenska konsumenternas köpkraft och därmed sänka deras levnadsnivå. Siffrorna för sänkning av den privata konsumtionen och realinkomstutvecklingen i nationalräkenskaperna tar emellertid inte hänsyn till att det inom de svenska hushållen också skett en kraftig inkomstfördelning som gynnat höginkomstgrupper och hårdast drabbat vanliga löntagare, barnfamiljer och låginkomsttagare. Bland annat momsjusteringen och devalveringarna har slagit på detta sätt.

Regeringen säger nu, refererar motionärerna, att man ämnar stimulera konsumtionen för att uppnå en ökning av den privata konsumtionen för 1979 med 2,5 %. Drygt hälften av denna uppgång tillfaller redan beslutade åtgärder och det avgörande bidraget till stimulansen av den privata konsumtionen faller inom det skattepolitiska området. De beslut som redan är fattade, indexreglering av de statliga inkomstskatteskalorna samt de förslag till åtgärder som nu presenteras i propositionen, innebär till sin karaktär att stimulansen till stor del hänfaller till höginkomstgrupperna. De åtgärder som nu föreslås i skattepolitiken driver ett redan orättfärdigt skattesystem i allt mera reaktionära banor.

Investeringsstrukturen i den svenska industrin uppvisar allt tydligare tecken på att nyinvesteringarna i Sverige blir mycket små. Den huvudsakliga delen hänfaller åt rationaliseringsinvesteringar och reinvesteringar, anför motionärerna. Nyinvesteringar inom svenska transnationella koncerner faller i stället inom utlandsverksamheten. Det finns inga tecken som tyder på att den svenska industrins intresse för utlandsinvesteringar skulle avta utan utvecklingen kommer med all sannolikhet att följa de uppkörda spåren under 70-talet. Mot denna utveckling presenteras inga åtgärder och industrin får även framåt fria tyglar att förlägga nettosysselsättningstillskottet utomlands.

Justeringarna av bostadsbidraget och barnbidraget är enligt motionärernas uppfattning otillräckliga. För att kompensera de stora grupper barnfamiljer och lågavlönade som fått försämrade villkor de senaste åren är det nödvändigt med realinkomstförstärkningar på detta område. En höjning av barnbidraget för 1979 med 500 kr. per barn och år föreslås.

För att minska arbetslösheten och höja produktionsnivån inom hemmamarknadsindustrin är det nödvändigt med en drastisk höjning av bostadsbyggandet i Sverige. Under 70-talet har detta varit så lågt att det nu finns en reell bostadsbrist på flera platser i landet. Ett igångsättande av minst 75 000 nya bostäder för 1979 föreslås.

Motionärerna menar att det inte längre går att fortsätta på den nuvarande vägen med småjusteringar i det nuvarande skattesystemet. Det krävs en total omorientering från inkomstbeskattning till en högre grad av produktionsbeskattning. De stegen måste börja tas redan under nästa år. Inriktningen måste vara att avföra mervärdesbeskattningen och sänka kommunalskatterna. Bolags-, arvs- och förmögenhetsbeskattningen måste skärpas och en beskattning av produktionsvärdet i den svenska tillverkningsindustrin måste införas. För att komma åt de stora skattesmitarna krävs en lagstiftning och utökade resurser för att bekämpa skatteflykt och ekonomisk brottslighet. Redan under 1979 måste åtgärder vidtas för en hård beskattning av arbetsfria kapitalvinster på mark och fast egendom.

Det i propositionen aviserade investeringsstödet kommer inte att inne-

bära några märkbara sysselsättningstillskott i Sverige, menar motionärerna. I stället för att subventionera den svenska storindustrin är satsningar på offensiva offentliga investeringar och näringspolitik nödvändiga för att öka sysselsättningen. Offensiva investeringar i den statliga basindustrin som leder till en ökad vidareförädling av de svenska råvarorna är nödvändiga för att minska arbetslösheten och bygga upp de regioner som är på väg att avindustrialiseras. Motionärerna anser därför att en inriktning av investeringspolitiken med en ökad vidareförädling i sikte på ett helt annat sätt kommer att stimulera sysselsättningen inom den svenska industrin än den investeringssubvention som propositionen föreslår.

I *motionen 105* (vpk) konstaterar motionärerna inledningsvis att borgerlig ekonomisk politik alltid är kortsiktig. Den har som sin huvuduppgift att försvara det kapitalistiska hushållningssättet och utgår alltid från förskönande beskrivningar av detta. När det oplanerade systemet förorsakar kriser sätts orsakerna till dessa alltid utanför systemet och när perioder av bättre konjunkturer inträder glömmer den borgerliga politikens anhängare att konjunkturuppgångar är tillfälliga och alltid avlöses av nya kriser. Att en tillfällig dämpning av kristendenserna nu tycks vara förestående sker relativt oberoende av den ekonomiska politik som förts i landet, hävdar motionärerna.

Denna dämpning av kristendenserna har åtminstone inte hittills avsatt några imponerande resultat i den ekonomiska utvecklingen och i folkflertalets levnadsförhållanden, anförs det i motionen. Minskningen av antalet arbetslösa överträffas av ökningen av antalet personer i olika ams- och amu-verksamheter. Den väntade investeringsuppgången i industrin inom landet innebär att industriinvesteringarna till halvårsskiftet 1979 beräknas till ca 75 % av vad de var 1975 och att de inte kommer upp i 1972 års nivå. Utlandsupplåningen fortsätter på en mycket hög nivå. Samtidigt fortsätter de senaste årens dramatiska ökning av underskottet i statsbudgeten. Inte heller finns tecken som tyder på att de senaste årens s. k. krisbranscher nu skulle ha fått särskilt mycket bättre framtidsutsikter. Nedläggningspolitiken gentemot varvsnäringen, stora delar av teko-branschen och stålindustrin skall inte brytas med hänvisning till regeringens tal om "uppsving". Antalet varsel om uppsägningar låg så sent som under tredje kvartalet i år fullt i nivå med siffran för tredje kvartalet 1977, vilket innebär att 3 gånger så många varslades under tredje kvartalet i år som under samma kvartal 1975.

Regeringens ekonomiska politik i denna situation innebär, enligt motionärerna, en fortsättning av aningslösheten gentemot de långsiktiga problemen och motsättningarna i den kapitalistiska ekonomin. Regeringen säger sig vilja åstadkomma en viss "stimulans" av den privata konsumtionen men åstadkommer detta genom att kraftigt försvaga sta-

tens skatteintäkter. Regeringens konsumtionsstimulans är dessutom fördelningspolitiskt främst till höginkomsttagarnas fördel. Det är ju inte bara en fråga om att "stimulera" den privata konsumtionen, det är ju också en fråga om vilkas konsumtion som skall stimuleras. Det gäller att höja konsumtionen för dem som under de senaste åren drabbats av standardsänkningar.

I motionen yrkas mot den anförda bakgrunden avslag på vad regeringen i propositionen anfört om inriktningen av den ekonomiska politiken. Motionärerna hänvisar till de motioner om sysselsättningspolitiken resp. om åtgärder för höjd levnadsstandard för de arbetande som man väckte vid höstriksdagens början. I dessa krävs bl. a. åtgärder för att skapa 100 000 nya arbeten under de närmaste 12 månaderna genom ökat bostadsbyggande, ytterligare barnstuge- och fritidshemsplatser, ökade insatser inom vården, förbättrad kollektivtrafik m. m. Vidare krävs prisstopp under 12 månader, lag om hyresstopp, slopande av mervärdeskatten på nödvändighetsvaror m. m. När det gäller barnbidragens storlek föreslår motionärerna en ökning till 3 150 kr. per barn och år från den 1 januari 1979, vilket utgör 25 % av nu gällande basbelopp. Studiebidragen föreslås höjda till 261 kr. per månad. — I skattepolitiken föreslås en extra skattereduktion om 1 000 kr. för inkomster mellan 30 000 och 70 000 kr., dvs. för den stora löntagargruppen. Skattereduktionen avtrappas därefter och upphör vid ca 100 000 kr. i taxerad inkomst. Motionärerna föreslår också att kommunalskatt över 29 kr. skall återbetalas till de skattskyldiga och att staten svarar för denna kostnad. Regeringens förslag beträffande investeringsavdrag och investeringsbidrag av olika slag till förmån för de privatkapitalistiska företagen vill motionärerna avslå.

I *motionen 116* (s) framhålls beträffande den internationella konjunkturutvecklingen att denna i ett väsentligt avseende blivit mera balanserad under 1978. De tidigare stora underskotten i flera viktiga länders bytesbalanser har blivit markant mindre liksom OECD-områdets samlade underskott. Ett betydande undantag från denna bild utgör USA, vilket torde leda till att tillväxten där blir låg under 1979 till följd av en stramare ekonomisk politik. Detta kan enligt motionärerna komma att motvägas av en mera expansiv utveckling inom i första hand de västeuropeiska delarna av OECD. Motionärerna anser dock att vissa tvivel kan hysas beträffande den västtyska utvecklingen. Konjunkturtendenserna inom OECD-området kan alltså enligt motionärerna under 1979 komma att gå åt olika håll och området i sin helhet komma att uppvisa en fortsatt långsam utveckling. De internationella ekonomiska perspektiven är således enligt motionärerna fortsatt osäkra.

Motionärerna framhåller att enligt nu föreliggande, preliminära beräkningar över den svenska utvecklingen under 1978 har produktionen

utvecklat sig något mera positivt än vad som bedömdes sannolikt i våras, främst till följd av en snabbare exportuppgång än beräknat. Den inhemska efterfrågan har emellertid utvecklats mycket svagt, anför motionärerna. Den privata konsumtionen har minskat med drygt 1 % och de samlade investeringarna har sjunkit för andra året i följd, främst till följd av en fortsatt kraftig nedgång av näringslivets investeringar.

Den svaga inhemska efterfrågan har enligt motionärerna under loppet av året lett till en kraftigt ökad arbetslöshet. Särskilt ungdomarna har drabbats hårt. Den nedgång i den öppna arbetslösheten som kunde registreras under oktober månad förklaras enligt motionärerna av en lika stor uppgång av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, varför det underliggande arbetsmarknadsläget fortfarande är utomordentligt svagt.

Motionärerna hänvisar till de förslag man framlagt i motionen 2, som väcktes vid riksmötets öppnande. Förslagen var utarbetade med sikte på att snabbt komma i verkställighet för att kunna påverka utvecklingen redan under hösten och vintern. Enligt motionärerna har emellertid den borgerliga riksdagsmajoriteten genom förhalning i utskotten gjort en saklig behandling av stora delar av förslagen omöjlig, varigenom dyrbar tid gått till spillo.

Motionärerna anser att förslagen i motionen 2 fortfarande i allt väsentligt äger giltighet. Den utveckling som nu avtecknar sig för 1979 kräver enligt motionärerna att den ekonomiska politiken ges en mera expansiv inriktning såväl på konsumtions- som investeringsområdet. Med hänvisning till vad man anfört i fråga om den internationella utvecklingen anser motionärerna att det finns en risk för att exportuppgången inte blir så kraftig som regeringen bedömt den bli. Även bostadsinvesteringarna förefaller enligt motionärerna att utvecklas svagare än vad regeringen antagit. Om man inte i detta läge förstärker den inhemska efterfrågan finns det risk för att vi får en totalt sett för låg expansion för att med kraft föra ner den alltför höga arbetslösheten. Vidare riskerar man att för framtiden nödvändig industriell kapacitet slås ut.

Storleken på den nödvändiga stimulansen måste avgöras mot bakgrunden av dels behovet av en förstärkning av den inhemska efterfrågan, dels hänsynstagandet till den utrikes balansen och riskerna för att en alltför omfattande stimulans kan driva fram en överhettning i vår ekonomi. Läget på arbetsmarknaden talar enligt motionärerna entydigt till förmån för en ganska betydande stimulans av efterfrågan. Det väntade ökade underskottet i bytesbalansen för 1979 pekar enligt motionärernas mening på att denna stimulans till en betydande del måste innehålla åtgärder som förstärker landets produktionsförmåga och internationella konkurrenskraft.

Enligt motionärerna kan en stimulanspolitik komma att bidra till att inflationen hålls tillbaka, eftersom den vikande konsumtionsutveck-

lingen under 1978 dragit upp kostnadsnivån inom detaljhandeln. En stimulans av efterfrågan kan skapa en gynnsam produktivitetsutveckling genom att en betydande, nu outnyttjad produktionskapacitet inom såväl den tillverkande industrin som inom distributionsleden tas i anspråk. Härigenom skulle prisstegringstendenserna kunna dämpas. Som ett ytterligare argument för en konsumtionsstimulans anför motionärerna att de svenska låg- och medelinkomsttagarhushållen fått vidkännas kraftiga minskningar av sin levnadsstandard under 1977 och 1978 samtidigt som den tidigare regeringen vidtog flera åtgärder som förstärkte företagens och kapitalägarnas inkomst- och vinstsituation. Denna fördelningspolitik kan enligt motionärerna, i takt med att vinstläget nu förbättras, skapa långtgående kompensationskrav som utgör en allvarlig fara för den framtida stabiliseringen av vårt pris- och kostnadsläge.

Motionärerna föreslår att följande åtgärder genomförs

Åtgärder på investeringsområdet:
— Ett kraftigt förstärkt stöd till industrins investeringar och utvecklingsarbete.
— En ansvarsfull energipolitik.
— Ett förstärkt stöd till nyproduktion av bostäder.

Åtgärder på konsumtionsområdet:
— En kraftig förbättring av bostadsbidragen.
— En höjning av det allmänna barnbidraget med 500 kr. per år och en däremot svarande höjning av studiebidraget och det förlängda barnbidraget.
— En tioprocentig sänkning av kommunalskatterna.

De föreslagna åtgärderna på investeringsområdet överensstämmer med de som framfördes i motionen 2 om åtgärder för att förbättra sysselsättningen.

De i motionen 2 föreslagna åtgärderna om extra barnbidrag och studiebidrag under november månad och en sänkning av priset på baslivsmedel per den 1 december i år kan nu inte genomföras. Detta förhållande har påverkat de förslag till konsumtionsstimulanser som framläggs i motionen 116. Motionärerna vidhåller sitt tidigare förslag att bostadsbidragen bör höjas från den 1 januari 1979. Det bör ske intill en ram av 300 milj. kr. för helt år och med den utformning som civilutskottet förordat vid sin behandling av motionen 2. I stället för att föreslå ett extra barnbidrag föreslår motionärerna nu att barnbidragen räknas upp permanent med 500 kr. per år och barn fr. o. m. den 1 januari 1979. På motsvarande sätt föreslås studiebidraget och det förlängda barnbidraget höjas med 42 kr. till 230 kr. i månaden.

Motionärerna föreslår vidare en skattcomläggning som för det stora flertalet skattebetalare innebär att man erhåller rätt att från slutskatten

dra av 10 % av den påförda kommunalskatten. Avdraget skall få uppgå till lägst 560 kr. och högst 2 400 kr. Samtidigt föreslås att det nu utgående avdraget på 400 kr. från slutskatten tas bort. Vidare föreslås en mindre justering av marginalskatterna i intervallet 50 000—60 000 kr. i beskattningsbar inkomst. Motionärerna har därvid utgått från att indexregleringen av skatteskalorna inte genomförs.

Den föreslagna skatteomläggningen innebär enligt motionärerna ett inkomstbortfall som för helår räknat uppgår till ca 5 miljarder kr. Tillsammans med den föreslagna förbättringen av de allmänna barnbidragen och studiebidragen m. m. kommer detta att innebära en kostnad som ligger något över den ram för konsumtionsstimulans som ligger i folkpartiregeringens förslag. Motionärerna föreslår därför en förstärkning av statsinkomsterna genom en viss skärpning av förmögenhetsskatten.

Motionärerna finner det inte möjligt att nu göra någon samlad bedömning av de statsfinansiella perspektiven, men vill ändå rikta uppmärksamheten på den oroande utveckling som statsfinanserna undergått under senare år. Den kraftiga försvagningen av budgetpolitiken har, framhåller motionärerna, medfört en utomordentligt stark likviditetsökning i den svenska ekonomin, vilket i en uppåtgående konjunktur kan ställa kreditpolitiken inför näst intill omöjliga uppgifter. På längre sikt måste därför enligt motionärerna budgetunderskottet kraftigt nedbringas.

Propositionen 50:
Tabell 1 Försörjningsbalans 1978 och 1979

	1977 Miljarder kr.	1978 Årlig procentuell volymförändring	1979
BNP	352	1,8	4,4
Import av varor	90	− 5,0	8,3
Summa tillgång	442	0,4	5,1
Bruttoinvestering	73	− 2,5	5,1
Näringsliv	35	−13,3	7,7
Därav industri	14	−12,6	3,7
Stat	8	10,7	0,8
Kommuner	14	2,9	−0,1
Bostäder	15	11,7	7,6
Lagerinvestering	−2	− 1,3	1,3
Privat konsumtion	189	− 1,1	2,5
Offentlig konsumtion	101	2,7	2,4
Stat	32	1,0	1,0
Kommuner	70	3,6	3,0
Tjänstenetto	−4	0,1	0,0
Export av varor	86	7,5	7,5
Samma efterfrågan	442	0,4	5,1

Anm. Lagerinvesteringarnas och tjänstenettots förändring är beräknade i procent av föregående års bruttonationalprodukt.

Utskottet

Den internationella utvecklingen

Den ekonomiska utvecklingen i industriländerna har under sommaren och hösten blivit den som allmänt förutsades i våras. Då bedömdes en ekonomisk tillväxt för hela OECD-området om 3 1/2 à 4 % som sannolik, förutsatt att vissa stimulansåtgärder sattes in i länder som hade bytesbalansmässigt utrymme härför. För Västeuropas del skulle tillväxten bli 2 1/2 à 3 %. De bedömningar som nu föreligger av utfallet för år 1978 ligger inom dessa ramar.

För 1979 kan man räkna med en något snabbare ekonomisk tillväxt i Västeuropa. Det gäller särskilt Förbundsrepubliken Tyskland, där ett ekonomiskt stimulansprogram har antagits med verkan från årsskiftet. För år 1979 bör man nu kunna räkna med en tillväxt om inemot 4 %. Däremot tycks en viss uppbromsning äga rum i Storbritannien efter den för brittiska förhållanden ovanligt snabba tillväxten under år 1978, drygt 3 %.

I den reviderade finansplanen i våras och i finansutskottets betänkande 1977/78: 40 underströks riskerna för att man i Förenta staterna skulle slå om till en mer försiktig ekonomisk politik. Det stora underskottet i Förenta staternas bytesbalans och de allt starkare inflationstendenserna skulle i längden inte kunna accepteras.

Den under sommaren och hösten fallande dollarkursen var uttryck för en allmän misstro mot Förenta staternas förmåga att i längden hålla uppe efterfrågan på den uppnådda höga nivån, när man i omvärlden förde en långt försiktigare ekonomisk politik. Slutligen tvingades den amerikanska administrationen i oktober månad vidta en rad åtgärder i syfte att stabilisera dollarkursen och bromsa inflationen. Enligt vissa bedömningar skulle tillväxttakten i Förenta staterna kunna sjunka ned till 2 % under år 1979 jämfört med ca 4 % innevarande år och 5 % i fjol. Det finns t. o. m. röster i Förenta staterna som varnar för att man under år 1979 inte skulle förmå hålla ekonomin under kontroll utan falla ned i en recession. Det bör å andra sidan noteras att någon faktisk dämpning av den ekonomiska aktiviteten ännu inte blivit synlig.

Sveriges direkta handelsutbyte med Förenta staterna är mindre omfattande. För svenskt vidkommande är det i det kortare perspektivet av större betydelse hur den ekonomiska utvecklingen blir i Förbundsrepubliken Tyskland, i Storbritannien och i våra nordiska grannländer Norge, Danmark och Finland. Dessa länder utgör tillsammans nära 2/3 av Sveriges exportmarknad. Som redan något berörts är tendenserna motstridiga. Från den västtyska marknaden kan väntas en ökad efterfrågan jämfört med innevarande år, medan motsatsen gäller för den brittiska marknaden. I Danmark och Finland väntas en ökad tillväxt samtidigt som den ekonomiska politiken i Norge nu är hårt åtstramad jämfört med tidigare år.

Enligt de bedömningar som redovisas i propositionen skulle man kunna räkna med att världshandeln under år 1979 totalt sett växer något snabbare än under år 1978 eller med 5 à 6 % mot 4 1/2 à 5 % under innevarande år.

Den ekonomiska utvecklingen 1976—1978

I propositionen redovisas den ekonomiska utvecklingen i Sverige under perioden 1976—1978. Den svenska ekonomin är nu på väg upp ur den svåraste krisen under efterkrigstiden. Industriproduktionen, som fallit sedan slutet av 1974, började åter öka vid mitten av 1978. Industrins orderstockar växer. Den privata konsumtionen, som minskat sedan första kvartalet 1977, har vänt uppåt under tredje kvartalet i år. Vår internationella konkurrenskraft har stärkts. Exporten har stigit markant. Sverige återtar nu förlorade marknadsandelar inte bara på exportmarknaderna utan även på hemmamarknaden. Sverige beräknas i år få ett överskott i vår handelsbalans med omvärlden på ungefär 5 miljarder kr. att jämföras med ett lika stort underskott år 1977. Takten i prisstegringarna har halverats jämfört med för ett år sedan.

Delvis sammanhänger denna förbättring av de ekonomiska utsikterna med en förväntad fortsatt uppgång i den internationella konjunkturen men det är främst en följd av att de åtgärder som trepartiregeringen vidtog för att återvinna balansen i samhällsekonomin nu börjar ge resultat.

Ett centralt inslag i trepartiregeringens stabiliseringsprogram var att stegvis återställa näringslivets internationella konkurrenskraft. Genom devalveringen av den svenska kronan med ca 15 % gavs svenska företag möjlighet att på nytt framgångsrikt konkurrera både på hemmamarknaden och på exportmarknaderna. Som ytterligare åtgärder för att återställa Sveriges relativa kostnadsläge sänktes den allmänna arbetsgivaravgiften vid ingången av 1978 för att fr. o. m. den 1 juli i år helt avskaffas. Det ansvarsfulla avtal som tecknats av parterna på arbetsmarknaden har också verksamt bidragit till att förbättra näringslivets konkurrenskraft.

Utvecklingen under år 1978 visar enligt utskottets mening klart att såväl devalveringarna som avskaffandet av den allmänna arbetsgivaravgiften var nödvändiga inslag i ett framgångsrikt stabiliseringspolitiskt program. Som understryks i motionen 88 (m) talar obestridligen vissa skäl för att företagens kostnader ytterligare måste begränsas genom att arbetsgivaravgifterna hålls tillbaka. Någon förändring av arbetsgivaravgifterna utöver vad riksdagen redan beslutat är dock i nuvarande läge inte aktuell och något yrkande härom har heller inte förts fram.

För att kostnadsanpassningen skulle lyckas och för att därmed på sikt skapa förutsättningar för en tryggad sysselsättning var det också nödvändigt att hålla tillbaka den inhemska efterfrågan så att en inflationis-

tisk utveckling inte skulle äventyra anpassningsprocessen. Åtstramningen har också bidragit till att påskynda återvinnandet av marknadsandelar och snabbt vända underskotten i handelsbalansen till överskott. Detta skapade förtroende för den svenska valutapolitiken. Härigenom möjliggjordes även en successiv sänkning av diskontot under 1978.

Betydande resultat har sålunda uppnåtts. Det är enligt utskottets mening ytterst angeläget att den framgångsrikt påbörjade stabiliseringspolitiken fullföljs. De ekonomisk-politiska åtgärder som vidtas måste därför vara anpassade till det långsiktiga målet att förbättra den svenska industrins konkurrenskraft. Häri ingår att genom arbetsmarknadspolitiska och näringspolitiska insatser främja yrkesmässig rörlighet mellan företag och branscher. Den ekonomiska politiken och skattepolitiken måste alltfort inriktas på att stärka de produktiva krafterna och skapa ett gynnsamt klimat för företagsamhet och enskilda insatser.

Balansproblemen på sikt i svensk ekonomi

I propositionen görs den bedömningen att den svenska varuexporten under år 1979 skall kunna växa med 9—10 %, frånräknat fartyg. Företagens exportbedömningar för år 1979 är enligt exportenkäten i november också genomgående optimistiska. Även importen ökar emellertid snabbt i nuvarande konjunkturfas. Den under år 1978 snabba neddragningen av lagren mattas nu samtidigt som den privata konsumtionen åter ökar efter två år av minskning. Summan härav skulle enligt föreliggande kalkyler vara att handelsbalansen stannar kvar på det överskott om 5 à 5 1/2 miljarder kr. som uppnås under år 1978 men att underskottet i bytesbalansen åter stiger.

I propositionen presenteras följande tabell för bytesbalansens utveckling.

Tabell 2 Bytesbalans 1977—1979
Milj. kr., löpande priser

	1977	1978	1979 prognos
Export av varor	85 678	98 565	110 200
Import av varor	90 246	93 375	104 700
Handelsbalans	**−4 568**	**5 190**	**5 500**
Korrigering av handelsstatistiken	−351	−430	−530
Sjöfartsnetto	3 042	3 200	3 400
Resevaluta, netto	−3 579	−4 100	−4 400
Övriga tjänster, netto	−3 643	−3 880	−4 050
Korrigeringspost	800	800	800
Transfereringar, netto	−6 510	−8 000	−9 400
Bytesbalans	**−14 809**	**−7 220**	**−8 700**

Det finns enligt utskottets mening anledning att uppmärksamma allvaret i den utveckling som speglas i tabellen. Trots att vi under år 1979

kommer att befinna oss i ett jämfört med tidigare år gynnsamt konkurrensläge och trots att 1979 av allt att döma blir ett år med goda avsättningsmöjligheter för svensk exportindustri så riskerar bytesbalansen att åter försämras något. Även en mycket kraftig exportökning förmår alltså inte väga upp de negativa posterna i bytesbalansen, när till importen läggs bl. a. ett ökande turistunderskott och stigande räntebetalningar på våra utlandsskulder.

Det finns i sammanhanget anledning notera att den s. k. bytesbalansdelegationen i sitt arbete funnit att Sveriges export av tjänster under år 1977 i statistiken har underskattats med ca 2 1/2 miljarder kr. Underskottet i bytesbalansen för år 1977 skulle därmed ha stannat vid ca 12 1/2 miljarder kr. mot tidigare beräknade 15 miljarder. Till en del skulle därmed den s. k. restposten i vår betalningsbalans få sin förklaring. Som utskottet berörde i betänkandet 1977/78: 40 torde emellertid även förändringar i handelskrediterna spela stor roll vid uppkomsten av den s. k. restposten. För första halvåret 1978 noteras för övrigt en kraftig nedgång i restposten.

Ytterst är det bytesbalansens utveckling som avgör hur stram den ekonomiska politiken måste vara under åren framöver. I den nyligen framlagda långtidsutredningen visas att exporten måste växa ungefär dubbelt så snabbt som importen under åren 1978—1983 för att underskottet i bytesbalansen skall reduceras till 5 miljarder kr. Det innebär att den offentliga konsumtionen måste bringas ned till en takt av 2,2 % och den privata konsumtionen ligga på en genomsnittlig ökningstakt om endast 1,8 %. Detta är långt lägre tal än vad vi vant oss vid från 1960-talet och 1970-talets första hälft. Det är i detta något längre perspektiv man bör se frågan om hur ekonomiska stimulansåtgärder för år 1979 skall riktas in och vägas av.

Utskottet vill i detta sammanhang ta upp en fråga som aktualiserats i utskottet. Det gäller de kraftiga kursrörelserna för vissa utländska valutor och de problem detta i vissa fall skapar för svenska exportföretag. Visserligen bör inte kursrörelserna för utländska valutor spela någon roll för svensk industri totalt sett genom att den svenska kronans värde numera löpande anpassas till en korg av valutor. Problemen kan emellertid bli påtagliga när företagen på grund av marknadens struktur måste fakturera i en viss främmande valuta och får vänta en längre tid på betalning. Problemets omfattning kan illustreras av det förhållandet att värdet av den massa som Sverige i ett normalläge exporterar har sjunkit med 1 miljard kr. räknat från tiden omedelbart efter den svenska devalveringen i augusti 1977, då en dollarkurs om ca 4.85 etablerades, fram till den lägsta noteringen om ca 4.10 hösten 1978. Det är uppenbart att svängningar av detta slag kan bidra till lönsamhetskriser inom delar av svensk industri. Vidare kan kortsiktiga fluktuationer och va-

lutakurserna påverka investeringar och framtidsbedömningar när i stället en mer långsiktig bedömning borde vara avgörande.

Utskottet är medvetet om de svårigheter som är förknippade med försök att finna lösningar på problem av den art som här beskrivits. De åtaganden Sverige gjort i internationella sammanhang sätter mycket bestämda gränser för i vilka former kursgarantier kan lämnas. Vissa sådana system finns uppbyggda. Utskottet vill emellertid inte helt utesluta att man kan finna ytterligare framkomstvägar, varigenom man kan mildra de svårigheter som utan tvivel finns för vissa delar av vår exportindustri, utan att vi för den skull kommer i konflikt med våra handelspolitiska och valutapolitiska åtaganden. Det bör enligt utskottets mening ankomma på regeringen att närmare överväga de problem som här tagits upp.

Är det befogat att stimulera ekonomin?

Sverige utnyttjar f. n. inte sina resurser fullt ut. Arbetslösheten är alltjämt efter svenska förhållanden hög, särskilt bland ungdom. Antalet personer som genomgår arbetsmarknadsutbildning eller som sysselsätts i beredskapsarbeten eller annan särskild ordning är högre än någonsin tidigare; mätt i andel av hela arbetskraften rör det sig om drygt 4 %. Kapacitetsutnyttjandet i svensk industri är allmänt sett relativt lågt. Det innebär att produktionen på många håll kan stiga avsevärt utan att brist på personal eller maskinkapacitet uppkommer. Det bör sålunda finnas ett visst utrymme för att öka efterfrågan i vår ekonomi under 1979. Det kan förtjäna påpekas att ett sådant bättre utnyttjande av vår produktionsförmåga kan ge vissa positiva effekter i form av ökad produktivitet och sänkta priser, varigenom den svenska konkurrensförmågan kan förbättras ytterligare.

Såväl i propositionen som i ett par av motionerna anförs en ytterligare omständighet som talar för att man genom ekonomisk-politiska åtgärder bör föra upp den inhemska efterfrågan till en något högre nivå under år 1979 än vad som kan beräknas uppkomma utan ytterligare ekonomisk-politiska åtgärder. Den inhemska efterfrågan har hållits kraftigt tillbaka i två års tid. Ett tredje år med låg konsumtion skulle kunna få effekter i form av nedläggningar m. m. inom t. ex. handeln, som på lång sikt inte är önskvärda. Det skulle innebära en onödig kapitalförstöring och ytterligare arbetslöshet.

Ett ytterligare motiv, som redovisas i propositionen, för att nu vidta vissa ekonomisk-politiska åtgärder är att en positiv reallöneutveckling efter skatt för löntagarna kan verksamt bidra till ett nytt försiktigt och ansvarsfullt löneavtal för åren efter 1979.

Mot dessa omständigheter måste ställas risken för att vi genom att öka efterfrågan inom landet långsiktigt binder resurser för hemmamarknaden som i ett längre perspektiv måste utnyttjas för att klara vår ut-

rikes balans. Den exportprognos som återfinns i propositionen förutsätter sålunda att svensk industri skall fortsätta att vinna marknadsandelar utomlands. Ett infriande av de förhoppningarna sätter gränser för den inhemska efterfrågans expansion under år 1979. Till detta skall läggas att en alltför generös stimulanspolitik kan skapa förhoppningar om att hushållens konsumtion även långsiktigt kan öka i en takt som under inga förhållanden kan förverkligas om vi skall kunna återvinna extern balans.

Det är uppenbart att de stimulansåtgärder varom nu är fråga bör ses i sitt sammanhang med den politik i övrigt som kommer att föras under år 1979, bl. a. såsom den kommer att återspeglas i statsbudgeten för budgetåret 1979/80. De åtgärder som nu vidtas får ses endast som uttryck för att det i nuläget finns outnyttjad kapacitet i svensk ekonomi, ett utrymme som bör fyllas ut. Beslut härom måste fattas nu. Utskottet vill dock starkt understryka att det under år 1979 inte finns utrymme för någon allmänt expansiv politik, som skulle försämra statsfinanserna. Statsmakterna måste därför visa stor återhållsamhet i fråga om stora utgiftskrävande beslut. Redan den likviditet som nu finns uppbyggd i det svenska samhället innebär att efterfrågan snabbt kan tendera att öka och förändra den nuvarande bilden av den svenska ekonomins läge under år 1979.

Den slutsats utskottet drar av dessa överväganden är att svensk ekonomi kan och bör stimuleras under år 1979. Med hänsyn till de relativt smala marginaler som det trots allt är fråga om mellan underutnyttjande och överefterfrågan i svensk ekonomi bör stimulansen vara relativt begränsad.

Stimulansåtgärdernas inriktning och avvägning

Möjligheterna att stimulera ekonomin genom ökade *investeringar* på strategiska områden bör enligt utskottets mening tas till vara i nuvarande läge. Industrins investeringar har under åren 1977 och 1978 minskat med sammanlagt 1/3 från den nivå som uppnåddes åren 1975—1976, trots möjligheterna att utnyttja investeringsfonderna och trots att särskilt investeringsavdrag/investeringsbidrag kunnat åtnjutas. I ett framåtriktat perspektiv är de minskade industriinvesteringarna ytterst oroande och alla möjligheter måste tas till vara att få industrins investeringar att öka på områden där Sverige bedöms långsiktigt kunna hävda sig. Utskottet tillstyrker därför från sina utgångspunkter att tiden för åtnjutande av särskilt investeringsavdrag/investeringsbidrag förlängs på sätt som föreslås i propositionen och som förordats först i motionen 2 (s) och därefter också i motionerna 88 (m) och 94 (c). Utskottet har heller ingen erinran mot att det särskilda avdraget om 10 % för näringslivets byggnadsinvesteringar införs.

Vad gäller den i motionen 2 föreslagna strukturfonden — vilken

riksdagen vid ett flertal tidigare tillfällen behandlat — kan konstateras att effekterna på investeringarna under år 1979, det år som nu diskuteras, knappast skulle kunna bli särskilt betydande. Den bör sålunda ses i ett något annat perspektiv, nämligen i vilka former och med vilka medel den av alla eftersträvade ökningen av industriinvesteringarna bör komma till stånd. Näringsutskottet har i sitt yttrande till finansutskottet (NU 1978/79: 1 y) ansett att det inte i erforderlig mån klargjorts vilka riktlinjer som skulle gälla för fonden. Ett bifall till förslaget skulle enligt näringsutskottet innebära att regeringen skulle få ett långtgående bemyndigande att för kapitalinsatser inom näringslivet inrätta en ny institution vid sidan av dem som redan finns och vid sidan av den omfattande verksamhet till stöd för enskilda branscher och företag som statsmakterna är engagerade i. Näringsutskottet anser att det saknas underlag för ett sådant beslut av riksdagen. Mot bakgrund av vad näringsutskottet anfört i frågan avstyrker finansutskottet bifall till motionen 2 yrkandena 1—3.

En huvudpunkt i motionen 2 är vidare att bostadsbyggandet behöver stimuleras. Utskottet vill då först instämma med motionärerna i att bostadsbyggandet utgör en tungt vägande del av våra samlade investeringar. Det är därtill en sektor av vår produktion som i relativt ringa mån tynger importen och som därför lämpar sig väl att expandera i ett läge där vi inte fullt ut utnyttjar våra resurser och där underskottet i bytesbalansen sätter gränser för vår expansion. Den ökning av bostadsinvesteringarna som kommit till stånd under år 1978 och som — bl. a. till följd av åtgärder som vidtagits av regeringen — nu förutses fortsätta under år 1979, bör därför hälsas med tillfredsställelse. Denna utveckling överensstämmer för övrigt med vad finansutskottet i tidigare sammanhang gett uttryck för såsom varande önskvärt (FiU 1977/78: 10 s. 31).

Det finns emellertid anledning erinra om att utrymmet för en snabb expansion på detta område är relativt begränsat. Vid sidan av nybyggnationen tar reparationsverksamheten och investeringarna i energisparåtgärder betydande arbetskraftsresurser i anspråk. Enligt några länsarbetsnämnders bedömningar kan brist på arbetskraft göra sig gällande redan i vinter, bl. a. i Stockholms län.

I motionen 2 begärs att riksdagen kräver prisstopp på byggnadsmaterial samt skärpt kontroll av entreprenadpriset på byggnadsområdet (yrkandet 6). Under förutsättning av att denna begäran bifalles föreslås vidare i motionen att riksdagen godkänner vissa riktlinjer beträffande särskilt tilläggslån för flerbostadshus (yrkande 7). Civilutskottet har i yttrande till finansutskottet (CU 1978/79: 1 y) ansett att prisutvecklingen under senare tid inte är sådan att riksdagen behöver ta initiativ i frågan och hänvisar till regeringens möjligheter att bedriva en aktiv prisövervakning och vid behov förordna om stoppris. Det kan i

sammanhanget noteras att skyldighet att förhandsanmäla prishöjning föreligger för en stor mängd byggnadsmaterial. I fråga om den föreslagna skärpningen av kontrollen av entreprenadpriserna på bostadsbyggandets område redovisar civilutskottet att ett arbete pågår inom statens pris- och kartellnämnd i syfte att få underlag för en närmare bedömning av frågan. Civilutskottet anser inte att motionärernas allmänna krav på en skärpt kontroll kan anses leda till eller främja en positiv lösning och avstyrker förslaget. Finansutskottet delar civilutskottets bedömningar och avstyrker sålunda bifall till yrkandet 6 i motionen 2.

Vad gäller yrkandet om särskilt tilläggslån för flerbostadshus kan konstateras att detta förs fram endast under förutsättning av bifall till yrkandet om prisstopp på byggnadsmaterial och skärpt kontroll av vissa entreprenadpriser. Med utskottets i det föregående redovisade ställningstagande på dessa punkter har yrkandet om särskilt tilläggslån fallit. I sakfrågan har civilutskottet tillagt att motionsförslaget enligt dess mening inte är tillräckligt underbyggt.

I motionen 1 (vpk) begärs åtgärder från regeringen som säkrar ett bostadsbyggnadsprogram om 85 000 lägenheter under budgetåret 1978/79. I motionen 96 (apk) krävs att minst 75 000 lägenheter påbörjas under år 1979. Civilutskottet har i yttrande till finansutskottet (CU 1978/79: 1 y) över yrkandet i motionen 1 karakteriserat detta som så allmänt hållet att ett föreslaget uttalande inte tjänar något reellt syfte. Finansutskottet vill instämma häri. Varje diskussion om bostadsbyggandets omfattning måste rimligen utgå ifrån med vilka medel man vill få bostadsbyggandet att expandera och i vilken takt detta kan ske med hänsyn till tillgång på arbetskraft och material. En sådan bedömning sker knappast i motionerna 1 och 96. Utskottet avstyrker med det anförda bifall till yrkandena i motionerna rörande bostadsbyggnadsprogram.

I motionen 1 krävs — inom ramen för ett program för 100 000 nya arbeten — en rad investeringar inom såväl kommunal som statlig sektor. Sålunda krävs 20 000 ytterligare barnstugeplatser under den närmaste 12-månadersperioden, statliga lån och bidrag till landstingen och kommunerna för tidigareläggning av angelägna investeringar, ungdomsarbeten i kommunal- och landstingsregi, ökad kollektivtrafik, osv.

Riksdagen prövade i våras motsvarande yrkanden på grundval av ett betänkande från finansutskottet (FiU 1977/78: 40). I nu förevarande sammanhang har yttranden över de mer omfattande förslagen inkommit från social- och näringsutskotten. Finansutskottet vill hänvisa till dessa. Utskottet vill vidare upprepa de principiella invändningar utskottet riktade mot förslagen i programmet i våras. Expansionen av den kommunala verksamheten har under en lång följd av år varit snabb, vilket medfört problem att finansiera verksamheten. Utskottet har i flera sammanhang strukit under att en dämpning av den kommunala ökningstakten

måste ske. En överenskommelse i denna riktning träffades i somras mellan regeringen och de båda kommunförbunden, varvid som ett led ingick ökade statsbidrag till kommunerna. Denna överenskommelse har enhälligt tillstyrkts av finansutskottet (FiU 1978/79: 8). Att i det läget anta program som ytterligare driver upp kommunernas expansion bör inte komma i fråga.

Utskottet gav vid behandlingen i våras också uttryck för den uppfattningen att riktade åtgärder som syftar till att hålla nere arbetslösheten i första hand bör ske inom arbetsmarknadspolitikens ram. Det kan för övrigt förtjäna påpekas att regeringen med stöd av finansfullmakten under hösten vidtagit en rad åtgärder på det statliga området som syftar till att stärka sysselsättningen. Med den utformning motionsyrkandena på flera punkter har — nämligen att riksdagen hos regeringen skall hemställa att regeringen vidtar åtgärder — så har motionärernas begäran därmed i stor utsträckning redan villfarits. Utskottet vill i sammanhanget peka på de insatser på en rad områden som redovisats i främst propositionerna 25 och 50.

Med det anförda avstyrks yrkandena 2—7 och 12 i motionen 1.

Utskottet har i det föregående diskuterat frågan om stimulans av *den privata konsumtionen* under år 1979 i ett något längre perspektiv och från mer principiella utgångspunkter. Utskottet har därvid kommit fram till att en ytterligare ökning av den privata konsumtionen under år 1979 kan och bör komma till stånd men att stimulansåtgärderna bör vara begränsade. Det stöter emellertid på svårigheter att mer exakt bestämma utrymmet härför. Genom att löneavtalen gäller ända till hösten 1979 — och då den i avtalen föreskrivna prisstegringsklausulen för år 1978 inte torde utlösas — är det visserligen möjligt att med någorlunda säkerhet nu bestämma löneutvecklingen och hushållens disponibla inkomster under 1979. Vilken konsumtion detta ger utrymme för i hushållen beror emellertid på prisutvecklingen under året. Hur den privata konsumtionen faktiskt utvecklas beror därutöver på om och i hur hög grad hushållen förändrar sitt sparande.

Bedömningarna i propositionen grundas på konjunkturinstitutets kalkyl från oktober månad över hur hushållens disponibla inkomster utvecklas under år 1979. Institutet har beräknat att 1979 års nivå skulle ligga 1,2 % över 1978 års faktiska konsumtion. Utifrån vissa antagna samband har institutet vidare bedömt att hushållens sparande skulle minska med en procentenhet varigenom den faktiska konsumtionen skulle stiga med 2 à 2 1/2 % under år 1979. I propositionen stryker föredraganden under svårigheterna att bedöma sparandets utveckling men anser det mest sannolikt att sparandet inte kommer att sjunka under år 1979 utan ligga kvar på 1978 års nivå. Regeringen anser på de grunder som angetts i det föregående det vara önskvärt att den privata konsum-

tionen stiger med 2 1/2 % under år 1979. De förslag om sänkta skatter och höjda barnbidrag/studiebidrag som föreslås i propositionen skulle tillsammans möjliggöra att ökningen av hushållens disponibla inkomster realt sett skulle stiga från 1,2 % till 2,5 %.

I konjunkturinstitutets beräkningar av konsumtionsutrymmet för år 1979 har hänsyn inte kunnat tas till ett par omständigheter som påverkar bedömningen av prisutvecklingen under år 1979. Dels har de nyligen träffade avtalen på hyresmarknaden utgått från att de eljest kalkylerade hyreshöjningarna kan begränsas vid bifall till propositionen 1978/79: 66 om lån för underhåll av hyreshus, dels kommer vissa statliga taxor att ligga lägre under år 1979 än tidigare bedömts sannolikt. Sammantaget torde av främst dessa skäl prisökningarna under år 1979 begränsas med ca 1/2 % jämfört med vad som eljest skulle vara fallet. Det innebär att den konsumtionsökning som skulle komma till stånd utan åtgärder ligger någonstans mellan 1 1/2 och 2 %. Utifrån en målsatt ökning av konsumtionen om 2 1/2 % ligger utrymmet för stimulans i intervallet 1/2—1 %. Detta bygger då på den förutsättning som anges i propositionen och motionen 88, nämligen att sparkvoten inte förändras mellan 1978 och 1979.

Olika förslag i syfte att stimulera den privata konsumtionen har lagts fram. Ser man till de skilda förslagens konsekvenser för statsbudgeten så blir helårseffekten av regeringens och moderata samlingspartiets förslag en budgetförsvagning med ca 2,5 miljarder kr. Centerpartiets förslag summerar till knappt 1,5 miljarder och de socialdemokratiska förslagen till ca 3 miljarder kr. Vänsterpartiet kommunisternas förslag omfattar totalt ca 4,2 miljarder kr. Till dessa belopp kommer — i vissa fall avsevärda — effekter på kommunernas ekonomi.

Utskottet har i det föregående diskuterat vilket utrymme som finns för att stimulera den privata konsumtionen. För att ställning skall kunna tas till de framlagda förslagen krävs en bedömning dels av deras effekter på den privata konsumtionen, dels också deras effekter på samhällsekonomin i ett vidare perspektiv. I dessa hänseenden kan betydande skillnader föreligga mellan olika typer av åtgärder. Bedömningar av detta slag blir av naturliga skäl osäkra. Vad som i första hand behöver bedömas är hur stor andel av ett tillskott till hushållens disponibla inkomster som går till konsumtion och hur stor andel som sparas. Utskottet har i sina beräkningar schablonmässigt utgått från att 70 % av inkomsttillskotten genom skattepolitiska åtgärder och 90 % av tillskotten genom åtgärder som höjning av barnbidrag eller bostadsbidrag går till konsumtion. Under dessa förutsättningar skulle de åtgärder som föreslås i propositionen liksom i motionerna 88—93 (m) höja den privata konsumtionen under år 1979 med 0,8—0,9 % jämfört med vad konsumtionen skulle bli utan stimulans. De socialdemokratiska förslagen i motionerna 116—119 är av något större omfattning. Effekten på privat

konsumtion skulle bli ca 1,1 %. Förslagen i motionerna 94—95 (c) är av klart mindre omfattning än de tre nämnda alternativen. Dessa åtgärder skulle höja den privata konsumtionen med ca 0,5 %. Förslagen från vänsterpartiet kommunisterna summerar i stället till betydligt högre belopp och skulle höja konsumtionen med ca 1,6 %. Arbetarpartiet kommunisternas förslag på främst skatteområdet är inte tillräckligt preciserade för att kunna kostnadsberäknas.

Mot bakgrund av vad utskottet i det föregående anfört kan det direkt konstateras att förslagen från vänsterpartiet kommunisterna går klart utöver vad som nu kan komma i fråga. Utskottet avstyrker därför motionen 5, yrkandet 6, och motionen 105. Utskottet vill i sammanhanget understryka att vad som här diskuteras är konjunkturpolitiskt motiverade insatser för att under 1979 stimulera efterfrågan inom landet. Som utskottet återkommer till i det följande kan barnbidragshöjningar vara lämpliga medel för att nå detta syfte. Det vore däremot orimligt att i ett konjunkturpolitiskt sammanhang fatta beslut om indexreglering av barnbidragen.

De övriga partiernas alternativ ligger samtliga i stort inom den ram utskottet angivit. Det socialdemokratiska alternativet ligger dock något över den övre gränsen medan centerpartiets alternativ ligger vid den nedre gränsen. Den osäkerhet som råder i fråga om sparandets utveckling liksom de nya fakta som tillkommit beträffande prisutvecklingen talar enligt utskottets mening för att viss försiktighet bör iakttas och att de socialdemokratiska förslagen således bör betraktas som alltför omfattande. Å andra sidan bedömer utskottet förslagen från centerpartiet som otillräckliga.

I sammanhanget vill utskottet understryka att konjunkturpolitiska insatser för att t. ex. stimulera den privata konsumtionen självfallet inte utan vidare kan flyttas från ett år till ett annat. Det outnyttjade resursutrymmet finns 1979 och kan inte sparas till 1980.

Bortser man från insatsernas omfattning kan det konstateras att bred enighet råder om att det tillgängliga utrymmet skall utnyttjas för att dels höja barnbidragen och studiebidragen, dels vidta vissa skattepolitiska åtgärder.

Rent allmänt kan en barnbidragshöjning anses vara ett lämpligt konjunkturpolitiskt medel när man vill stimulera konsumtionen. Genom att barnbidragen är krontalsbestämda gör inflationen det nödvändigt att från tid till annan justera beloppen. En tidigareläggning av en sådan höjning ger ett verkligt inkomsttillskott till barnfamiljerna men innebär inte, realt sett, en permanent budgetförsvagning.

Skattepolitiska åtgärder kan delvis betraktas på samma sätt. Finns enighet om att sådana åtgärder förr eller senare måste vidtas, är de också lämpliga att sätta in i ett läge då konsumtionen behöver stimuleras.

Från andra utgångspunkter än de redovisade och i andra situationer än den nuvarande kan både marginalskatteförändringar och förändringar av barnbidrag m. m. vara mindre lämpliga medel i konjunkturpolitiken. Barnbidrag och studiebidrag kan uppenbarligen inte höjas resp. sänkas hur som helst med tanke på att det ändå främst är fråga om inslag i familjepolitiken. Hushållen har berättigade krav på att kunna planera sin ekonomi. Inte heller skatteskalorna kan utan vidare varieras efter konjunkturpolitikens krav.

I nuvarande läge råder förhållandevis bred enighet om att skattereduktionen bör höjas och att vissa marginalskattesänkningar bör vidtas. Det bör i sammanhanget erinras om att regeringens förslag på detta område lagts fram i uttryckligt syfte att skapa förutsättningar för en lugn avtalsrörelse, då de nuvarande avtalen löper ut. Utformningen av förslaget har också föregåtts av kontakter med parterna på arbetsmarknaden. Även i ett längre perspektiv finns starka motiv för att sänka marginalskatterna. Sänkta marginalskatter har positiva effekter på arbetsvilja och arbetsinsatser och därigenom på produktionen i samhället. På sikt kan därför sänkta marginalskatter få gynnsamma verkningar också på statens finanser.

Såväl i propositionen som i två av partimotionerna förordas skattepolitiska åtgärder inom en ram av ca 2 miljarder kr. I den socialdemokratiska motionen föreslås visserligen en höjning av förmögenhetsskatten i syfte att ta tillbaka ca 250 milj. kr. En sådan höjning skulle dock knappast öka statsinkomsterna med mer än 175 milj. kr. Dessutom torde denna indragning av medel uppbördsmässigt komma att ske först åren efter 1979. Det kan för övrigt ifrågasättas om en höjd förmögenhetsskatt över huvud taget får den verkan som motionärerna förutsätter. I vissa lägen kan en sådan åtgärd rentav tendera att minska sparandet och öka konsumtionsbenägenheten.

Givet en total ram av ca 2,5 miljarder kr. för konsumtionsstimulerande åtgärder, i enlighet med vad utskottet anfört i det föregående, och skattepolitiska åtgärder om ca 2 miljarder kr. återstår ca 500 milj. kr. för höjning av barnbidrag/studiebidrag. Detta överensstämmer med de uppfattningar som redovisas i propositionen och motionen 88 och, vad beträffar barnbidragshöjning, med motionen 94. Den föreslagna förstärkningen av bostadsbidragen faller sålunda utanför ramen. Utskottet konstaterar i sammanhanget att ett enigt civilutskott i yttrandet CU 1978/79: 1 y uttryckligen begränsat sig till en bedömning från bostadspolitiska utgångspunkter. Enligt civilutskottet får prioriteringen av bostadspolitiska åtgärder i relation till andra åtgärder inom den ekonomiska politikens område ankomma på finansutskottet.

Mot en förstärkning av bostadsbidragen talar också ett annat förhållande. Svenska kommunförbundet har i skrivelse till utskottet påtalat att en förändring i enlighet med förslaget i motionen 116 skulle leda till

ökade kommunala utgifter på ca 100 milj. kr., en omständighet som också uppmärksammats av civilutskottet. Finansutskottet har helt nyligen, i betänkandet FiU 1978/79: 8, uttalat sitt stöd för innehållet i den överenskommelse regeringen slutit med de båda kommunförbunden. I överenskommelsen ingår att staten skall söka undvika beslut som leder till ökade kostnader för kommunerna. Med det anförda avstyrker utskottet motionen 2, yrkandena 10 och 11, samt motionen 116, yrkandena 2 och 3.

De förslag som väcktes i den socialdemokratiska partimotionen 2 angående temporär höjning av barnbidraget m. m. och ökade livsmedelssubventioner har motionärerna frångått i motionen 116.

Utskottet har härmed behandlat riktlinjerna i stort för den ekonomiska politiken. Utskottet tillstyrker de riktlinjer som anges i propositionen och i motionen 88 och avstyrker motionen 1, yrkandet 14, motionen 2, yrkandet 18, motionen 5, yrkandet 6, motionen 94, yrkandet 1, motionen 96, yrkandet 4, motionen 105 samt motionen 116, yrkandet 1.

Övriga motionsyrkanden

I motionen 5 (vpk) begärs att riksdagen hos regeringen skall hemställa om åtgärder för att verkställa ett omedelbart och effektivt *allmänt prisstopp* under 12 månader.

Utskottet har vid upprepade tillfällen tidigare, då liknande motionskrav behandlats, givit uttryck för uppfattningen att allmänt prisstopp är en åtgärd som tillgrips i mycket speciella situationer och då för kortare tidsperioder. Någon sådan speciell situation är nu inte för handen. Prisutvecklingen har successivt stabiliserats. 1979 beräknas prisstegringstakten ha mer än halverats jämfört med 1977. Den aktiva prisövervakningen fortsätter. Motionen 5, yrkandet 1, avstyrks.

I samma motion begärs att riksdagen hos regeringen skall hemställa om förslag till lag om *hyresstopp* under i första hand 12 månader. Civilutskottet har i sitt yttrande CU 1978/79: 1 y anfört att ett förslag om även ett tidsbegränsat hyresstopp utan reell anvisning om hur överskjutande fastighetskostnader bör och kan täckas är orealistiskt redan i och för sig. Det strider också mot principen om avtalsgrundade hyror. Civilutskottet noterar vidare det aviserade (numera avlämnade) förslaget om lån för underhåll av hyreshus. Finansutskottet ansluter sig till civilutskottets synpunkter. Motionen 5, yrkandet 2, avstyrks.

I motionen 1 (vpk) föreslås bl. a. att riksdagen skall uttala sig för åtgärder i syfte att *garantera sysselsättningen i bl. a. gruv- och stålbranschen*. Näringsutskottet har i yttrandet NU 1978/79: 1 y bl. a. anfört att motionärernas förslag tycks vara grundat på uppfattningen att det är möjligt att bemästra de svåra problem som strukturomvandlingen i olika

näringsgrenar för med sig, om staten utfärdar garantier för att sysselsättningen i olika industribranscher skall behållas på en viss nivå. Åtgärder av denna innebörd kan näringsutskottet inte ställa sig bakom. En aktiv näringspolitik måste i stället, framhåller näringsutskottet, utformas så att den underlättar nödvändiga förändringar — förändringar som givetvis måste ske i socialt acceptabla former. Näringsutskottet beskriver också i yttrandet det omfattande arbete som f. n. ägnas åt problemen inom bl. a. gruv- och stålbranscherna.

Finansutskottet delar näringsutskottets uppfattning och avstyrker motionen 1, yrkandet 9.

I motionerna 1 (vpk) och 96 (apk) tas frågan upp om ett industripolitiskt program med sikte på *ökad förädling inom landet*. Näringsutskottet har i sitt yttrande (NU 1978/79: 1 y) beträffande yrkandet i motionen 1 anfört att näringsutskottet vid sin behandling av ett tidigare liknande motionsyrkande bl. a. instämt i uppfattningen att en strävan inom näringspolitiken bör vara att öka förädlingsgraden inom industrin. Ett näringspolitiskt utredningsarbete, styrt av de direktiv som motionärerna hade angett, skulle emellertid, anförde näringsutskottet då (NU 1977/78: 55), ta sikte på en omgestaltning av näringslivet i en utsträckning som utskottet inte kunde ställa sig bakom. Med hänvisning härtill och till att frågan om näringspolitikens utformning på längre sikt redan var föremål för utredning avstyrkte näringsutskottet det då aktuella motionsyrkandet, vilket också avslogs av riksdagen. Näringsutskottet gör samma bedömning nu i yttrandet till finansutskottet. Finansutskottet ansluter sig till näringsutskottets bedömning och avstyrker motionen 1, yrkandet 13, och motionen 96, yrkandet 2.

I motionen 96 (apk) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande *kapitalexport och utlandsinvesteringar*. I motionen anges att den svenska industrin förlägger nettosysselsättningstillskottet utomlands. Regeringen kritiseras för att propositionen inte innehåller några åtgärder mot denna utveckling. Såvitt utskottet kunnat finna innehåller inte heller motionen några förslag till åtgärder på det aktuella området. Utskottet har vid flera tidigare tillfällen redovisat sin syn på utlandsinvesteringarnas roll, under förra riksmötet bl. a. i betänkandet FiU 1977/78: 35, varvid motionskrav om skärpt restriktivitet mot kapitalexport och stopp för industriutflyttning avvisades. Utskottet hänvisar till dessa tidigare ställningstaganden. I sammanhanget kan noteras att för perioden januari—oktober 1978 minskade riksbankens tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet med mer än 20 % jämfört med motsvarande period ett år tidigare. Detta sammanhänger främst med att svenska företag under 1978 inte i samma utsträckning som tidigare haft behov av att skydda sina intressen genom att omvandla fordringar gentemot utländska före-

tag till aktiekapital i situationer då de utländska företagen inte kunnat fullgöra sina åtaganden. Motionen 96, yrkandet 2, avstyrks.

I motionen 2 (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts i fråga om behovet av en *ansvarsfull energipolitik*. Motionärerna menar att de riktlinjer som beslöts av riksdagen år 1975 och som i allt väsentligt rekommenderats också av energikommissionen bör följas av regeringen. Motionärerna anser bl. a. att regeringen Fälldins handlingsförlamning på energiområdet har hotat sysselsättningen för många människor.

Näringsutskottet tar i sitt yttrande bestämt avstånd från detta betraktelsesätt och hänvisar till en rad betydelsefulla förslag och åtgärder inom energiområdet av regeringen Fälldin. Näringsutskottet påpekar att motionen väcktes före det nyligen inträffade regeringsskiftet. Statsminister Ola Ullsten har i regeringsförklaringen den 18 oktober 1978 anfört att regeringen avser att bedriva en energipolitik som kan få en bred uppslutning i riksdagen och bland svenska folket. I annat sammanhang har statsministern bekräftat att den nya regeringen liksom de båda föregående är inriktad på att riksdagen under detta riksmöte skall få ta ställning till förslag i de centrala energifrågorna. Näringsutskottet anser mot denna bakgrund att riksdagen inte har anledning att nu göra något uttalande om energipolitikens allmänna inriktning.

Finansutskottet ansluter sig till näringsutskottets bedömning och avstyrker motionen 2, yrkandet 5.

I motionen 94 (c) anförs att när det gäller *målen rättvis inkomstfördelning och regional balans* har propositionen ett sådant innehåll att den direkt motverkar dessa. Motionärerna syftar, vad gäller inkomstfördelningen, på att regeringens förslag till justering av inkomstskatteskalan inte ger några förbättringar för låginkomsttagare. Motionärerna anför vidare att när det gäller möjligheterna att hävda målet om regional balans är erfarenheterna från tidigare att när den ekonomiska aktiviteten i samhället stiger ökar också koncentrationstendenserna. Motionärerna kritiserar mot denna bakgrund att regeringen i den förväntade konjunktursituationen talar om behovet av ökade rörlighetsstimulerande åtgärder. I motionen hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om nödvändigheten att också i praktiken hävda de centrala målsättningarna rättvis inkomstfördelning och regional balans.

Utskottet anser det för sin del självklart att de centrala mål för den ekonomiska politiken som godtagits av breda majoriteter i riksdagen också i praktiken bör vara vägledande för ställningstaganden i enskilda konkreta frågor. Till de centrala målen hör såväl en rättvis inkomstfördelning som regional balans. Utskottet kan dock inte underlåta att påpeka det anmärkningsvärda i att detta motionskrav förs fram sam-

tidigt som centerpartiet i praktisk handling accepterat en indexreglering av skattcskalorna som direkt motverkar strävandena efter en rättvis inkomstfördelning. Man har således inte genom sitt eget handlande medverkat till en politik som i praktiken hävdar detta centrala fördelningspolitiska mål.

Inte heller på det regionalpolitiska området har centerpartiet i praktisk handling verkat för en bättre regional balans. Under de två år som centerpartiet ingick i den borgerliga trepartiregeringen försämrades den regionala utvecklingen. Då bröts den positiva trend mot en förbättrad regional balans som kännetecknat utvecklingen under sjuttiotalets första hälft. Den ersattes i stället med en ökad koncentration till storstadsområdena och växande problem i glesbygdsområdena.

Utskottet anser sålunda att centerpartiets politik i själva verket motverkat strävandena efter en rättvis inkomstfördelning och regional balans. Däremot utgör den politik som förordas i motionen 116 (s) ett led i en politik som förs med syfte att även i praktiken hävda dessa centrala mål.

Vad som här anförts bör ges regeringen till känna.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *inriktningen av den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på motionerna 1978/79: 1, yrkandet 14, 1978/79: 2, yrkandet 18, 1978/79: 5, yrkandet 6, 1978/79: 94, yrkandet 1, 1978/79: 96, yrkandet 4, 1978/79: 105 och 1978/79: 116, yrkandet 1, godkänner vad som förordats i propositionen 1978/79: 50 och motionen 1978/79: 88 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *inrättande av en strukturfond* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 2 yrkandena 1—3,
3. beträffande *prisstopp på byggnadsmaterial m. m.* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 2 yrkandet 6,
4. beträffande *särskilt tilläggslån för flerbostadshus* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 2 yrkandet 7,
5. beträffande *bostadsbyggandets omfattning* att riksdagen avslår motionerna 1978/79: 1 yrkandet 1 och 1978/79: 96 yrkandet 1,
6. beträffande *ytterligare 20 000 barnstuge- och fritidshemsplatser* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 1 yrkandet 2,
7. beträffande *personaltätheten i daghemmen* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 1 yrkandet 3,
8. beträffande *6 000 nya tjänster inom sjukvården* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 1 yrkandet 4,

9. beträffande *5 000 nya tjänster inom äldreomsorgen* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 1 yrkandet 5,
10. beträffande *förbättrad kollektivtrafik* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 1 yrkandet 6,
11. beträffande *program för alternativ energiproduktion m. m.* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 1 yrkandet 7,
12. beträffande *stöd till nya idrottsanläggningar* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 1 yrkandet 12,
13. beträffande *förbättrat bostadsbidrag* att riksdagen avslår motionerna 1978/79: 2 yrkandena 10 och 11 och 1978/79: 116 yrkandena 2 och 3,
14. beträffande *sänkning av priset på vissa baslivsmedel m. m.* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 2 yrkandena 14—16,
15. beträffande *allmänt prisstopp* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 5 yrkandet 1,
16. beträffande *förslag till lag om hyresstopp* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 5 yrkandet 2,
17. beträffande *sysselsättningsgaranti inom gruv- och stålbranschen* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 1 yrkandet 9,
18. beträffande *ökad vidareförädling av svenska produkter* att riksdagen avslår motionerna 1978/79: 1 yrkandet 13 och 1978/79: 96 yrkandet 3,
19. beträffande *kapitalexport och utlandsinvesteringar* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 96 yrkandet 2,
20. beträffande *uttalande om behovet av en ansvarsfull energipolitik* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 2 yrkandet 5,
21. beträffande *uttalande om nödvändigheten att också i praktiken hävda de centrala målsättningarna rättvis inkomstfördelning och regional balans* att riksdagen med anledning av motionen 1978/79: 94 yrkandet 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 5 och 7 december 1978

På finansutskottets vägnar
BJÖRN MOLIN

Närvarande: Björn Molin (fp), Kjell-Olof Feldt (s), Nils Åsling (c), Staffan Burenstam Linder (m), Knut Johansson (s), Torsten Gustafsson (c), Anton Fågelsbo (c), Arne Gadd (s), Knut Wachtmeister (m), Per-Axel Nilsson (s), Rolf Rämgård (c), Olle Wästberg (fp), Karin Flodström (s), Bo Forslund (s) och Jan Fransson (s);

dock att vid beslut och justering av hemställan under 21 med tillhörande motivering Kjell-Olof Feldt (s) ersatts av Per Olof Håkansson (s), Staffan Burenstam Linder (m) av Rune Rydén (m) och Bo Forslund (s) av Arne Pettersson (s).

Reservationer

Reservation 1 beträffande *inriktningen av den ekonomiska politiken m. m.* av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Karin Flodström, Bo Forslund och Jan Fransson (alla s) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar med "Den internationella" och på s. 39 slutar med "motionen 116 yrkandet 1" bort ha följande lydelse:

Den internationella konjunkturutvecklingen

De senare årens ekonomiska utveckling i vår omvärld har inneburit att det tidigare konjunkturmönstret inom OECD-området brutits sönder. En viktig anledning till detta förefaller vara att kapacitetsutnyttjandet kom ner på en så låg nivå och att arbetslösheten blev så stor under åren 1974 och 1975 att de återhämtningsmekanismer som man tidigare kunnat räkna med inte längre gällde. Såväl investeringscykeln som lagercykeln förefaller att ha rubbats. Den uppgång som skedde efter 1975 var inte tillräcklig för att höja kapacitetsutnyttjandet så långt att nyinvesteringar — vare sig i lager eller anläggningstillgångar — framstod som motiverade. De investeringar som trots allt skedde förefaller att i första hand ha varit rationaliseringsinvesteringar som inte bidragit till att lösa den svåra situationen på arbetsmarknaden.

En ytterligare anledning till att återhämtningen blivit så långsam och utdragen är att den ekonomiska politiken i de stora länderna under senare år styrts av andra mål än tidigare med en starkare tonvikt på prisstabilitet och jämvikt i utrikeshandeln och med allt mindre hänsyn till sysselsättningen. Denna förändrade inställning till målen för den ekonomiska politiken sammanhänger sannolikt till en del med den alltmer utbredda föreställningen att inflationsbekämpningen krävde en relativt lång period av återhållsam politik. De kraftiga obalanser i utrikeshandeln som följde efter oljekrisens år har även bidragit till denna ändrade inställning i den ekonomiska politiken. Underskottsländerna mötte växande svårigheter att expandera efterfrågan samtidigt som överskottsländerna av olika skäl avstod från att bedriva den expansiva politik man egentligen hade möjligheter till.

I ett väsentligt avseende har den internationella utvecklingen under 1978 blivit mera balanserad. De tidigare stora underskotten i flera viktiga länders bytesbalanser har blivit markant mindre. Även OECD-områdets samlade underskott har sjunkit kraftigt. Det finns dock ett betydande undantag från denna allmänna bild och det gäller Förenta staterna. Bl. a. till följd av en mera expansiv utveckling har detta land kommit att uppvisa ett mycket kraftigt underskott i sin bytesbalans, vilket

även bestått under 1978. Detta har i sin tur medfört ett mycket betydande utflöde av dollar från Förenta staterna, vilket lett till en tidvis kraftig försvagning av dollarkursen och en uppgång av kurserna på yen, D-mark och schweizerfranc.

För USA:s interna ekonomi har detta medfört en acceleration av inflationen och växande krav på en mera återhållsam politik. Beslut om en omläggning i restriktiv riktning har också tagits under hösten 1978, vilket kommer att resultera i en mera dämpad utveckling i Förenta staterna än vad som gällt under senare år. Det fanns för övrigt redan innan dessa beslut togs tendenser i riktning mot en vändning nedåt av konjunkturen. Det finns därför mycket som talar för att tillväxten i denna för hela OECD-området så viktiga ekonomi kommer att vara låg under 1979.

Detta kan komma att motvägas av en mera expansiv utveckling inom i första hand de västeuropeiska delarna av OECD. De nordiska länderna har visserligen av olika skäl valt att föra en återhållsam politik. Även i Storbritannien kommer utvecklingen under 1979 sannolikt att bli mer dämpad än under 1978. Men det finns en del som tyder på att utvecklingen i Västtyskland kommer att bli bättre än vad den varit under senare år. Problemet med den västtyska utvecklingen är emellertid att genomförandet av det stimulansprogram som beslutats kommit att försenas. Den västtyska regeringen har dessutom redan nu aviserat att en finanspolitisk åtstramning — i form av bl. a. en höjning av mervärdeskatten — kommer att ske sommaren 1979. Det finns därför anledning att ifrågasätta om uppgången i Västtyskland blir så pass kraftig för hela 1979 som man räknat med i regeringens bedömning.

Dämpningen i USA:s ekonomi kan dessutom — både direkt via utrikeshandeln och indirekt via det allmänna ekonomiska klimatet — komma att återverka på utvecklingen i Västeuropa.

Det är därför enligt utskottets mening möjligt att även 1979 blir ett år med en relativt svag ekonomisk aktivitet inom OECD-området och en fortsatt hög arbetslöshet. Världshandelns tillväxt kan i ett sådant perspektiv komma att ligga kvar på den relativt låga ökningstakt som registrerats för 1978 — dvs. ungefär 5 % i volym.

Den fallande dollarkursen har utövat en återhållande effekt på prisökningarna inom den internationella handeln — i varje fall när dessa uttrycks i olika nationella valutor. Man beräknar sålunda nu att priserna för bearbetade varor ökat med endast 2,5 % under 1978. En mera stabil utveckling på valutakursområdet kan paradoxalt nog leda till att prisökningarna blir större under 1979. I samma riktning verkar även effekterna av de kraftiga ökningarna av den internationella likviditeten som de senare årens kraftiga utflöde av USA-dollar medfört.

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att konjunkturtendenserna inom OECD-området under det kommande året kan komma att gå åt olika

håll med såväl uppgångar som mer eller mindre starka nedgångstendenser. Totalt sett kan hela länderområdet komma att uppvisa en fortsatt långsam utveckling. Skulle den västtyska ekonomin mera varaktigt komma in i en snabbare uppgångsfas spelar detta en betydande roll för vårt vidkommande. Några helt klara tecken på att Västtyskland skulle kommit in i denna högre tillväxttakt föreligger emellertid inte ännu. De internationella ekonomiska perspektiven är således fortsatt osäkra.

Den svenska utvecklingen

Enligt de nu förcliggande, preliminära beräkningarna över den ekonomiska utvecklingen under 1978 har produktionen utvecklat sig något mera positivt än vad som bedömdes sannolikt i våras. Det är i första hand utvecklingen på utrikeshandelns område som förklarar detta. Exporten har visat en snabbare uppgång och importen en kraftigare minskning än vad man räknade med i början av året. Dessutom har den offentliga konsumtionen och de beräknade bostadsinvesteringarna ökat något kraftigare än bedömningarna i maj 1978.

Den gynnsamma exportutvecklingen förklaras till en del av att man sålt ut de stora lager som byggdes upp med hjälp av de särskilda lagerstöd som utgått sedan 1974. Dessa stora lager har givit de svenska företagen inom t. ex. massa-, järn- och stål- och verkstadsbranscherna en betydande leveranskapacitet, vilken utgjort ett värdefullt konkurrensmedel under 1978. Utförsäljningen av lagren har även lett till en finansiell förstärkning av företagens ställning.

Den inhemska efterfrågan har emellertid utvecklat sig mycket svagt. Den privata konsumtionen minskar med drygt 1 % och de samlade investeringarna sjunker för andra året i följd. Det är i synnerhet näringslivsinvesteringarna som fortsatt att gå kraftigt tillbaka.

Den svaga inhemska efterfrågan har under loppet av året lett till en kraftigt ökad arbetslöshet. Särskilt ungdomarna har drabbats hårt. Beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning för arbetslösa har fått sättas in i en omfattning som aldrig tidigare. Den nedgång i den öppna arbetslösheten som kunde registreras under oktober månad i år förklaras av en minst lika stor uppgång av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Det underliggande arbetsmarknadsläget är alltså fortfarande utomordentligt svagt.

Redan i den socialdemokratiska reservationen till finansutskottets betänkande med anledning av prop. 1977/78: 100 (budgetpropositionen 1978) framhölls att den borgerliga regeringens ekonomiska politik skulle medföra ett fortsatt underutnyttjande av våra produktionsresurser och påtagliga risker för en ökning av arbetslösheten. För att förhindra en sådan utveckling föreslogs en omläggning av den ekonomiska politiken i en mer expansiv riktning. De åtgärder som föreslogs i denna reserva-

tion koncentrerades i allt väsentligt till en stimulans av investeringar och av utvecklingsarbetet i företagen.

Sedan utvecklingen under våren visat att försvagningen av hemmamarknaden och de enskilda hushållens köpkraft blivit långt kraftigare än vad man kunnat förutse i januari föreslogs i den socialdemokratiska reservationen till finansutskottets betänkande med anledning av prop. 1977/78: 150 (kompletteringspropositionen 1978) att stimulansåtgärderna även skulle innehålla åtgärder som förstärkte hushållens köpkraft. I reservationen föreslogs en engångshöjning av barnbidraget och studiebidraget, en uppräkning av bostadsbidragen och en tioprocentig sänkning av priserna på baslivsmedel.

Riksdagens borgerliga majoritet avslog emellertid såväl förslaget om den allmänt sett mera expansiva inriktningen av politiken som de olika enskilda förslagen. Åtstramningspolitiken kom alltså att fortsätta.

Om de av socialdemokraterna föreslagna åtgärderna genomförts under våren 1978 skulle det slöseri med resurser som den borgerliga politiken medfört till stora delar kunnat undvikas. Den nedåtgående tendensen på investeringsområdet skulle kunnat brytas och den i vissa fall ganska dramatiska nedgången i levnadsstandard hos utsatta grupper skulle kunnat motverkas. Först och främst skulle den inhemska efterfrågan kunnat hållas uppe och den kraftiga försvagning av arbetsmarknaden som nu inträffat kunnat undvikas. Kort sagt skulle en politik kunnat föras som lett till en stabilisering av konjunkturen och sysselsättningen.

Vid riksmötets öppnande den 3 oktober 1978 väcktes en socialdemokratisk motion (1978/79: 2) om åtgärder inom den ekonomiska politiken för att förbättra sysselsättningen. I denna framlades ett program omfattande sju punkter innefattande åtgärder på såväl investerings- som konsumtionsområdet. Samtidigt redovisades ett program, innehållande ett stort antal delförslag för att bryta ungdomsarbetslösheten. Den allmänna inriktningen av sjupunktsprogrammet var att i det korta perspektivet genom en stimulans åt den inhemska efterfrågan skapa en allmän och balanserad uppgång i den svenska ekonomin samtidigt som den även skulle tillgodose det långsiktiga kravet att förstärka industriinvesteringarna och därigenom trygga den framtida tillgången på arbeten och produktionskapacitet. Programmet var upplagt med sikte på att snabbt komma i verkställighet för att kunna påverka utvecklingen redan under hösten och under den instundande vintern. Den borgerliga riksdagsmajoriteten har emellertid genom förhalning i utskotten gjort en saklig behandling av förslagen i stora delar omöjlig. Sålunda föreslogs att priserna på baslivsmedel skulle sänkas med 10 % redan den 1 december och att ett extra barnbidrag på 500 kr. skulle betalas ut så snart som möjligt under hösten. Genom den borgerliga majoritetens förhalningstaktik har emellertid nu dyrbar tid gått till spillo. Tusentals människor

kommer som en följd härav att få gå arbetslösa under vintern och våren. Förhalningstaktiken har även inneburit att majoriteten grovt åsidosatt oppositionens rätt att få sina förslag prövade utifrån deras sakliga innehåll.

I allt väsentligt äger fortfarande förslagen i sjupunktsprogrammet giltighet. Den utveckling som nu avtecknar sig för 1979 kräver enligt utskottets mening att den ekonomiska politiken ges en mera expansiv inriktning såväl på konsumtions- som på investeringsområdet. De prognoser som redovisats i regeringens proposition 1978/79: 50 om inriktningen av den ekonomiska politiken förefaller att vara optimistiska i överkant. Visserligen kommer enbart omslaget i lagerinvesteringarna att innebära en relativt kraftig positiv effekt på industriproduktionen. Men utvecklingen i fråga om de fasta investeringarna är fortfarande i förhållande till de långsiktiga kraven allt för svag och den privata konsumtionen behöver stimuleras för att ge hemmamarknaden ett nödvändigt stöd.

Som utskottet tidigare framhållit kan det inte uteslutas att den internationella utvecklingen kommer att kännetecknas av en fortsatt långsam uppgång. Det finns därför en risk för att exportuppgången inte blir så kraftig som regeringen bedömt den bli. Även utvecklingen på bostadsbyggandets område förefaller — om inga ytterligare åtgärder vidtas — att bli klart svagare än vad som ligger i regeringens bedömningar.

Om man inte i det läge som nu föreligger förstärker den inhemska efterfrågan finns det risk för att vi får en totalt sett för låg expansion för att med kraft föra ner den alltför höga arbetslösheten. Om vi inte förstärker den inhemska efterfrågan riskerar vi att för framtiden nödvändig kapacitet inom såväl industrin som distributionsleden slås ut — en kapacitet som vi i ett mer normalt konjunkturläge inte kan vara förutan.

Storleken på den nödvändiga stimulansen måste avgöras mot bakgrunden av dels behovet av en förstärkning av den inhemska efterfrågan, dels hänsynstagandet till den utrikes balansen och riskerna för att en alltför omfattande stimulans kan driva fram en överhettning i vår ekonomi. Läget på arbetsmarknaden talar entydigt till förmån för en ganska betydande stimulans av efterfrågan. Som tidigare framhölls borde den ha satts in långt tidigare. Men även i dagens situation är en mera expansiv politik klart motiverad.

En ökad aktivitet i ekonomin kommer emellertid att leda till att importen på nytt börjar stiga. Även om man inte accepterar den mycket optimistiska bedömning av exporten som regeringen gjort i sin proposition 50 finns det dock anledning räkna med att den kommer att öka inte oväsentligt under 1979. Trots detta kommer förmodligen handelsbalansen att försämras något i förhållande till det mycket gynnsamma utfall som kunnat registreras för 1978.

Det totala underskottet i vår bytesbalans kan komma att ligga på inemot 10 miljarder kr. under 1979. Vi tvingas alltså till en fortsatt upp-

låning utomlands. Detta förhållande pekar enligt utskottets mening klart på att en stimulans av den inhemska efterfrågan till en betydande del måste innehålla åtgärder som förstärker landets produktionsförmåga och internationella konkurrenskraft. En ensidig stimulans åt konsumtionen leder oss inte ur den nuvarande underskottssituationen visavi utlandet utan kan t. o. m. tendera att förvärra denna. De förslag till ekonomiskpolitiska åtgärder som redovisas i det följande har byggts upp med utgångspunkt i detta förhållande.

I det tidigare avsnittet om den internationella utvecklingen framhölls att den internationella prisstegringen nu på nytt förefaller att skjuta fart efter ett år med mycket lugn utveckling. Detta understryker att kampen mot inflationen måste intensifieras. Det har i detta sammanhang uttryckts farhågor för att en stimulanspolitik skulle kunna leda till att inflationen på nytt skulle kunna ta fart. Enligt utskottets mening är emellertid förhållandena snarast de motsatta. Den vikande konsumtionsutvecklingen under 1978 har drivit upp kostnadsnivån i detaljhandeln och skapat ett tryck på konsumentpriserna som visserligen temporärt hållits tillbaka genom olika prisregleringar men som — om inget sker på konsumtionsområdet — förr eller senare kommer att utlösa ytterligare prisstegringar. Det finns för närvarande en betydande, outnyttjad produktionskapacitet inom såväl den tillverkande industrin som inom distributionsleden. Det bör vara en viktig uppgift för den ekonomiska politiken att frigöra dessa reserver. Härigenom skapar man även en gynnsam produktivitetsutveckling, vilket i sin tur bör kunna dämpa prisstegringstendenserna.

Därtill bör läggas ett ytterligare argument. Stora delar av de svenska låg- och medelinkomsttagarhushållen har fått vidkännas kraftiga minskningar av sin levnadsstandard under 1977 och 1978. En lika stor tillbakagång har vi i fredstid icke fått uppleva sedan början av 30-talet. Samtidigt har den tidigare borgerliga regeringen vidtagit flera olika åtgärder som förstärkt företagens och kapitalägarnas inkomst- och vinstsituation. Särskilt utmanande är enligt utskottets mening att en kort tid efter det att det centrala avtalet för arbetsmarknaden under våren 1978 undertecknats sänka den allmänna arbetsgivaravgiften med 2 procentenheter. Denna ganska brutala fördelningspolitik till kapitalägarnas förmån kan i takt med att vinstläget nu förbättras skapa långtgående kompensationskrav som utgör en allvarlig fara för den framtida stabiliseringen av vårt pris- och kostnadsläge. Detta utgör ett av flera exempel på att den borgerliga regeringens ekonomiska politik varit mycket kortsynt.

Det är mot denna bakgrund av stor vikt att löntagarnas och hushållens disponibla inkomster utvecklas på ett sådant sätt att de får sin del av den produktionsuppgång som nu avtecknar sig som möjlig för 1979. Nedpressningen av de vanliga löntagarnas standard har under 1977 och 1978 varit så kraftig att detta framstår som i hög grad motiverat.

Om man väger samman de sysselsättningspolitiska och fördelningspolitiska motiven har utskottet funnit att en stimulans av den privata konsumtionen via en förstärkning av hushållens köpkraft är nödvändig. Den bör omfatta en skatteomläggning för 1979 som har sin tyngdpunkt i låg- och medelinkomstskikten. Den bör dessutom innehålla en påtaglig förbättring av barnfamiljernas situation genom höjning av såväl de allmänna barnbidragen och studiebidragen som bostadstilläggen. Det är särskilt barnfamiljerna som drabbats hårt av den kraftiga inflationen.

Totalt sett bör konsumtionsstimulansen uppgå till inemot 3 miljarder kr. utöver de medel som statsfinansiellt sett frigörs för 1979 genom att indexregleringen av skatteskalorna upphävs.

På investeringsområdet bör näringslivets investeringar stimuleras genom införandet av en strukturfond, genom förlängda bidrags- och avdragsregler för maskininvesteringar och genom ett nytt avdrag för näringslivets byggnadsinvesteringar.

De olika åtgärderna

För att sätta fart på ekonomin, få ner den alltför höga arbetslösheten och samtidigt långsiktigt förstärka produktionskapaciteten föreslår utskottet att den ekonomiska politiken läggs om i en mera expansiv riktning. Utskottet föreslår att följande åtgärder genomförs.

Åtgärder på investeringsområdet:
— Ett kraftigt förstärkt stöd till industrins investeringar och utvecklingsarbete.
— En ansvarsfull energipolitik.
— Ett förstärkt stöd till nyproduktion av bostäder.

Åtgärder på konsumtionsområdet:
— En kraftig förbättring av bostadsbidragen.
— En höjning av det allmänna barnbidraget och en däremot svarande höjning av studiebidraget och det förlängda barnbidraget.
— En tioprocentig sänkning av kommunalskatterna.

De föreslagna åtgärderna på investeringsområdet överensstämmer med dem som framfördes i motionen 2 om åtgärder för att förbättra sysselsättningen. De bedömningar som nu kan göras bekräftar att behovet av denna typ av åtgärder är oförändrat stort och att värdefull tid gått till spillo genom att riksdagen inte tidigare beslutat i enlighet med dessa förslag.

De åtgärder som regeringen föreslår i sin proposition och som innebär en förlängning av avdrags- och bidragsmöjligheterna i fråga om maskininvesteringar och ett nytt avdrag för vissa byggnadsinvesteringar är enligt utskottets mening inte tillräckliga för att ge näringslivet den investeringsstimulans som behövs. Utöver regeringens förslag krävs en

kraftig förbättring av företagens försörjning med risktagande kapital. Utskottet förordar därför att den i motionen 2 föreslagna strukturfonden inrättas fr. o. m. 1 januari 1979. Riktlinjer för fondens verksamhet har utförligt angivits i de socialdemokratiska motionerna 1977/78: 654 och 1977/78: 1640.

Enligt de beräkningar som redovisats i propositionen 50 har visserligen bostadsinvesteringarna ökat under 1978. Men en betydande del av denna uppgång sammanhänger med ombyggnad av äldre bostäder och med investeringar i energibesparande syfte. Den egentliga nyproduktionen av flerfamiljshus ligger fortfarande klart för lågt i förhållande till behoven. Mycket talar för att den av regeringen beräknade igångsättningen för 1978 inte kommer att uppnås. Bostadsköerna ökar nu kraftigt och det råder bostadsbrist i två tredjedelar av landets kommuner. Det är särskilt de unga människorna som ställs inför svårigheter när bostadsbristen ökar. Såväl sysselsättningspolitiska som bostadspolitiska skäl talar för att man snabbt måste sätta in åtgärder som ökar nyproduktionen till 70 000—75 000 lägenheter per år. Utskottet föreslår därför att ett särskilt ränte- och amorteringsfritt tilläggslån för flerbostadshus införs i enlighet med förslaget i motionen 2. Den utomordentligt snabba pris- och kostnadsstegringen på detta område — med 20 % byggnadsprisstegring enligt senast tillgängliga beräkning — understryker vikten av att prisstopp på byggnadsmaterial införs och att en skärpt kontroll av entreprenadpriserna på bostadsbyggnadsmarknaden kommer till stånd.

I motionen 1 (vpk) begärs åtgärder från regeringen som säkrar ett bostadsbyggnadsprogram om 85 000 lägenheter under budgetåret 1978/79. I motionen 96 (apk) krävs att minst 75 000 lägenheter påbörjas under år 1979. Civilutskottet har i yttrande till finansutskottet (CU 1978/79: 1 y) över yrkandet i motionen 1 karakteriserat detta som så allmänt hållet att ett föreslaget uttalande inte tjänar något reellt syfte. Finansutskottet vill instämma häri. Varje diskussion om bostadsbyggandets omfattning måste utgå ifrån med vilka medel man vill få bostadsbyggandet att expandera. En sådan bedömning synes inte ske i motionerna 1 och 96. Utskottet avstyrker med det anförda bifall till yrkandena i motionerna rörande bostadsbyggnadsprogram.

I motionen 1 (vpk) krävs — inom ramen för ett program för 100 000 nya arbeten — en rad investeringar inom såväl kommunal som statlig sektor. Riksdagen prövade i våras motsvarande yrkanden på grundval av ett betänkande från finansutskottet (FiU 1977/78: 40) och avvisade dem. Någon ny sakprövning av varje enskilt förslag är enligt utskottets mening inte erforderlig i detta sammanhang. Yttranden över de mer omfattande förslagen har inkommit från social- och näringsutskotten. Finansutskottet vill hänvisa till dessa. Utskottet konstaterar att om riks-

dagen bifaller de riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i motionen 116 så tillgodoses i väsentlig mån syftet med motionen. Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1, yrkandena 2—7 och 12.

Till följd av att den borgerliga majoriteten i riksdagen blockerat behandlingen av det socialdemokratiska sjupunktsprogrammet kan nu inte de i motionen 2 föreslagna åtgärderna om extra barnbidrag och studiebidrag under hösten och en sänkning av priset på baslivsmedel per den 1 december i år genomföras.

Utskottet har i det föregående ansett att konsumtionsstimulansen bör uppgå till inemot 3 miljarder kr. utöver de medel som frigörs för 1979 genom ett upphävande av indexregleringen av skatteskalorna. Detta utrymme medger bifall till de i motionen 116 framförda förslagen om att bostadsbidragen höjs från den 1 januari 1979 intill en ram av 300 milj. kr., vidare att de allmänna barnbidragen räknas upp permanent med 500 kr. per år och barn fr. o. m. den 1 januari 1979 samt på motsvarande sätt höjning av studiebidraget och det förlängda barnbidraget med 42 kr. till 230 kr. i månaden. Inom ramen ryms också en skattcomläggning för år 1979 i enlighet med de riktlinjer som redovisats i motionen 116. Detta skulle på ett fördelningspolitiskt riktigare sätt än vad som sker genom den borgerliga regeringens indexreglering skapa ett inflationsskydd för skattebetalarna. Viss kompenserande finansiering erfordras och kan uppnås genom en viss skärpning av förmögenhetsskatten.

Mot den angivna bakgrunden tillstyrker utskottet förslaget i motionen 116 om förbättrat bostadsstöd. Detta innebär att de övre hyresgränserna för statskommunalt bostadsbidrag höjs med 100 kr. per månad för barnfamiljer och det statliga bostadsbidraget med 240 kr. per barn och år utöver redan beslutade förändringar, att gälla från 1979-01-01.

De statsfinansiella perspektiven

Regeringen har i propositionen 50 inte presenterat några bedömningar av budgetläget eller den statsfinansiella utvecklingen. Man har inte ens redovisat någon avstämning av utvecklingen under det löpande budgetåret — trots att sådana regelbundet görs inom budgetdepartementet. Man har inte heller redovisat några bedömningar av vare sig vilka statsfinansiella effekter de i propositionen redovisade förslagen kommer att få eller vilka effekter de får på samhällsekonomin.

Med hänsyn härtill har det inte varit möjligt för utskottet att bedöma vilka förändringar i övrigt som de här framförda förslagen kan komma att föranleda. Utgångspunkten för utskottet har varit att framlägga förslag till åtgärder som i dagsläget framstår som motiverade mot bakgrunden av det allmänna ekonomiska läget och med beaktande av behovet av att stimulera sysselsättning och investeringar. Efter det att re-

geringen i januari framlagt sitt förslag till statsbudget för 1979/80 och nya beräkningar över det statsfinansiella läget kommer utskottet att redovisa vilka åtgärder som då är påkallade på det statsfinansiella området.

Utskottet vill emellertid redan nu rikta uppmärksamheten på den oroande utveckling som statsfinanserna undergått under senare år. Budgetunderskottet som vid utgången av budgetåret 1975/76 uppgick till 3,6 miljarder kr. beräknades i kompletteringspropositionen för det innevarande budgetåret till 41,8 miljarder kr. Enligt riksrevisionsverkets senaste budgetprognos beräknas detta underskott nu ha stigit till 44 miljarder kr.

Denna kraftiga försvagning av budgetpolitiken har medfört en utomordentligt stark likviditetsökning i den svenska ekonomin. Ökningen av mängden betalningsmedel ligger nu långt över vad som mera långsiktigt kan accepteras med hänsyn till prisstabiliseringen. Den kan i en uppåtgående konjunktur ställa kreditpolitiken inför näst intill omöjliga uppgifter. På längre sikt måste därför budgetunderskottet kraftigt nedbringas.

Detta kommer sannolikt att i viss utsträckning ske i takt med att den ekonomiska aktiviteten på nytt skjuter fart, inkomsterna ökar och behovet av särskilda sysselsättnings- och näringspolitiska insatser minskar. Samtidigt visar den långtidsbudget som den tidigare regeringen presenterade i våras — i bilaga 2 till prop. 1977/78: 150 — att underskottet inte nämnvärt kommer att minska trots att man i dessa beräkningar förutsatt en ganska betydande uppgång i den ekonomiska aktiviteten. En väsentlig anledning härtill är de långsiktiga verkningarna av att man i dessa beräkningar förutsatt att indexregleringen av statsskatteskalan bibehålles.

Vilka konsekvenser för finanspolitiken som denna oroväckande utveckling medför återkommer utskottet till när regeringen i januari 1979 redovisat det statsfinansiella läget för innevarande och kommande budgetår.

Utskottet har härmed behandlat riktlinjerna i stort för den ekonomiska politiken. Utskottet tillstyrker de riktlinjer som anges i motionen 116 och, i tillämpliga delar, i motionen 2. Utskottet avstyrker propositionen, motionen 1, yrkandet 14, motionen 5, yrkandet 6, motionen 88, motionen 94, yrkandet 1, motionen 96, yrkandet 4 samt motionen 105.

dels den del av utskottets yttrande på s. 41 som börjar med "Näringsutskottet tar" och slutar med "yrkandet 5" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning. Det miljardslöseri som nu sker på energiområdet måste bringas att upphöra. Den tidigare borger-

liga regeringens handlingsförlamning på energiområdet försvagar den svenska ekonomins långsiktiga konkurrenskraft och får på kort sikt också direkta konsekvenser för många människors sysselsättning. Utskottet tillstyrker motionen 2, yrkandet 5.

dels utskottets hemställan under 1—3 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *inriktningen av den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79: 50 samt motionerna 1978/79: 1, yrkandet 14, 1978/79:5, yrkandet 6, 1978/79: 88, 1978/79: 94, yrkandet 1, 1978/79: 96, yrkandet 4, 1978/79: 105 och med anledning av motionen 1978/79: 2 yrkandet 18 godkänner vad som förordats i motionen 1978/79: 116 yrkandet 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *inrättande av en strukturfond* att riksdagen med bifall till motionen 1978/79: 2 yrkandena 1—3
   a. beslutar inrätta en strukturfond fr. o. m. den 1 januari 1979 i enlighet med de riktlinjer utskottet angivit,
   b. till *Strukturfonden* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under statens utlåningsfonder anvisar ett investeringsanslag av 2 000 000 000 kr.,
   c. uppdrar åt fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för strukturfondens förpliktelser på ett belopp intill sammanlagt högst 2 000 000 000 kr.,
3. beträffande *prisstopp på byggnadsmaterial m. m.* att riksdagen med bifall till motionen 1978/79: 2 yrkandet 6 beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om prisstopp på byggnadsmaterial och skärpt kontroll av entreprenadpriser på byggnadsområdet,

dels utskottets hemställan under 4 — under förutsättning av bifall till reservationens förslag till hemställan under 3 — bort ha följande lydelse:

4. beträffande *särskilt tilläggslån för flerbostadshus* att riksdagen med bifall till motionen 1978/79: 2 yrkandet 7 godkänner av utskottet förordade riktlinjer beträffande särskilt tilläggslån för flerbostadshus,

dels utskottets hemställan under 13 och 20 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *förbättrat bostadsbidrag* att riksdagen med anledning av motionen 1978/79: 2 yrkandena 10 och 11 och med bifall till motionen 1978/79: 116 yrkandena 2 och 3
    a. godkänner vad utskottet anfört om höjning av det statliga bostadsbidraget och den övre hyresgränsen för statskommunalt bostadsbidrag till barnfamiljer m. fl.,

b. till *Bostadsbidrag m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 under trettonde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 150 000 000 kr.,

20. beträffande *uttalande om behovet av en ansvarsfull energipolitik* att riksdagen med bifall till motionen 1978/79: 2 yrkandet 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Reservation 2 beträffande *uttalande om nödvändigheten att också i praktiken hävda de centrala målsättningarna rättvis inkomstfördelning och regional balans* av Nils Åsling, Torsten Gustafsson, Anton Fågelsbo och Rolf Rämgård (alla c) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "Utskottet anser" och på s. 42 slutar med "regeringen till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att förslagen i propositionen i vissa delar stämmer dåligt överens med strävandena till en rättvisare inkomstfördelning. De föreslagna justeringarna av skatteskalan ger sålunda inte någon förbättring för låginkomsttagarna.

Reformarbetet på skatteområdet bör i stället ta sikte på en samlad lösning i anslutning till nästa lönerörelse. Tyngdpunkten bör därvid ligga på förbättringar i den kommunala skatteutjämningen och andra åtgärder som kan lätta det ekonomiska trycket på kommunerna. Kommunalskatten utgör numera den tyngsta skattebördan för nästan alla inkomsttagare och påverkar därmed också marginalskatten. Det är samtidigt angeläget att få till stånd en justering av marginalskatten på arbetsinkomster. Det är vidare önskvärt att en sådan skattereform kombineras med en utbyggnad av det familjepolitiska stödet.

I propositionen 1975/76: 211 framlade den dåvarande socialdemokratiska regeringen riktlinjer för den nu gällande regionalpolitiken. Under 1977 och 1978 har vissa förbättringar vidtagits. Som exempel kan nämnas de regionala utvecklingsfonderna. De regionala aktiviteterna att utveckla näringslivet har även i andra avseenden väsentligt utökats bl. a. genom inrättandet av Norrbottensdelegationen och liknande regionala organ. Kommunerna har erhållit statsbidrag för byggande av industrihus också i små orter i inre stödområdet. I rådande lågkonjunktur har de socialdemokratiska riktlinjerna för regionalpolitiken emellertid visat sig klart otillräckliga. Trepartiregeringen planerade därför att förelägga riksdagen förslag om en ny regionalpolitik. I avvaktan på att sådana nya riktlinjer kan föreläggas riksdagen bör arbetet med att främja en bättre regional balans på grundval av den gällande regionalpolitiken fortsätta.

Under perioder med stigande ekonomisk aktivitet i samhället tenderar

som motionärerna framhåller koncentrationstendenserna i näringslivet att förstärkas. Regeringen vill enligt uttalanden i propositionen möta denna utveckling med rörlighetsstimulerande åtgärder. Enligt utskottets uppfattning måste i stället de regionalpolitiska insatserna utökas. Det finns annars risk för att konjunkturuppgången går de arbetslösa i stora delar av landet förbi.

Som ett led i en sådan politik bör som motionärerna föreslagit investeringsfonderna få utnyttjas i kombination med lokaliseringspolitiskt stöd. Därigenom kan investeringsfonderna på allvar utnyttjas i regionalpolitiskt syfte. Detta bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *uttalande om nödvändigheten att också i praktiken hävda de centrala målsättningarna rättvis inkomstfördelning och regional balans* att riksdagen med bifall till motionen 1978/79: 94 yrkandet 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Reservation 3 beträffande *uttalande om nödvändigheten att också i praktiken hävda de centrala målsättningarna rättvis inkomstfördelning och regional balans* av Björn Molin (fp), Rune Rydén (m), Knut Wachtmeister (m) och Olle Wästberg (fp) som anser att den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "Utskottet anser" och på s. 42 slutar med "regeringen till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det för sin del självklart att de centrala mål för den ekonomiska politiken som godtagits av breda majoriteter i riksdagen också i praktiken bör vara vägledande för ställningstaganden i enskilda konkreta frågor. Det kan dock finnas olika meningar om huruvida en åtgärd är förenlig med de centrala ekonomisk-politiska målen. Utskottet erinrar vidare om att de i motionsyrkandet nämnda målen inte är de enda. Motionärerna anger själva full sysselsättning, rimlig prisstabilitet, ekonomisk tillväxt och jämvikt i bytesbalansen som andra centrala mål för den ekonomiska politiken. Det torde inte så sällan inträffa att en föreslagen åtgärd är ägnad att främja ett eller ett par av målen men i någon mån strider mot ett annat mål. Avvägningen måste då ytterst ske efter en analys av det konkreta förslaget. Det ankommer inte på finansutskottet att ta ställning till de förslag till åtgärder som föranlett motionsyrkandet. Dessa förslag har remitterats till andra utskott. Finansutskottet förutsätter att berörda utskott tar ställning till förslagen under beaktande av samtliga de centrala mål som är relevanta i sammanhanget. Vad utskottet nu anfört bör ges regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. beträffande *inriktningen av den ekonomiska politiken* av Nils Åsling, Torsten Gustafsson, Anton Fågelsbo och Rolf Rämgård (alla c) som anför:

Som utskottet framhåller är den svenska ekonomin nu på väg upp ur den svåraste krisen under efterkrigstiden. Industriproduktionen, som fallit sedan slutet av 1974, började åter att öka vid mitten av 1978. Industrins orderstockar växer. Den privata konsumtionen, som minskat sedan första kvartalet 1977, har vänt uppåt under tredje kvartalet i år. Den internationella konkurrenskraften har förstärkts. Exporten har stigit markant och det tidigare underskottet i handelsbalansen har under 1978 vänts i ett överskott på ungefär 5 miljarder kronor. Takten i prisstegringarna har halverats jämfört med för ett år sedan.

Förbättringen hänger i viss utsträckning samman med en förbättring av den internationella konjunkturen. I första hand är den dock ett resultat av de åtgärder som trepartiregeringen vidtog för att stabilisera den svenska ekonomin: devalveringen, borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften m. m.

Obalansen i svensk ekonomi är dock långt ifrån övervunnen. Det fordras ytterligare omställningar i de s. k. krisbranscherna. Investeringsviljan är fortfarande svag. Sysselsättningsläget är trots den återhämtning som ägt rum de senaste månaderna mycket besvärligt.

Som utskottet understryker är det därför ytterst angeläget att trepartiregeringens framgångsrikt påbörjade stabiliseringspolitik fullföljs. De ekonomisk-politiska åtgärderna måste vara inriktade på att ytterligare förbättra den svenska industrins konkurrenskraft. Konsumtionen måste anpassas till vad som långsiktigt går att hålla.

Utskottet tillstyrker mot den bakgrunden de olika förslag till investeringsstimulerande åtgärder, som föreslagits i regeringens proposition och i flera partimotioner.

Utskottet godkänner också de omfattande sysselsättningspolitiska åtgärder, som trepartiregeringen har satt in under hösten med stöd av den s. k. finansfullmakten i syfte att öka byggnadsverksamheten och förbättra sysselsättningsläget bland ungdom.

När det gäller den privata konsumtionen finns det anledning att understryka att den tidigare svaga nedgången sedan en tid förbytts i en klar uppgång. Denna omsvängning är bl. a. en effekt av att takten i prisstegringarna gått ner och av olika stimulansåtgärder. Diskontosänkningarna och retroaktiva löneutbetalningar under sommaren och hösten har också stimulerat konsumtionen.

Denna utveckling kan väntas fortsätta under 1979. Den redan beslutade indexregleringen av skatteskalan undanröjer den tidigare automatiska skärpningen av den statliga beskattningen. Vid årsskiftet höjs

bl. a. bostadsbidragen. Det bör vidare erinras om att lönehöjningarna för 1979 kommer att betalas ut från årets början och att höjningarna av kommunalskatterna 1979 blir väsentligt lägre än under de närmast föregående åren. Enligt konjunkturinstitutets bedömning kan man därutöver räkna med någon nedgång i det för närvarande höga hushållssparandet.

Mot den bakgrunden måste man enligt vår uppfattning vara försiktig med att nu sätta in ytterligare konsumtionsstimulanser. Konsumtionsökningen kommer annars att bli väsentligt högre under 1979 än vad som är möjligt att hålla på längre sikt. Samtidigt riskerar man att inflationstendenserna på nytt förstärks. Den försvagning av bytesbalansen som förutses för 1979 blir ännu mer påtaglig samtidigt som det stora underskottet i statsbudgeten kommer att fortsätta att öka i en uppåtgående konjunktur.

Det tillgängliga utrymmet för konsumtionsstimulans bör utnyttjas för att förbättra situationen för de sämst ställda. Insatserna bör därför i första hand begränsas till de åtgärder om vilka det råder bred enighet: en höjning av den särskilda skattereduktionen, en uppräkning av barnbidragen och studiebidragen, justeringar av skattereglerna för pensionärer samt en höjning av avdraget för underhållsskyldiga.

2. beträffande *allmänt prisstopp* av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Karin Flodström, Bo Forslund och Jan Fransson (alla s) som anför:

Enligt vår mening bör man inte underskatta riskerna för en fortsatt inflationsutveckling. Inflationen har visserligen gått ner i förhållande till den mycket höga prisstegringen under 1977. Riskerna för fortsatta prisstegringar kvarstår emellertid. Statsmakterna måste hålla en hög beredskap för att snabbt och effektivt kunna ingripa vid alla tecken på en accelererad prisuppgång. Målet för inflationsbekämpningen måste sättas högre än vad som kommit till uttryck i propositionen 1978/79: 50.

3. beträffande *kapitalexport och utlandsinvesteringar* av Kjell-Olof Feldt, Knut Johansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Karin Flodström, Bo Forslund och Jan Fransson (alla s) som anför:

Enligt vår mening har utskottet i sin motivering tagit för lätt på de frågor som tas upp i motionen 96 beträffande kapitalexporten och utlandsinvesteringarna. Det förhållandet att riksbankens tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet nedgått något under de första 10 månaderna 1978 är ju inte liktydigt med att dessa problem nu inte längre skulle existera. Enligt vår mening bör dessa frågor ägnas en skärpt upp-

märksamhet i framtiden. Ett omfattande utredningsarbete pågår emellertid redan rörande de internationella investeringarnas näringspolitiska effekter (Dir. 1977: 94) och rörande valutaregleringen (Dir. 1977: 85). Ett sådant utredningsarbete är också nödvändigt som grund för att kunna vidta erforderliga ändringar i valutalagstiftningen.

Bilaga 1

Skatteutskottets yttrande 1978/79:2 y

över vissa motionsyrkanden om åtgärder inom den ekonomiska politiken

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett skatteutskottet tillfälle att yttra sig över motionen 1978/79:2 av Olof Palme m. fl. (s) yrkandet 4 och motionen 1978/79:5 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkandena 3 och 4. Yrkandet 4 i s-motionen innebär att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som anförs i motionen om behovet av vissa åtgärder för att snabbt stimulera investeringsverksamheten. Inom skatteområdet avser motionärerna att förstärka och förlänga det särskilda investeringsavdrag och det statliga investeringsbidrag som utgår under 1978. De anser också att särskilda åtgärder bör vidtas för att förstärka byggnadsinvesteringarna inom industrin. Yrkandena 3 och 4 i vpk-motionen går ut på att mervärdeskatten på nödvändighetsvaror skall slopas och skattepolitiken ändras i enlighet med vissa riktlinjer i motionen. Med anledning härav vill utskottet framhålla följande.

Riksdagen kommer inom kort att föreläggas en proposition som syftar till att stimulera näringslivets investeringar genom åtgärder på beskattningsområdet av den art som förordas i s-motionen. Utskottet avser att behandla denna proposition senare i höst och anser att de skattefrågor som omfattas av yrkandet 4 i s-motionen lämpligen bör behandlas i detta sammanhang.

Anledning saknas också att nu ta upp yrkandena 3 och 4 i vpk-motionen till särskild behandling. Utskottet kommer nämligen i anslutning till den aviserade propositionen om ändrade skatteskalor m. m. för inkomståret 1979 att pröva motioner från riksmötet 1977/78 med yrkanden av samma innebörd (vpk-motionerna 1977/78:322 och 323).

På grund av det anförda anser utskottet att finansutskottet bör överlämna nu aktuella yrkanden såvitt avser skattefrågor till skatteutskottet.

Stockholm den 26 oktober 1978

På skatteutskottets vägnar
ERIK WÄRNBERG

Närvarande: Erik Wärnberg (s), Alvar Andersson (c), Valter Kristenson* (s), Stig Josefson (c), Tage Johansson (s), Nils Hörberg* (fp), Tage Sundkvist* (c), Olle Westberg i Hofors* (s), Kurt Söderström* (m), Hagar Normark (s), Johan Olsson* (c), Curt Boström (s), Bo Lundgren* (m), Bo Forslund (s) och Wilhelm Gustafsson (fp).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Socialutskottets yttrande
1978/79: 1 y

över vissa delar av motionen 1978/79: 1 om åtgärder inom den ekonomiska politiken för att förbättra sysselsättningen

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 12 oktober 1978 beslutat bereda socialutskottet tillfälle att avge yttrande över bl. a. motionen 1978/79: 1 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt avser yrkandena 2, 3, 4 och 5.

I motionen yrkas, såvitt här är i fråga, att riksdagen beslutar

2. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att ytterligare 20 000 barnstuge- och fritidshemsplatser skall byggas under budgetåret 1978/79 och att erforderliga statsbidrag härför utgår,

3. att hos regeringen hemställa om åtgärder för att personaltätheten i daghemmen blir 1 personal på 4 barn,

4. att hos regeringen hemställa om åtgärder för 6 000 nya tjänster inom sjukvården,

5. att hos regeringen hemställa om åtgärder för 5 000 nya tjänster inom äldreomsorgen.

Utskottet

För kort tid sedan har regeringen lagt fram propositionen 1978/79: 26 om ett särskilt statsbidrag till kommuner och landstingskommuner under år 1979.

I propositionen redovisas en överenskommelse mellan regeringen å ena sidan och Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet å andra sidan. I överenskommelsen behandlas dels den kommunala volymutvecklingen åren 1979 och 1980, dels de finansiella förutsättningarna för kommuner och landstingskommuner år 1979.

För att begränsa den kommunala expansionen har parterna enats om att riktpunkten för den kommunala konsumtionens volymökning bör vara 3 % per år under åren 1979 och 1980. Parterna är också ense om att inom de angivna ramarna utbyggnaden av barnomsorg, äldrevård och långtidssjukvård bör prioriteras.

Överenskommelsen innebär att staten tillskjuter ett särskilt bidrag till kommuner och landstingskommuner för år 1979.

Socialutskottet vill framhålla att den syn beträffande expansionen inom den kommunala sektorn, som kommer till uttryck i överenskommelsen, står i mycket god överensstämmelse med de önskemål om ökad

sysselsättning inom barnomsorgen, sjukvården och äldreomsorgen som motionärerna ger uttryck åt. Det ankommer på de enskilda kommunerna och landstingskommunerna att bedöma vilket utrymme som finns att bygga ut dessa sektorer.

Utskottet vill beträffande yrkandena om barnomsorgen även hänvisa till sitt nyligen avgivna, av riksdagen godkända betänkande SoU 1978/79: 1. I betänkandet redovisas att frågan om normer för personaltäthet och gruppstorlek i förskolan är föremål för översyn (s. 7). Vidare redovisas bl. a. riksdagens ställningstagande till barnomsorgens utbyggnad (s. 11—13) samt gällande statsbidragsregler (s. 3 och 4, se även s. 14 och 15).

Utskottet anser att någon riksdagens åtgärd med anledning av motionsyrkandena inte är påkallad.

Stockholm den 15 november 1978

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Kersti Swartz (fp), Erik Larsson (c), Nils Carlshamre (m), Evert Svensson (s), Karin Andersson (c), John Johnsson (s), Bengt Bengtsson (c), Kjell Nilsson (s), Britt Wigenfeldt (c), Stig Alftin (s), Marianne Lundqvist (fp) och Blenda Littmarck (m).

Jordbruksutskottets yttrande 1978/79: 1 y

med anledning av motion om åtgärder inom den ekonomiska politiken för att förbättra sysselsättningen

Till finansutskottet

Genom beslut den 12 oktober 1978 har finansutskottet berett jordbruksutskottet tillfälle att avge yttrande över motionen 1978/79: 2 i vad avser yrkandena 14—16.

Motionen

I motionen 1978/79: 2 av Olof Palme m. fl. (s) föreslås, såvitt nu är i fråga, att riksdagen 14. hos regeringen hemställer att konsumentpriset på mjölk, ost, nötkött, bröd och mjöl sänks med i motionen angivna belopp, 15. till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område (jordbruksdepartementet) på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisar ett förslagsanslag av 825 000 000 kr. samt 16. beslutar, genom utnyttjande av anslaget under 15, kompensera jordbruket genom särskilda pristillägg på berörda jordbruksprodukter för de i motionen föreslagna prissänkningarna.

Enligt motionärernas mening bör inflationsbekämpningen inriktas på varuområden som spelar stor roll för barnfamiljer och låginkomsttagare. Ett verksamt medel för att åstadkomma detta är att inom ramen för jordbruksregleringen öka subventionerna av de s. k. baslivsmedlen. Motionärerna föreslår att subventionerna ökas så, att konsumentpriset på mjölk sänks med 15 öre per liter fr. o. m. december månad i år. I motionen föreslås vidare att konsumentpriset på ost sänks med 3 kr. per kilo, på nötkött med 3: 50 kr. per kilo, på matbröd med 40 öre per kilo och på mjöl med 55 öre per kilo. Totalt sett skulle de föreslagna åtgärderna kosta ca 825 milj. kr. Därigenom kan den genomsnittliga prisnivån på de ifrågavarande baslivsmedlen sänkas med ca 10 % och den allmänna konsumentprisnivån med inemot 0,5 %.

Utskottet

Riksdagen godkände i slutet av föregående riksmöte av regeringen förordade grunder för regleringen av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter för treårsperioden den 1 juli 1978—den 30 juni 1981 (prop.

1977/78: 154, JoU 1977/78: 34, rskr 1977/78: 348). Regeringens av riksdagen biträdda förslag överensstämmer med vad som förordats av statens jordbruksnämnd efter överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen. Nämndens förslag har biträtts av de i överläggningarna deltagande delegationerna.

Riksdagens beslut innebär att till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för innevarande budgetår under tionde huvudtiteln anvisats ett förslagsanslag av 3 666 milj. kr. Från nämnda anslag bestrids under posten Ersättning till följd av prisstopp m. m. kostnaderna för ersättning till jordbruket dels till följd av uteblivna införsel- och förmalningsavgiftshöjningar samt föreskrivna avgiftssänkningar på grund av livsmedelssubventionering och prisstopp, dels ersättning till jordbruket för genom prisstoppet förhindrade prishöjningar på kött, fläsk och ost, vilkas priser annars skulle ha höjts till följd av stigande världsmarknadspriser. Ersättningen beräknas på inom landet marknadsförda kvantiteter av inhemsk vara. För budgetåret 1978/79 har anslagsposten, under förutsättning av bl. a. fortsatt subventionering och prisstopp, beräknats till 3 200 milj. kr.

Det ankommer inte på jordbruksutskottet att behandla den i motionen 2 upptagna frågan om prissänkning på vissa baslivsmedel från fördelningspolitiska eller statsfinansiella synpunkter.

Skulle det bli aktuellt med en prissänkning i enlighet med motionsförslaget finner utskottet inte något att erinra mot de i motionsyrkandena 15 och 16 från anslagstekniska synpunkter framlagda förslagen till åtgärder.

Stockholm den 7 november 1978

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Svante Lundkvist (s), Hans Wachtmeister (m), Bertil Jonasson (c), Grethe Lundblad (s), Börje Stensson (fp), Sven Lindberg (s), Åke Wictorsson (s)*, Arne Andersson i Ljung (m), Gunnar Olsson (s)*, Märta Fredrikson (c), Håkan Strömberg (s), Tage Adolfsson (m)*, Rune Johnsson i Mölndal (c) och Wivi-Anne Radesjö (s).

* Ej närvarande vid yttrandets justering.

Näringsutskottets yttrande
1978/79: 1 y

med anledning av motioner om åtgärder inom den ekonomiska politiken för att förbättra sysselsättningen

Till finansutskottet

Finansutskottet har hemställt om näringsutskottets yttrande över vissa delar av motioner om åtgärder inom den ekonomiska politiken för att förbättra sysselsättningen, nämligen motionen 1978/79: 1 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkandena 7—10 och 13 samt motionen 1978/79: 2 av Olof Palme m. fl. (s) yrkandena 1—3 och 5.

Näringsutskottet får anföra följande.

Inrättande av en strukturfond

Motionen 1978/79: 2

I motionen 1978/79: 2 hemställs bl. a. att riksdagen

1. beslutar inrätta en strukturfond fr. o. m. den 1 januari 1979 i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

2. till Strukturfonden (industridepartementet) på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 anvisar ett investeringsanslag på 2 000 000 000 kr.,

3. uppdrager åt fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för strukturfondens förpliktelser på ett belopp intill sammanlagt högst 2 000 000 000 kr.

Motionärerna hänvisar till tidigare motioner där förslag framförts om inrättande av en särskild strukturfond för att förbättra företagens försörjning med risktagande kapital och därigenom underlätta finansieringen av nya, framtidsinriktade investeringar. Utvecklingen i vårt land sedan förslaget första gången lades fram har, säger motionärerna, understrukit behovet av en sådan fond. Det finns, hävdar de, ett antal konkreta exempel på stora investeringar som inte har kommit till stånd på grund av att denna typ av riskbärande kapital har saknats. Strukturfonden bör enligt motionärerna under sitt första verksamhetsår få en omslutning av 4 miljarder kr. Den bör läggas vid sidan av statsbudgeten men ges möjlighet att med statliga garantier gå ut på de internationella lånemarknaderna för att finansiera delar av sin verksamhet. Den nu föreslagna garantin är avsedd att ge fonden möjlighet att under det första verksamhetsåret låna upp kapital inom en ram av 2 miljarder kr.

För att fonden på ett effektivt sätt skall kunna fungera som ett medel för att åstadkomma offensiva framtidsinriktade investeringar inom ramen för en samordnad näringspolitik bör, säger motionärerna, i dess styrelse finnas representanter för både löntagare, näringsliv och den statliga sektorn.

Tidigare förslag och deras behandling

Förslag om inrättande av en strukturfond framfördes i riksdagen första gången i en socialdemokratisk partimotion i januari 1977 (mot. 1976/77: 1327). Enligt denna motion skulle fonden svara för samhällsfinansiering av sådana projekt inom branscher, grupper av företag eller i särskilda fall enstaka företag som syftade till att lägga grunden till en nödvändig framtida branschstruktur med utvecklingsdugliga och livskraftiga företag. Finansieringen skulle gälla investeringar i förening därmed. Större insatser i fråga om utvecklingsarbete och marknadsföring skulle likställas med sådana investeringar. Formella krav på säkerheter skulle inte förekomma. Förräntningskraven skulle kunna ställas lågt och för viss tid kunna efterges helt. Däremot skulle en hög grad av inflytande från samhällets sida utgöra ett villkor. Olika former för fondens kapitaltillskott angavs som tänkbara. Aktieteckning i samband med nyemission skulle spela en framträdande roll. Strukturfondens insatser skulle kunna kombineras med kapitaltillskott från Sveriges Investeringsbank AB. Fonden skulle inte utnyttjas för branschrationaliseringar i företag där staten hade ett dominerande inflytande. Motionärerna räknade med en ram av 750 milj. kr. för fondens engagemang under det första året. Finansieringen föreslogs ske i särskild ordning, dels genom en arbetsgivaravgift, dels genom en begränsning av juridiska personers rätt till avdrag för debiterad kommunalskatt vid inkomsttaxeringen. Motionärerna förutsatte att kostnaderna för den höjda arbetsgivaravgiften skulle räknas av vid framtida löneuppgörelser. Med hänvisning därtill och till löntagarorganisationernas starka intresse för den näringspolitiska utvecklingen föreslog de att dessa organisationer skulle få ett avgörande inflytande i fondens styrelse. Denna borde enligt motionen ha tio ledamöter, av vilka löntagarorganisationerna skulle utse sex, näringslivsorganisationerna två och staten två.

Näringsutskottet behandlade motionen i ett betänkande i maj 1977 (NU 1976/77: 35). Utskottet anförde att industrins strukturutveckling på senare år hade blivit ett av de viktigaste problemen inom näringspolitiken och i hög grad påkallade uppmärksamhet och insatser från statens sida. Utskottet gav exempel på sådana insatser beträffande stålindustrin, varvsindustrin, tekoindustrierna m. fl. branscher. Delade meningar kunde, sade utskottet, råda om inriktningen och omfattningen av de statliga ingripandena i olika fall. Om principen att staten måste ta på sig ett långtgående ansvar, också i ekonomiskt avseende, för industrins struk-

turutveckling förelåg emellertid enighet. Motionärernas förslag kunde enligt utskottet sägas syfta till att staten skulle få ytterligare ett instrument för strukturpolitiska insatser. Det gav emellertid anledning till invändningar. En sådan gällde finansieringsprincipen — motionärerna räknade med en specialdestination av avgiftsmedel till fonden. En annan invändning avsåg den föreslagna sammansättningen av fondens styrelse, med en majoritet av företrädare för löntagarorganisationerna. Fonden skulle på detta sätt, sade utskottet, i realiteten bli ett instrument inte för samhällets utan för löntagarorganisationernas strukturpolitik. Det kunde inte utan vidare förutsättas att en sådan ordning stod i överensstämmelse med den hänsyn som borde tas till såväl samhällets som andra intressenters berättigade intressen.

Utskottet avstyrkte sålunda motionen — med reservation av de socialdemokratiska ledamöterna — och riksdagen avslog den.

Förslaget om inrättande av en strukturfond återkom i en socialdemokratisk partimotion i november 1977 (mot. 1977/78: 39) med anledning av en proposition om inriktningen av den ekonomiska politiken. Enligt denna motion borde fonden under det första verksamhetsåret tilldelas ett belopp som motsvarade kostnaderna för den nedsättning av allmänna arbetsgivaravgiften under år 1978 som regeringen hade föreslagit, dvs. 4 miljarder kr. Motionärerna yrkade i annat sammanhang avslag på regeringens förslag. Fonden skulle, anförde de vidare, läggas vid sidan av statsbudgeten och få möjlighet att låna upp pengar utomlands med statlig garanti. Beträffande fondens uppgifter, formerna för dess kapitaltillskott och styrelsesammansättningen upprepade motionärerna vad de hade sagt föregående år.

Mot bakgrund av att skatteutskottet hade avstyrkt motionärernas förslag att allmänna arbetsgivaravgiften inte skulle sättas ned räknade näringsutskottet (NU 1977/78: 24) med att förslaget om inrättande av en strukturfond inte skulle kvarstå. Oavsett detta avstyrkte utskottet detta förslag. Utskottets motivering var väsentligen densamma som tidigare. Statliga insatser för olika branscher borde bestämmas av statsmakterna med hänsyn till förhållandena i det speciella fallet. Så hade redan — med avsevärd politisk enighet — skett flerfaldiga gånger. Insatser inom specialstålsindustrin och dataindustrin var just aktuella. Löntagarna skulle givetvis få utöva det vidsträckta inflytande som hade tillerkänts dem enligt lagstiftning och praxis. Staten borde däremot inte delegera till löntagarorganisationerna att svara för statligt finansierade näringspolitiska insatser av det slag som det var fråga om.

I en socialdemokratisk reservation förutsattes att riksdagen skulle skapa resurser för finansiering av strukturfonden genom att avslå regeringens förslag om nedsättning av allmänna arbetsgivaravgiften. Enligt reservationen borde regeringen med det snaraste förelägga riksdagen förslag rörande fonden. Riksdagen följde utskottet.

En ny motion med bl. a. yrkanden om inrättande av en strukturfond väcktes i januari 1978 (mot. 1977/78: 1640). Motiveringen hade nu byggts ut.

Många investeringsprojekt inom näringslivet kunde, uttalade motionärerna, vara angelägna från samhällsekonomisk synpunkt men först i ett längre perspektiv företagsekonomiskt räntabla. Inte minst med hänsyn till de samhällsekonomiska merkostnader och den kapitalförstöring som kunde bli följden av oplanerade företagsnedläggningar var det angeläget att man skapade instrument som möjliggjorde samhällsekonomiska avvägningar. I många fall kunde också företagsledningarna vara tveksamma om större investeringsprojekt med hänsyn till det aktuella kapacitetsläget. Fonden borde i sådana fall kunna gå in och ta en betydande del av riskerna. Det var då naturligt att fonden i gengäld krävde ett betydande inflytande. I många företag hade man, framhölls vidare i motionen, under senare tid reviderat investeringsplanerna. Detta fann motionärerna vara olyckligt för samhällsekonomin. En viktig uppgift för strukturfonden angav de vara att medverka i finansieringen av uppskjutna projekt. Oftast är det, anförde de, ett starkt löntagarintresse att företagens investeringsverksamhet utökas. Genom ett nära samspel mellan fonden, företagsledningarna och de anställda i företagen skulle skapas såväl förutsättningar för som vilja till expansion.

Näringsutskottet överlämnade motionsyrkandena om strukturfonden till finansutskottet, för att de skulle kunna behandlas tillsammans med förslag rörande de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen. I det yttrande som näringsutskottet avgav (NU 1977/78: 3 y) erinrades om aktuella åtgärder med anledning av olika industribranschers strukturproblem och om den principiella deklaration som regeringen i finansplanen hade gjort om utbyggnad av den svenska industrins produktionspotential. Dessutom påpekades att regeringen hade aviserat förslag rörande dels Sveriges Investeringsbank AB, dels allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelse. Liksom föregående år fann utskottet att den huvudsakliga innebörden av förslaget om en strukturfond var att staten skulle få ytterligare ett instrument för strukturpolitiska insatser. Det specifika för den föreslagna fonden skulle, sade utskottet, inte bli de betydande kapitalresurser den skulle disponera — dessa skulle allokeras till fonden på bekostnad av företagen själva och andra kapitalkällor — utan de särskilda regler och former som skulle gälla för beslut om kapitaltillskott från fonden. Riktlinjer för fondens verksamhet angavs endast summariskt i motionen, anförde utskottet vidare. Vid utskottsbehandlingen hade förslagets förespråkare inte velat närmare utveckla vilket innehåll och vilken grad av precisering som skulle kännetecknа de bestämmelser som fonden skulle arbeta efter. I stället hade de hänvisat till att det borde ankomma på regeringen att utforma sådana bestämmelser. Utskottet uttalade som sin mening att en verksamhet med så vittgående statsfinansiella

och näringspolitiska konsekvenser som den föreslagna fondens inte kunde få komma till stånd utan att riksdagen hade haft tillfälle att ta ställning till tämligen detaljerade riktlinjer och regler. På nytt riktade utskottet invändningar mot den föreslagna styrelsesammansättningen. Det var, sade utskottet, angeläget att slå fast att de centrala näringspolitiska besluten liksom dittills borde fattas av riksdag och regering, dvs. under politiskt ansvar för beslutsfattarna.

I detta sammanhang erinrade utskottet om den kritik som hösten 1977 från socialdemokratiskt håll hade riktats mot regeringens förslag att en särskild delegation — med nära anknytning till regeringen — skulle tillsättas för att svara för statens medverkan i strukturarbetet inom specialstålsindustrin. Den föreslagna fondstyrelsen skulle, konstaterade utskottet, i fråga om både verksamhetsområde och resurser få mångfaldigt större befogenheter än som hade givits åt denna delegation.

Finansutskottet (FiU 1977/78: 15) instämde i de synpunkter som hade framförts av näringsutskottet. De socialdemokratiska ledamöterna reserverade sig — i anslutning till den avvikande mening som hade anförts inom näringsutskottet — till förmån för ett principbeslut om en strukturfond och anslag till denna. Enligt reservationen skulle regeringen framlägga förslag till riksdagen om närmare bestämmelser för fondens verksamhet. Riksdagen avslog motionärernas förslag.

Att en strukturfond skulle inrättas ingick också bland de riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslogs i en socialdemokratisk partimotion (mot. 1977/78: 1970) med anledning av kompletteringspropositionen i maj 1978. Utan något särskilt resonemang om strukturfonden avvisade finansutskottet (FiU 1977/78: 40 s. 34) motionärernas program för ökade investeringar. I en reservation av de socialdemokratiska ledamöterna begärdes att riksdagen skulle godkänna allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken vilka bl. a. innefattade ett "program för en kraftigt ökad investeringsverksamhet". I detta ingick inrättande av "en strukturfond för offensiva industrisatsningar". Riksdagen gick åter på avslagslinjen.

Vissa industribranschfrågor, m. m.

Motionen 1978/79: 1

I motionen 1978/79: 1 föreslås bl. a. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till sysselsättningsgaranti och alternativ produktion inom varven så att sysselsättningen där ej minskar (yrkandet 8), om förslag till sysselsättningsgaranti inom gruv- och stålbranschen (yrkandet 9) och om åtgärder för att sysselsättningen inom textilbranschen inte skall minska (yrkandet 10). Förslagen ingår som led i en plan för 100 000 nya jobb under den närmaste 12-månadersperioden. Målet när det gäller de angivna branscherna är enligt motionen att under de när-

maste 12 månaderna få en sysselsättningseffekt av 8 000 årsverken vid varven, 4 000 årsverken inom gruv- och stålindustrierna och 2 000 årsverken inom textilindustrin. Motionen innehåller också förslag om att riksdagen skall hemställa hos regeringen om åtgärder för utarbetande av ett industripolitiskt program med sikte på ökad förädling inom landet (yrkandet 13).

Vissa uppgifter i anslutning till motionen

Gruv- och stålindustrierna

Riksdagen har under det senaste året vid flera tillfällen behandlat problemen inom gruv- och stålindustrierna. I slutet av år 1977 beslöts sålunda om tidsbegränsade åtgärder för att underlätta strukturomvandlingen inom bl. a. specialstålsindustrin (prop. 1977/78: 47, NU 1977/78: 30, rskr 1977/78: 84). Bildandet av Svenskt Stål AB (SSAB) förutsatte riksdagens beslut våren 1978 om statligt engagemang inom handelsstålsindustrin (prop. 1977/78: 87, NU 1977/78: 45, rskr 1977/78: 198). I samband härmed uppmärksammade näringsutskottet särskilt situationen för de mellansvenska gruvorna, vilka till övervägande del ingår i SSAB (NU 1977/78: 45 s. 22). Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) erhöll våren 1978 ett medelstillskott för att upprätthålla viss sysselsättning (prop. 1977/78: 96, NU 1977/78: 50, rskr 1977/78: 225). Vidare har riksdagen fattat beslut som möjliggör regionalpolitiskt stöd till gruvindustrin och tillfälligt särskilt sysselsättningsbidrag till företag inom denna industri (prop. 1977/78: 172, AU 1977/78: 35, rskr 1977/78: 306).

Styrelsen för SSAB fastställde den 31 maj 1978 en strukturplan för företaget, benämnd Projekt SSAB 82. Enligt planen (s. 25) skall följande personalförändringar ske mellan åren 1978 och 1987.

	Bortfall	Beräknat tillskott	Nettoförändring
Luleå	− 800	+ 350	− 450
Domnarvet	−1 700	+1 200	− 500
Oxelösund	− 200	+ 300	+ 100
Gruvor	− 800	0	− 800
Övrig verksamhet	− 50	+ 150	+ 100
Summa	−3 550	+2 000	−1 550

Siffrorna i tabellen är i planen försedda med följande kommentarer (s. 26).

Ovanstående siffror innefattar ej hela den personal som blir övertalig till följd av de samordningsvinster och övriga organisatoriska förändringar som kan genomföras i det nya företaget. Omfattningen av denna övertalighet är ännu ej fastlagd för företaget som helhet. Inom gruvavsnittet uppgår den till ca 400 personer.

Någon utläggning av personalförändringarna i tiden har ännu ej genomförts. Överslagsberäkningar visar emellertid att största nedgången inträffar under den första delen av perioden, medan personaltillskottet främst kommer under periodens senare del.

Ovanstående siffror över personalminskningen är lägre än de som redovisades i samband med bildandet av SSAB. Personalminskningen uppskattades då till ca 4 000 personer. Anledningen härtill är dels att de redovisade personalsiffrorna nu avspeglar en tioårsperiod mot endast fem år i det tidigare prognosmaterialet, dels att övertaligheten för SSAB ännu ej fastställts och dels att volymen personalintensiva investeringar i manufaktureringsledet ökat. Dessa investeringar får betydelse framför allt under periodens senare del. Vidare har det antagits att Dannemora-gruvan kan drivas vidare.

Det finns därför för närvarande ej anledning att ändra på den bedömning som gjordes i samband med SSAB:s bildande.

Industriminister Nils Åsling uppdrog den 6 juni 1978 åt generaldirektör Bertil Rehnberg att biträda industridepartementet med vissa arbetsuppgifter rörande sysselsättningen på vissa orter inom SSAB:s verksamhetsområde. I de riktlinjer för uppdraget som har lämnats sägs att möjligheterna bör prövas att — på grundval av bl. a. SSAB:s strukturplan — tidigarelägga sådana projekt inom SSAB vilka kan ge nya arbetstillfällen snabbare än vad som har beräknats i strukturplanen. Merkostnaderna för sådan tidigareläggning bör anges. Möjligheterna skall också undersökas att fördröja nedläggning av enheter och anläggningar i syfte att ge rådrum för sådana åtgärder som kan ge nya arbetstillfällen. Också kostnaderna för dessa åtgärder skall anges. I utredningen ingår även att pröva kombinationer av olika alternativ med sikte på att nå bästa effekt på sysselsättningen till rimlig kostnad. Med hänsyn till strukturplanens konsekvenser för sysselsättningen i olika regioner och situationen på arbetsmarknaden i utgångsläget bör arbetet i första hand inriktas på gruvregionerna.

Den 29 juni 1978 beslöt regeringen inrätta en delegation för mellansvensk gruvindustri. I delegationen ingår företrädare för de i Mellansverige verksamma gruvföretagen, berörda samhällsorgan och arbetsmarknadens parter. Delegationens uppgift är att studera de möjligheter som finns eller kan skapas för att på sikt få en lönsam verksamhet inom den mellansvenska gruvindustrin.

I slutet av år 1977 fick Arne Geijer i uppdrag att biträda inom industridepartementet vid överläggningar mellan företag rörande handelsstålsindustrin. I en presskommuniké den 4 september 1978 har Geijer redovisat vissa bedömningar och förslag i syfte att denna industri skall ytterligare samordnas och effektiviseras. I kommunikén sägs att utredningsarbetet nu har resulterat i ett konkret förslag till strukturförändring som kan ligga till grund för slutgiltiga förhandlingar. Förslaget innebär bl. a. att två nya bolag, Stångstålsbolaget och Armeringsstålbolaget,

skall bildas vid sidan av SSAB. I fråga om förslagets följder för sysselsättningen vid de mindre handelsstålverken anförs följande i presskommunikén.

Sysselsättningskonsekvenserna av förslaget i sin helhet kan ännu inte preciseras. Preliminära beräkningar pekar på en total personalminskning med ca 750 personer. Den helt dominerande delen av neddragningen hänför sig till en på sikt oundviklig avveckling av de metallurgiska delarna i Hallstahammar resp. Boxholm. Statens åtagande när det gäller sysselsättningen förutsätts bli utformat på likartat sätt som vid bildandet av Svenskt Stål AB, vilket således även bör gälla de delar av Hallstahammar som inte föreslås ingå i nämnda stångstålsbolag.

Textilindustrin

Under det senaste budgetåret behandlade riksdagen vid två tillfällen förslag från regeringen om olika åtgärder avseende textil- och konfektionsindustrierna. Sålunda fattades beslut hösten 1977 om vissa åtgärder för försörjningsberedskapen på tekoområdet (prop. 1977/78: 42, FöU 1977/78: 5, rskr 1977/78: 81) och våren 1978 om olika stödåtgärder till förmån för tekoindustrierna (prop. 1977/78: 42, 1977/78: 73 och 1977/78: 100 bil. 17, NU 1977/78: 41, rskr 1977/78: 172).

Som ett led i arbetet på en långsiktig plan för tekoindustrierna gav regeringen under sommaren 1978 vissa utredningsuppdrag till överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen och statens industriverk. Vidare har handelsdepartementet i augusti 1978 hemställt om kommerskollegiums yttrande i fråga om vad som har uppnåtts genom de avtal som ingåtts under det senaste året om reglering av vissa viktigare tekoexporterande länders export till Sverige.

Statens industriverk har i september 1978 redovisat en bedömning av utvecklingen av produktion och sysselsättning inom tekoindustrierna (Tekoutredning 1978. Del 1. Rapport från branschprogram teko). En andra del beräknas föreligga under november 1978, sedan kommerskollegium har färdigställt den ovannämnda utvärderingen av de begränsningsavtal som har ingåtts med vissa tekoexporterande länder. Vidare har arbetsmarknadsstyrelsen i september 1978 utarbetat en analys av tekoindustriernas betydelse för sysselsättningen i olika regioner och överstyrelsen för ekonomiskt försvar i oktober 1978 en utredning om olika möjligheter att upprätthålla försörjningsberedskapen på tekoområdet.

I detta sammanhang bör också nämnas att statens pris- och kartellnämnd i augusti 1978 till regeringen har redovisat resultatet av ett utredningsuppdrag rörande prissättningsmetoder inom beklädnadsdetaljhandeln.

Energipolitik, m. m.

Motionerna 1978/79: 1 och 1978/79: 2

I motionen *1978/79: 2* föreslås bl. a. att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om behovet av en ansvarsfull energipolitik (yrkandet 5). Motionärerna menar att de riktlinjer för energipolitiken som beslöts av riksdagen år 1975 och som enligt motionärerna i allt väsentligt rekommenderats också av energikommissionen bör följas av regeringen. Regeringen Fälldins "handlingsförlamning på energiområdet" har enligt motionärerna hotat sysselsättningen för många människor. Vissa uppgifter lämnas om sysselsättningssvårigheterna hos olika industriföretag och i olika delar av landet.

Enligt motionen *1978/79: 1* bör riksdagen begära att regeringen utarbetar ett program för alternativ energiproduktion och energibesparande åtgärder som ger 5 000 årsarbeten ytterligare inom verksamheten (yrkandet 7). Förslaget ingår som ett led i den i föregående avsnitt berörda planen för 100 000 nya jobb under en 12-månadersperiod.

Vissa uppgifter om energipolitiken

År 1975 godkände riksdagen ett energipolitiskt program (prop. 1975: 30, NU 1975: 30, rskr 1975: 202). Avsikten har varit att riksdagen under år 1978 på nytt skulle få tillfälle ta ställning till energipolitikens inriktning i stort och på längre sikt. I syfte att ta fram ett underlag för dessa beslut tillsatte regeringen hösten 1976 energikommissionen, som under våren och sommaren 1978 har avlämnat bl. a. huvudbetänkandet (SOU 1978: 17) "Energi" och slutbetänkandet (SOU 1978: 49) "Energi. Hälso-, miljö- och säkerhetsrisker".

En översiktlig redogörelse för olika energipolitiska ställningstaganden av regeringen Fälldin under tiden t. o. m. mars 1978 har publicerats i Aktuellt i industri- och energipolitiken 1978: 1 (utgiven av industridepartementet).

På grundval av betänkanden från närings- och civilutskotten behandlade riksdagen i slutet av maj 1978 en rad olika aspekter av energipolitiken (NU 1977/78: 67—70 resp. CU 1977/78: 30, 31; rskr 1977/78: 340—343 resp. 1977/78: 344, 345). Besluten gällde bl. a. medelsanvisning till statens vattenfallsverk, energiforskningsprogram för den närmaste treårsperioden, uran- och oljeprospektering samt energisparplan för befintlig bebyggelse.

I den regeringsförklaring som statsminister Ola Ullsten avgav i riksdagen den 18 oktober 1978 berörs energipolitiken i följande passus.

Energipolitiken skall inriktas på att tillgodose behovet av energi, åstadkomma en effektivare hushållning med energi, utveckla nya förnyelsebara energikällor, minska Sveriges stora oljeberoende och ge handlingsfrihet för framtiden. Regeringen avser att bedriva en energipolitik

som kan få bred uppslutning i riksdagen och bland svenska folket. Regeringen kommer att verka för skärpta krav på säkerhet för olika energislag. Regeringen ser som en av sina viktigaste uppgifter att öka tryggheten och säkerheten i vår energiförsörjning. Den oro som vi människor känner inför riskerna med kärnkraft och andra energislag bör vi ta som en allvarlig uppfordran till att skapa största möjliga trygghet.

Av statsministerns inledande anförande i den allmänpolitiska debatten i riksdagen den 25 oktober 1978 framgår att regeringen avser att under riksmötet 1978/79 förelägga riksdagen ett förslag till beslut i de centrala energifrågorna. Detta förslag skall enligt statsministern framför allt präglas av en strävan efter ökad trygghet i energiförsörjningen, ökad säkerhet och bibehållen handlingsfrihet. Regeringens mål är enligt statsministern att söka utforma ett förslag som kan samla en så bred majoritet i riksdagen som någonsin är möjligt.

Utskottet

Inrättande av en strukturfond

Motionen 1978/79: 2 är den femte under en tid av mindre än två år varigenom förslag om inrättande av en strukturfond för näringslivet framläggs i riksdagen. Motionärerna presenterar sitt förslag i största korthet och hänvisar i övrigt till de tidigare motionerna i ämnet. Ett par modifikationer kan noteras. Styrelsens sammansättning preciseras inte i samma grad som förut. Det anges bara att i styrelsen bör finnas "representanter för både löntagare, näringsliv och den statliga sektorn". För första gången föreslås nu en specificerad statlig garanti, avsedd att möjliggöra fondens tilltänkta upplåning på den internationella kapitalmarknaden.

Utskottets grundläggande invändningar mot förslaget, senast redovisade i yttrande till finansutskottet i februari i år (NU 1977/78: 3 y), kvarstår. Förslagets huvudsakliga innebörd är, som utskottet då framhöll, att staten får ytterligare ett instrument för strukturpolitiska insatser. Emellertid har varken genom motionen och dess föregångare eller av förslagets förespråkare inom utskottet i erforderlig mån klargjorts vilka riktlinjer som skulle gälla för fonden. Vad motionärerna begär är sålunda att regeringen skall få ett långtgående bemyndigande att för kapitalinsatser inom näringslivet inrätta en ny institution vid sidan av dem som redan finns och vid sidan av den omfattande verksamhet till stöd för särskilda branscher och företag som statsmakterna är engagerade i. Utskottet anser alltjämt att det saknas underlag för ett sådant beslut av riksdagen.

Genom sitt förslag om en statlig garanti för strukturfonden har motionärerna till skillnad från tidigare angett formella förutsättningar för

den upplåning varigenom fonden skulle få en del av sitt kapital. Utskottet vill dock anmärka att det synes mindre lämpligt att ytterligare en institution får i uppdrag att bedriva upplåning utomlands för statens räkning. En sådan verksamhet kräver hög kompetens och betydande personalresurser, som är dyrbara att förvärva. Vidare finns det risk för att en sådan statsgaranterad upplåning som motionärerna tänker sig kan inverka ogynnsamt på förutsättningarna för statens övriga upplåning i utlandet.

Utskottet avstyrker sålunda förslaget om inrättande av en strukturfond.

Vissa industribranschfrågor, m. m.

I motionen 1978/79: 1 föreslås bl. a. att riksdagen skall uttala sig för åtgärder i syfte att garantera sysselsättningen inom varvs-, gruv-, stål- och textilindustrierna. De här berörda åtgärderna ingår i en plan, vars ändamål anges vara att under de närmaste 12 månaderna åstadkomma minst 100 000 nya arbeten. Alternativ produktion och en sysselsättningsgaranti för varven skall enligt motionen ge 8 000 årsarbeten, en sysselsättningsgaranti för gruv- och stålindustrin 4 000 årsarbeten och en bevarad sysselsättning inom textilindustrin 2 000 årsarbeten.

Motionärernas här berörda förslag tycks vara grundat på uppfattningen att det är möjligt att bemästra de svåra problem som strukturomvandlingen i olika näringsgrenar för med sig, om staten utfärdar garantier för att sysselsättningen i olika industribranscher skall behållas på en viss nivå. Åtgärder av denna innebörd kan utskottet emellertid inte ställa sig bakom. En aktiv näringspolitik måste i stället utformas så, att den underlättar nödvändiga förändringar — förändringar som givetvis måste ske i socialt acceptabla former. Av den föregående framställningen framgår att ett omfattande arbete f. n. ägnas åt problemen inom gruv-, stål- och textilbranscherna. Härtill kommer att regeringen har meddelat att en proposition om varvens framtid skall föreläggas riksdagen omkring den 10 november 1978. Utskottet avstyrker sålunda motionen i här behandlad del.

Motionen innehåller också förslag om att riksdagen skall uttala sig för att ett industripolitiskt program utarbetas med sikte på ökad förädling inom landet. Som motiv anges att det stora beroendet av energi- och resursslukande råvaror och halvfabrikat måste brytas och att kapitalets profitintressen inte längre kan få avgöra Sveriges industriella och ekonomiska utveckling. Ett motionsyrkande från vänsterpartiet kommunisterna med likartad innebörd behandlades senast av utskottet våren 1978. Därvid instämde utskottet (NU 1977/78: 55 s. 28) bl. a. i uppfattningen att en strävan inom näringspolitiken bör vara att öka förädlingsgraden inom industrin. Ett näringspolitiskt utredningsarbete, styrt av

de direktiv som motionärerna hade angett, skulle emellertid, anförde utskottet, ta sikte på en omgestaltning av näringslivet i en utsträckning som utskottet inte kunde ställa sig bakom. Med hänvisning härtill och till att frågan om näringspolitikens utformning på längre sikt redan var föremål för utredning avstyrkte utskottet det då aktuella motionsyrkandet. Utskottet gör samma bedömning nu och avstyrker sålunda yrkandet i motionen 1978/79: 1 om utarbetande av ett industripolitiskt program.

Energipolitik, m. m.

Regeringen Fälldins energipolitik har lett till sysselsättningsproblem hos olika industriföretag och på många orter, menar socialdemokraterna i partimotionen 1978/79: 2. De uttalar att en ansvarsfull energipolitik är en förutsättning för att vårt land i framtiden skall kunna hävda sig såsom framstående industrination och långsiktigt förverkliga sociala mål, såsom sysselsättning och välfärd. Motionärerna ställer sig bakom riktlinjerna i 1975 års energipolitiska beslut, liksom energikommissionens förslag, och föreslår ett riksdagsuttalande om behovet av en ansvarsfull energipolitik med denna inriktning.

Motionärerna hävdar också att regeringen Fälldin har lidit av en "handlingsförlamning på energiområdet" som hotat sysselsättningen för många människor. Utskottet tar bestämt avstånd från detta betraktelsesätt och hänvisar till en rad betydelsefulla förslag och åtgärder inom energiområdet av regeringen Fälldin. En redogörelse för den nya energipolitiken har publicerats i Aktuellt i industri- och energipolitiken 1978: 1. Den täcker tiden t. o. m. mars 1978. Utskottet erinrar vidare om att regeringen Fälldin, för att motverka de sysselsättningsproblem som följer av nedtrappningen av arbetsstyrkan vid kraftverksbygget i Forsmark, har beslutat att ta fram objekt inom en ram av 100 milj. kr. för att ge sysselsättningsmöjligheter åt byggnadsarbetare i norra Uppland (prop. 1977/78: 116 s. 36).

Motionen väcktes före det nyligen inträffade regeringsskiftet. Statsminister Ola Ullsten har i regeringsförklaringen den 18 oktober 1978 anfört att regeringen avser att bedriva en energipolitik som kan få en bred uppslutning i riksdagen och bland svenska folket. I annat sammanhang har statsministern bekräftat att den nya regeringen liksom de båda föregående är inriktad på att riksdagen under detta riksmöte skall få ta ställning till förslag i de centrala energifrågorna. Utskottet anser att riksdagen inte har anledning att f. n. göra något uttalande om energipolitikens allmänna inriktning och avstyrker sålunda motionen i här behandlad del.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår i partimotionen 1978/79: 1 att riksdagen hos regeringen skall begära ett förslag till program för alternativ energiproduktion och energibesparande åtgärder "som ger 5 000

årsarbeten ytterligare inom verksamheten". Förslaget ingår i partiets program för 100 000 nya arbeten.

Utskottet vill erinra om att riksdagen i maj 1978 bl. a. beslöt om ett energiforskningsprogram för treårsperioden fr. o. m. den 1 juli 1978. Programmet innebär bl. a. stora insatser i fråga om förnyelsebara energikällor, särskilt vindenergi och energi ur biomassa, samt i fråga om energianvändning inom bebyggelse och i industriella processer (prop. 1977/78: 110, NU 1977/78: 68, rskr 1977/78: 341). Vid samma tillfälle fattades också beslut om ökade satsningar på åtgärder i energibesparande syfte (prop. 1977/78: 76 och 1977/78: 100 bil. 16, CU 1977/78: 31, rskr 1977/78: 345). I motionen framförs uppfattningen att det är möjligt att skapa 5 000 årsarbeten "ytterligare" genom ökade insatser för alternativ energiproduktion och energibesparande åtgärder. Någon närmare motivering för denna uppfattning redovisas inte. Ej heller framgår det, såvitt utskottet kan finna, om avsikten är att dessa arbeten skall skapas utöver de satsningar på energiområdet som beslöts av riksdagen i slutet av våren 1978. Utskottet avstyrker förslaget i motionen om ett riksdagsuttalande till förmån för ett program för 5 000 nya årsarbeten på energiområdet.

Stockholm den 8 november 1978

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Bengt Sjönell (c), Hugo Bengtsson (s), Arne Blomkvist (s), Sven Andersson i Örebro (fp), Nils Erik Wååg (s), Birgitta Hambraeus (c), Lilly Hansson (s), Karl-Anders Petersson (c), Ivar Högström (s), Rune Ångström (fp), Ingegärd Oskarsson (c), Sten Svensson (m), Karl-Erik Häll (s) och Sven Eric Lorentzon (m).

Avvikande meningar

1. beträffande *inrättande av en strukturfond* av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högström och Karl-Erik Häll (alla s) som anser att den del av utskottets yttrande som har rubriken "Inrättande av en strukturfond" bort ha följande lydelse:

Förslag om inrättande av en sådan strukturfond som nu förordas i motionen 1978/79: 2 har flera gånger avvisats av riksdagsmajoriteten. Förslagets vedersakare har grundat sina avslagsyrkanden på diverse invändningar mot vad som föreslagits om fondens styrelse m. m. De

grundläggande motiveringarna för att fonden bör tillskapas har de konsekvent undvikit att diskutera. Det är visserligen sant att staten på senare år har gjort avsevärda ekonomiska insatser för att möjliggöra strukturförändringar inom olika branscher. Men den nu avgångna regeringens politik därvidlag har präglats av bristande planmässighet och svag handlingskraft. De åtgärder som har vidtagits har bara inneburit en tillfällig hjälp. Man har inte gjort tillräckligt mycket för att åstadkomma en institutionell apparat som långsiktigt kan tillföra de berörda företagen erforderliga resurser. Kravet på samhälleligt inflytande över den fortsatta utvecklingen har inte blivit tillgodosett i önskvärd grad.

Om inte strukturförändringarna skall bli rent defensiva krävs nya, framtidsinriktade satsningar från företagens sida. De instrument som nu står till buds är emellertid inte tillräckliga när det gäller att åstadkomma det riskkapital som behövs. Den föreslagna strukturfonden har därför en viktig uppgift att fylla. På ett annat sätt än de befintliga kapitalmarknadsinstitutionerna skulle den kunna ta sådana risker som är förknippade med alla inte rent defensiva strukturförändringar. Expansiva mindre och medelstora företag är därvid en viktig målgrupp. Direkta insatser i statliga företag, t. ex. inom varvsindustrin, bör göras i annan ordning än genom fonden. Utskottet vill betona att olika former av kapitaltillskott från fonden bör kunna prövas, t. ex. köp av nyemitterade aktier och lån mot konvertibla skuldebrev, och att det i vissa fall kan vara lämpligt med kombinerade insatser av fonden och Sveriges Investeringsbank AB.

Utskottet tillstyrker sålunda motionsyrkandena. Riksdagens bifall till dessa innebär enligt utskottets mening att regeringen får klara och tillräckliga direktiv för utfärdande av närmare bestämmelser rörande strukturfondens verksamhet.

2. beträffande *energipolitik, m. m.* av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högström och Karl-Erik Häll (alla s) som anser att den del av utskottets yttrande under rubriken "Energipolitik m. m." som börjar med "Motionärerna hävdar" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Regeringen Fälldin beslöt den 5 oktober 1978 att inte f. n. bifalla en ansökan av Forsmarks Kraftgrupp AB enligt lagen (1977: 140) om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m. (villkorslagen). Enligt regeringens bedömning fordras ytterligare provborrningar och därav föranledda mätningar i bergsområden med vissa angivna geologiska egenskaper. Den situation som har uppkommit är olycklig från flera olika synpunkter. Självfallet måste samtliga politiska partier ta ett ansvar för att kärnkraftens avfallsfrågor får en tillfredsställande lösning. Det är emellertid angeläget att handlingsfriheten på detta område bevaras i möjligaste mån i avvaktan på ytterligare resultat av den forsk-

ning och det utvecklingsarbete som pågår. Man borde t. ex. inte f. n. behöva avgöra om man skall välja upparbetning eller direkt slutförvaring av det använda bränslet. Villkorslagen tvingar fram lösningar som kanske senare framstår som mindre tillfredsställande. Prövningen av den aktuella ansökan visar, anser utskottet, att de invändningar mot tillkomsten av villkorslagen år 1977 som de socialdemokratiska reservanterna i näringsutskottet formulerade (NU 1976/77: 23 s. 23 f.) var bärkraftiga. I detta sammanhang finner utskottet ånyo anledning understryka — som också gjordes av reservanterna vid det tillfället — att åtgärder snabbt bör vidtas för att skapa goda förutsättningar för central lagring av det använda kärnbränslet intill dess att detta skall tas om hand för upparbetning eller slutlig förvaring.

På förslag av regeringen Fälldin beslöt riksdagen våren 1978 att medel för kärnkraftblocket Forsmark III skulle ställas till förfogande endast för första hälften av budgetåret 1978/79 (prop. 1977/78: 116, NU 1977/78: 67, rskr 1977/78: 340). De socialdemokratiska ledamöterna i näringsutskottet uttalade att regeringens förslag var oacceptabelt och föreslog att medel skulle anslås för att täcka hela budgetårets behov (NU 1977/78: 67 s. 19). De medel som f. n. står till statens vattenfallsverks förfogande räcker, enligt vad verket upplyst, för att fullfölja byggnadsarbeten någon vecka in i december 1978. Verket har den 24 oktober 1978 begärt hos regeringen att medel ställs till förfogande för tiden fram till den 1 juli 1979 för att byggandet av Forsmark III skall kunna fortgå. Utskottet anser att den nya regeringen, som ett led i en ansvarsfull energipolitik, omedelbart bör ombesörja att erforderliga medel ställs till vattenfallsverkets förfogande för fortsatt byggande av Forsmark III under hela budgetåret 1978/79.

Riksdagen bör i ett uttalande till regeringen understryka behovet av en ansvarsfull energipolitik med den inriktning som här angivits.

Särskilt yttrande

beträffande *vissa industribranschfrågor m. m.* av Birgitta Hambraeus (c):

Det är viktigt att företagsekonomiska och samhällsekonomiska konsekvenser vägs samman i näringspolitiken och att denna är tillräckligt långsiktig.

Den förra regeringen tillsatte en referensgrupp med en representant för varje riksdagsparti och under ordförandeskap av landshövdingen i Kopparbergs län för att följa SSAB:s utveckling.

Det visar sig att en bibehållen malmbaserad metallurgi vid Domnarvets järnverk skulle ha stora fördelar. De gruvor som levererar malm till järnverket skulle då kunna bibehållas. Vidare har ett integrerat stålverk lättare att producera tunnplåt av så hög kvalitet att man har utsikter att

konkurrera med importen, som f. n. svarar för hälften av tillförseln. Sammantagna blir samhällets kostnader för att skapa arbetstillfällen inom SSAB på detta sätt ungefär hälften så stora som kostnaderna om motsvarande sysselsättning skulle ordnas genom samhällets försorg på annat sätt.

Styrelsen för teknisk utveckling (STU) stöder ett stort upplagt forskningsprojekt om framtida järnverk. Lovande försök pekar på att modern teknik bör utnyttja småskalefördelar och kombinera produktion av högvärdigt bränsle (t. ex. metanol) och produktion av stål i miljövänliga slutna system, organiserade så att antalet anställda är konstant även om man räknar med att produktionsvolymen varierar.

Långsiktigt innebär detta att den struktur som finns i Kopparbergs län och övriga Bergslagen kommer att vara idealisk för framtidens stålverk.

Bilaga 5

Civilutskottets yttrande

1978/79: 1 y

över motioner om åtgärder inom den ekonomiska politiken såvitt rör bostadsfrågor

Till finansutskottet

Finansutskottet har genom beslut 1978-10-12 berett civilutskottet tillfälle att avge yttrande över motionerna 1978/79: 1 (vpk), yrkandet 1, 2 (s), yrkandena 6, 7, 10 och 11, samt 5 (vpk), yrkandet 2, och därvid hemställt att yttrande avlämnas skyndsamt. Civilutskottet anför med anledning därav följande.

1 Uppgifter i anslutning till motionsförslagen

1.1 Allmänt

Bostadspolitiska förslag av principiellt samma typ som de nu i motionen 1978/79: 2 (s) upptagna har lagts fram i november 1977 genom motionen 1977/78: 39 (s). Denna sistnämnda motion väcktes med anledning av till finansutskottet hänvisad proposition om inriktningen av den ekonomiska politiken men hänvisades såvitt gällde bostadspolitiska förslag direkt till civilutskottet. Utskottet (CU 1977/78: 3 s. 13) anförde:

De förslag som här behandlas ingår som led i en motion om inriktningen av den ekonomiska politiken, en fråga som faller under finansutskottets bedömning. Yrkandena har dock getts en så specifik karaktär att de remitterats för civilutskottets beredning såsom i första hand bostadspolitiska frågor.

Förslag av samma typ väcktes också i motioner under allmänna motionstiden – 1977/78: 351 (s), 857 (vpk) och 897 (s). Förslagen remitterades till civilutskottet och behandlades 1977-04-18 i betänkandet CU 1977/78: 27.

Vidare noteras att förslag inom det här behandlade området också behandlats 1977-05-23 av finansutskottet i dess betänkande FiU 1977/78: 40 med anledning av kompletteringspropositionen.

1.2 Prisstopp på byggnadsmaterial

Allmänna prisregleringslagen (1956: 236, ändrad senast 1973: 301) är en beredskapslag som formellt är i kraft men som endast kan tillämpas i vissa angivna lägen. Har lagen satts i tillämpning ger den regeringen fullmakt att under vissa förutsättningar införa olika former av prisreglering. Riksdagen

har (prop. 1977/78: 22, FiU 1977/78: 9) godkänt att regeringen förordnar om fortsatt tillämpning av lagens 2–4, 6, 8 och 9 §§ under tiden 1977-12-21–1978-12-20. I prop. 1978/79: 34 föreslås ett motsvarande godkännande för tiden t. o. m. 1979-12-20.

Bland formerna för prisreglering anges i 3 § att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan förordna om stoppris på viss förnödenhet eller tjänst. Detta innebär bl. a. att den som frivilligt säljer förnödenhet inte utan tillstånd får överskrida det pris som han tillämpade den dag som anges i förordnandet. I 3 b § sägs att på motsvarande sätt en säljare inte får höja sitt pris förrän viss tid efter det att han hos myndighet har gjort anmälan om prishöjningen och skälen för denna.

Enligt förordningen (1977: 770) om prisstopp m. m. (ändrad senast 1978: 732) gäller stoppris nu inte för någon typ av byggnadsmaterial. Föreskrift om anmälningsplikt – och därmed förbud att utan tillstånd höja priset förrän en månad efter anmälan – gäller dock för byggnadsmaterial inom sju varugrupper. Bland dessa kan noteras cement och fabriksbetong, sågade och hyvlade trävaror, isoleringsmaterial, tegel, sanitetsvaror, glas och värmepannor.

Här nedan redovisas prisutvecklingen dels i ett längre perspektiv, dels under år 1978.

Tabell 1. Prisutveckling på några viktigare byggnadsmaterial 1973 – september 1978 (Uppgifterna avser priserna vid årets utgång där inte annat anges)

1972 = 100

Produkt	1973	1974	1975	1976	1977	1978-03-31	1978-09-30
Cement	105	139	156	178	195	209	209
Fabriksbetong	103	119	139	159	181	186	*193*
Lättbetong	121	126	147	162	188	200	200
Tegel	112	130	145	164	183	183	*196*
Kalksandsten	118	126	152	167	198	210	210
Gipsskivor	117	135	158	158	172	172	172
Board	115	130	143	154	172	186	186
Spånskivor	108	124	133	151	151	159	159
Dörrsnickerier	120	139	156	176	176	188	188
Fönstersnickerier	127	146	171	188	213	226	226
Inredningssnickerier	112	115	135	143	159	159	*170*
Parkett	123	139	171	195	221	221	221
Mineralull	113	132	154	166	182	193	193
Byggpapp	100	143	167	180	200	220	220
Sanitetsporslin	110	125	150	165	171	181	181
Badkar	112	123	133	149	163	174	174
Diskbänkar	115	120	132	153	163	169	169
Värmepannor	115	138	149	173	190	203	203
Radiatorer	110	127	143	167	173	185	185
Oljebrännare	100	120	136	144	162	175	175
Varmvattenberedare	105	123	131	150	164	179	179
Installationsledning	148	139	117	134	142	145	*151*
Elradiatorer	115	127	149	179	190	201	201
Lysrörsarmatur	107	130	150	162	178	183	183

Kursiverade siffror anger ändringar efter 1978-03-31
Källa: SPK

Tabell 2. Prisutveckling på vissa byggmaterial under perioden januari–september 1978 i procent

Produkt	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep
Cement	7								
Fabriksbetong	3				4				
Lättbetong		7							
Tegel				7					
Betongtakpannor									7
Kalksandsten		6							
Gipsskivor									
Spånskivor	5								
Board	8								
Mineralull	6								
Dörrsnickerier	7								
Fönstersnickerier	6								
Inredningssnickerier				7					
Parkett									
Plastgolv	6								
Byggpapp		10							
Isolerrutor									
VVS-material									
Sanitetsporslin			6						
Badkar			7						
Värmepannor	7								
Radiatorer	7								
Oljebrännare	8								
Varmvattenberedare	9								
Värmeväxlare	6								
Plaströr					6				
El-materiel									
Ledningar			2			4			
Elradiatorer	6								
Lysrörsarmatur	3								

Källa: SPK

Utskottet hänvisar i fråga om tidigare åtgärder för prisreglering av byggnadsmaterial m. m. till den i betänkandet CU 1977/78: 27 (s. 13–15) intagna redogörelsen. För tiden därefter noteras att tidigare prisstopp på vissa trävaror och tegel upphävdes 1978-05-04 och ersattes med anmälningsskyldighet. Prisstopp på planglas infördes 1978-08-04 och på plastmattor m. m. 1978-10-24. Prisstoppet på takpannor av betong och på planglas upphävdes 1978-10-11. Dessa varugrupper kom i stället att omfattas av anmälningsskyldighet.

Frågan om prisstopp på byggnadsmaterial m. m. behandlades senast i april 1978 i betänkandet CU 1977/78: 27 (s. 13–15, 22–23, 54) med anledning av under allmänna motionstiden väckta motioner (s), (vpk), (apk). Utskottsmajoriteten fann inte anledning att gå ifrån den ståndpunkt den intagit då motsvarande fråga behandlades november 1977 i betänkandet CU 1977/78: 3. Denna ståndpunkt innebar att regeringen hade befogenhet att förordna om prisstopp och att det inte fanns skäl för riksdagen att göra något uttalande. Reservanter (s) hävdade att statistiken visade på fortsatta kraftiga prishöjningar beträffande byggnadsmaterial under slutet av år 1977 och början av år 1978 och krävde en vidgning av då gällande prisstopp på vissa byggvaror. Riksdagen följde utskottet.

Den senaste behandlingen av frågan om allmänt prisstopp redovisas i betänkandet FiU 1977/78: 40 (s. 37–38).

1.3 Skärpt kontroll av vissa entreprenadpriser

I civilutskottets betänkande CU 1977/78: 3 (s. 8–9) lämnas en redogörelse för behandlingen av frågan om orsaker till kostnadsutvecklingen inom bostadsbyggnadssektorn liksom för en av låneunderlagsgruppen 1977-10-21 redovisad rapport om pris- och kostnadsutvecklingen inom bostadsbyggandet. I betänkandet (s. 14) fann utskottet att ett motionsförslag (s) om en redovisning av orsakerna till denna kostnadsutveckling tillgodosetts genom den nämnda rapporten. Utskottet anförde vidare:

Allmänt sett är det emellertid enligt utskottets mening viktigt att kostnadsutvecklingen och dess orsaker också fortlöpande följs med uppmärksamhet. Det torde vara möjligt att med ytterligare bistånd från de stora byggherregruppernas sida komplettera de hittills redovisade resultaten i vad avser anbudsnivåerna. Utskottet har förutsatt att i fråga om anbudsnivåerna m. m. statens pris- och kartellnämnd kan utföra ytterligare nödvändiga undersökningar.

Reservanter (s) anförde bl. a. (s. 17–18) att den nämnda undersökningen borde kompletteras och att resultatet därav snarast borde redovisas för riksdagen i förening med regeringens bedömningar och de konkreta förslag som kan aktualiseras. Behovet av aktiva åtgärder ströks under.

Vid kammarbehandlingen av nämnda betänkande 1977-12-08 besvarade statsrådet Friggebo en interpellation (s), vari begärts en redogörelse för rapportens analyser och för de slutsatser som kan dras av dessa. I interpellationssvaret anfördes bl. a.

Liksom låneunderlagsgruppen finner jag det svårt att dra några omedelbara och entydiga slutsatser av det redovisade materialet. Jag vill också peka på att det pågår ett omfattande arbete inom myndigheter och företag för att klargöra orsakerna till byggprisutvecklingen. Statens industriverk har nyligen redovisat ett omfattande utredningsarbete avsett att vara underlag för branschpolitiska ställningstaganden för byggbranschen. Statens pris- och kartellnämnd, som har regeringens uppdrag att bedriva en intensiv prisövervakning, kommer under våren 1978 att redovisa en studie om orsakerna till utvecklingen av byggpriser för förskolor och fritidshem. Också inom bostadsstyrelsen ägnas ökat intresse åt kostnadsfrågorna.

I utskottets betänkande CU 1977/78: 27 (s. 22–23) behandlades motionsyrkanden (s) dels om ett tillkännagivande beträffande skärpt kontroll av här aktuella entreprenadpriser, dels om en snar redovisning av orsakerna till prisutvecklingen. Utskottet redovisade bl. a. pågående arbete inom statens pris- och kartellnämnd (SPK) och anförde:

De frågor som tas upp i motionen 897 (s) och som bl. a. rör en analys av prisutvecklingen på byggmarknaden samt i samband därmed en kontroll av entreprenadpriserna är enligt utskottet viktiga. När resultatet av pågående och planerade utredningar slutförts bör ett underlag finnas för att bedöma vilka åtgärder som kan behöva vidtas beträffande prisfrågorna på byggmaterialområdet. Utskottet anser att de åtgärder som planeras inom SPK i allt väsentligt ligger i linje med vad som i motionen 897 (s) föreslagits. Något tillkännagivande finner utskottet således inte erforderligt.

Reservanter (s) anförde bl. a. att det var av stor vikt att förslag från SPK snarast kommer fram och att regeringen med ledning av undersökningarna vidtar åtgärder som bryter den ogynnsamma utvecklingen. Frågan ansågs emellertid delvis beröra även ett fält som låg utanför SPK:s undersökningar. Regeringen borde uppmärksamma även de ändrade konkurrensförhållanden som uppstått. Riksdagen följde utskottet.

Enligt vad utskottet inhämtat kommer SPK att analysera pris- och konkurrensförhållanden vid entreprenader på bostadsbyggnadsområdet – huvudsakligen för de projekt som kommer till utförande. Uppgifter om projekten hämtas i första hand från de handlingar som finns hos länsbostadsnämnderna. I ett senare skede avses mera detaljerade uppgifter hämtas direkt från entreprenörerna. Försök kommer också att göras att om möjligt få uppgifter även om de projekt som inte kommer att genomföras på grund av att anbuden inte antas. SPK genomför undersökningen med stöd av lagen (1956: 245 ändrad senast 1975: 705) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden samt den med anledning av lagen utfärdade kungörelsen (1956:519 ändrad senast 1965: 11). Analysen beräknas vara klar våren 1979.

SPK publicerade i maj 1978 en rapport om orsaker till prishöjningen och prisspridningen på barnstugor 1975 – första kvartalet 1977. Av rapporten framgår bl. a. att priserna vid produktionen av barnstugor ökade med ca 25 % från början av 1975 till början av 1977. Större delen av prisökningen – ca 20 procentenheter – som inträffade under de tre sista kvartalen 1976 sammanföll i tiden med det tidsbegränsade utökade statliga anordningsbidraget till kommunerna som gällde under perioden november 1975 – februari 1977 för de barnstugor som då igångsattes. Anordningsbidraget höjdes under denna period från 7 500 kr. till 12 000 kr. per ny plats i daghem och fritidshem. Denna språngvisa ökning av priserna på barnstugor 1976 anges vara en för byggnadsverksamheten onormal prisutveckling.

Regeringen träffade år 1975 en överenskommelse med kommunerna om en utbyggnad av barnomsorgen med 150 000 nya platser i daghem och fritidshem under perioden 1976–1980. Igångsättningen ökade mycket markant mot slutet av den tidsperiod då utökade anordningsbidrag utgick. Inte mindre än ca 42 % av det totala antalet upphandlade barnstugor mellan början av 1975 och början av 1977 faller på fjärde kvartalet 1976.

1.4 Tilläggslån

När under loppet av år 1941 och fram till det s. k. pris- och lönestoppet år 1942 byggnadskostnaderna fortsatte att stiga kompletterades lånesystemet med begränsade kapitalsubventioner. De fick formen av tilläggslån utan ränta och amortering men var i framtiden uppsägningsbara i händelse av en hyresutveckling som gjorde återbetalning fastighetsekonomiskt möjlig. Motiv för och erfarenheterna av denna subvention redovisas bl. a. i bostadssociala utredningens slutbetänkande (SOU 1945: 63 s. 194–223, 477–479).

Bl. a. till följd av inflationen under Koreakrisen i början av 1950-talet var byggkostnadsstegringen exceptionellt kraftig. Därför beslöts en provisorisk subvention i form av särskilda tilläggslån för lägenheter i flerfamiljshus (prop. 1951: 217, SU 1951: 192). Propositionen byggde på förslag från 1951 års bostadsutredning. Föredragande statsrådet delade utredningens uppfattning att åtgärder behövde vidtas för att hålla hyrorna nere i nybyggda hus. I propositionen föreslogs en avsevärd höjning av tidigare tilläggslånenormer. Bostadsutredningen hade konstaterat att byggkostnaderna under år 1950 stigit med ca 30–35 %. För att i stort sett hålla hyresnivån oförändrad föreslog utredningen en subvention om 4 kr./m² lägenhetsyta. Vad utredningen föreslagit godtogs i propositionen och sedermera av riksdagen på förslag av statsutskottet (SU 1951: 192). Subventionen beräknades kunna avecklas under en femårsperiod. Lånen förräntades och amorterades enligt beslut av 1953 och 1961 års riksdagar. Lånen avvecklades etappvis. Fullständig avveckling beslöts 1959.

Förslag om tilläggslån för flerfamiljshus väcktes åter i november 1977 genom motionen 1977/78: 39 (s), yrkandet 14. Förslaget villkorades av att riksdagen samtidigt beslutade om prisstopp på byggnadsmaterial. Som grund för förslaget åberopades att kraftiga kostnadsökningar skett i bostadsproduktionen. Civilutskottet (CU 1977/78: 3 s. 15, res. s. 19) anförde:

Det i nuvarande situation för första gången i riksdagen väckta förslaget (yrkandet 14) om tilläggslån för flerfamiljshus villkoras uttryckligen av att riksdagen beslutar om prisstopp på byggnadsmaterial. Med hänsyn till att utskottet ovan avstyrkt ett sådant beslut finns därmed inte anledning till ytterligare sakgranskning av förslaget om tilläggslån, vilket sålunda avstyrks.

Utskottet noterar att varken i motionen eller i annat sammanhang närmare utvecklats någon bedömning av de konsekvenser ett bifall till förslaget skulle föra med sig. Subventioner av föreslagen typ i gällande hyressättningssystem förutsätter uppenbarligen en bedömning att kostnadsnivån inom överblickbar tid kommer att sjunka. Ett prisstopp på byggnadsmaterial skulle enligt utskottets mening inte motverka motionärernas förklarliga farhågor för att subventioner av den omfattning som här avses skulle medföra en ytterligare höjning av de totala byggnadskostnaderna.

Riksdagen följde utskottet.

Det villkorade förslaget återkom i den under allmänna motionstiden 1978 väckta motionen 1977/78: 897 (s), yrkandet 3. Ett motsvarande, dock inte villkorat, förslag begränsat till allmännyttiga bostadsföretag väcktes i motionen 1977/78: 857 (vpk), yrkandet 6. Civilutskottet anförde i april 1978 (CU 1977/78: 27 s. 24, res. s. 56) följande:

Utskottet har ovan (s. 22–23) avstyrkt motionsförslagen om prisstopp på byggnadsmaterial. Det samband som enligt vad som anförs i motionen 897 (s) bör finnas mellan frågan om prisstopp och frågan om tilläggslån bör även enligt utskottets mening beaktas. Därmed finns inte skäl till ytterligare sakgranskning av förslagen i motionerna 857 (vpk), yrkandet 6, och 897 (s), yrkandet 3. Motionsyrkandena avstyrks.

Riksdagen följde utskottets förslag.

Inom konjunkturinstitutet har 1978-10-18 gjorts beräkningar av effekterna på bostadsinvesteringarna om nyproduktionen snabbt ökas år 1979 enligt tre alternativ – 7000, 9500 resp. 12000 lägenheter fler än prognosen.

1.5 Bostadsbyggandets omfattning

Riksdagen har (prop. 1977/78: 100 bilaga 16, CU 1977/78: 27) uttalat sig för en bostadsbyggnadsplan för år 1978 som bl. a. innebär följande. Ramar har fastställts som ger utrymme för dels bostadslån för nybyggnad av 60000 lägenheter, dels tillstånd till nybyggnad av 8000 lägenheter utan statliga lån. Härtill kommer en projektreserv för de båda ramarna gemensamt motsvarande 10000 lägenheter m. m. I propositionen angavs att det faktiska bostadsbyggandet dock beräknades bli lägre än vad ramarna gav uttryck för eller ca 60000 lägenheter.

I det nämnda beslutet lades vidare fast preliminära ramar av samma omfattning för åren 1979 och 1980, dock utan projektreserver.

Riksdagens nämnda beslut, grundat på ett i dessa delar enhälligt utskottsbetänkande, innebar också att vissa motioner avslogs. Sålunda avslog riksdagen motion (vpk) om att nybyggnadsramen för år 1978 beträffande statslån skulle höjas från 60000 till 75000 lägenheter liksom motion (apk) om igångsättning av 75000 lägenheter resp. 100000 lägenheter för budgetåren 1978/79 resp. 1979/80. Avslagen motiverades i huvudsak av att redan de godtagna ramarna överskred det beräknade faktiska bostadsbyggandet.

I finansutskottets betänkande om inriktningen av den ekonomiska politiken (FiU 1977/78: 10 s. 31) anfördes bl. a. följande:

Utan att gå in i en mer detaljerad diskussion om svårigheterna att i nuläget hålla uppe och öka bostadsinvesteringarna – – – så vill finansutskottet understryka vikten av att bostadsinvesteringarna hålls uppe i det

aktuella läget. Nuvarande bostadsbyggnadsnivå är för låg för att långsiktigt klara bostadsförsörjningen. Samtidigt är det önskvärt att vi i nuläget just genom ett relativt högt bostadsbyggande utnyttjar de reala resurser som annars skulle stå oanvända i vår ekonomi, eftersom investeringarna i bostäder belastar vår handelsbalans i relativt ringa mån.

I reservation (s) till finansutskottets betänkande ingick (s. 53–55) ett avsnitt om bostäder och byggande. Reservanterna anförde, liksom majoriteten, att bostadsbyggnadsnivån var för låg för att långsiktigt klara bostadsförsörjningen.

Finansutskottet behandlade i det nämnda betänkandet (s. 30–31) även sysselsättningsfrågorna inom byggnadsområdet m. m.

Följande tabell illustrerar påbörjandet under 1970-talet.

Tabell 3. Påbörjade bostadslägenheter 1970–1978 samt påbörjandet januari–september

	Hela året	därav januari–september
1970	106 690	78 439
1971	104 492	69 395
1972	97 357	65 271
1973	80 176	56 468
1974	80 976	47 901
1975	51 364	32 026
1976	57 132	40 375
1977	52 909	35 137
1978		38 099

Källa: SCB

Erfarenhetsmässigt förekommer vissa eftersläpningar i uppgiftslämnandet vilket leder till att de preliminära uppgifter som redovisas för 1978 i regel är något underskattade. För åren 1973–1977 var de första preliminära uppgifterna för perioden januari–augusti underskattade med i genomsnitt 3 %.

1.6 Hyresutvecklingen

1.6.1 Statistiska uppgifter t. o. m. år 1977

Statistiska centralbyrån (SCB) gör varje år en undersökning om hyrorna i nyproducerade statsbelånade flerbostadshus. De uppgifter som lämnas nedan är hämtade ur dessa undersökningar.

Tabell 4. Inflyttningshyror för lägenheter om tre rum och kök färdigställda åren 1972–1977 i allmännyttiga företag. Absoluta tal

År för färdigställande	Stor-Stockholm	Stor-Göteborg	Stor-Malmö	Kommuner[1] med över 75 000 invånare	Övriga kommuner[1]	Hela riket
Hyra per lägenhet, kr.						
1972	8 000	7 490	6 950	7 010	6 680	7 226
1973	8 250	8 210	7 050	7 140	7 240	7 652
1974	8 820	8 430	8 000	7 770	8 040	8 230
1975	8 990	9 840	9 400	8 540	9 050	9 090
1976	9 720	11 740	10 180	10 220	10 300	10 180
1977	11 169	11 800	11 200	10 690	11 510	11 350
Hyra per m² bostadslägenhetsyta, kr.						
1972	100	95	88	90	86	92
1973	105	104	90	93	96	100
1974	113	111	101	100	103	107
1975	118	126	113	112	116	118
1976	127	139	125	135	133	131
1977	147	154	132	140	148	147
Bostadslägenhetsyta per lägenhet, m²						
1972	80	78	79	78	77	78
1973	78	79	78	77	75	77
1974	78	76	79	76	77	77
1975	76	78	83	76	78	77
1976	77	85	81	76	78	77
1977	76	77	85	76	78	77

[1] Uppgifterna för åren 1972 och 1973 avser i förekommande fall kommunblock.

Källa: SCB

Tabell 5. Procentuella årliga ökningar av inflyttningshyror i lägenheter om tre rum och kök i allmännyttiga företag åren 1973–1977

	Stor-Stockholm	Stor-Göteborg	Stor-Malmö	Kommuner[1] med över 75 000 invånare	Övriga kommuner[1]	Hela riket
Per lägenhet						
1972–73	3,1	9,6	1,4	1,8	8,4	5,9
1973–74	6,9	2,7	13,5	8,8	11,1	7,6
1974–75	1,9	16,7	17,5	9,9	12,6	10,4
1975–76	8,1	19,3	8,3	19,7	13,8	12,0
1976–77	14,9	0,5	10,0	4,6	11,7	11,5
Per m² bostadslägenhetsyta						
1972–73	5,0	9,5	2,3	3,3	11,6	8,7
1973–74	7,6	6,7	12,2	7,5	7,3	7,0
1974–75	4,4	13,5	12,0	12,0	12,6	10,3
1975–76	7,6	10,3	10,6	20,5	14,7	11,0
1976–77	15,7	10,8	5,6	3,7	11,3	12,2

[1] Uppgifterna för åren 1972 och 1973 avser i förekommande fall kommunblock.

Källa: SCB

En bild av kostnadsutvecklingen bakom förhandlingar om hyror ges av uppgifter ur SABO-företagens ekonomiska statistik. Denna avser hela riket och omfattar varje år mellan 95 och 100 % av företagens totala bostadsbestånd.

Tabell 6. SABO-företagens kostnader. Kr./m² vägd lägenhetsyta

	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977[1]
KOSTNADER							
Räntor	50:45	52:23	55:06	58:79	64:05	68:72	75:16
Avgår räntebidrag m. m.	10:30	12:49	11:72	13:68	19:23	22:64	25:64
Tillkommer överfört fr. balanspost etc.	—	0:02	0:01	—	0:01	0:01	0:02
Räntor netto	40:15	39:76	43:34	45:12	44:83	46:09	49:62
Avskrivningar fastigheter	7:58	8:87	7:55	7:36	8:73	8:08	9:52
Övriga kapitalkostnader	2:19	2:11	2:37	2:80	2:79	2:99	2:42
Kapitalkostnader totalt	49:31	50:17	52:63	54:56	55:58	56:29	61:56
Årets underhållsutgifter	9:80	9:65	10:20	11:79	14:16	17:91	22:16
Varav löpande underhåll	5:63	5:77	5:98	6:97	8:20	9:11	9:43
Avsättning framtida underhåll	1:81	1:89	1:58	1:82	2:57	2:98	3:25
Avgår disponerade underhållsmedel	1:57	1:26	1:33	1:68	1:72	2:08	2:88
Underhållskostnad totalt	10:05	10:30	10:51	11:95	14:98	18:78	22:53
Fastighetsskötsel							
Personalkostnader	3:42	3:59	3:42	3:88	4:70	5:62	6:05
Diverse kostnader	0:86	0:77	0:84	0:82	0:88	1:12	1:23
Värme, varmvatten							
Bränslekostnader	6:78	6:28	7:01	11:92	12:54	15:08	16:55
Diverse kostnader	0:82	0:41	1:02	0:59	0:87	1:10	0:96
Sophantering	1:50	1:75	2:00	2:08	2:31	2:54	2:92
Städning totalt	2:44	2:66	2:94	3:30	3:77	4:52	5:11
Avskrivna hyres- o kundfordringar	0:24	0:33	0:64	0:47	0:50	0:56	0:50
Försäkringar	0:48	0:61	0:69	0:72	0:71	0:81	1:03
Administration	2:50	2:73	3:06	3:53	4:10	4:74	5:51
Skatter	3:30	3:53	3:55	3:55	3:67	3:84	3:99
Vattenförbrukning	3:52	4:27	4:60	4:65	5:54	6:43	7:25
El o gas (exkl. hushållsström)	1:99	2:28	2:47	2:82	3:04	3:46	4:08
Övriga driftkostnader	0:56	0:74	1:03	1:02	1:79	2:05	2:11
Driftkostnad totalt	27:08	29:02	31:65	38:10	42:94	50:25	57:27
FASTIGHETSFÖRVALTNINGENS TOTALKOSTNAD	86:43	89:46	94:72	104:58	113:49	125:32	141:36

[1] Preliminära uppgifter.

Hyresförändringarna i hela bostadsbeståndet kan belysas genom de bostads- och hyresundersökningar som SCB årligen genomför och som omfattar ett urval av hela landets bestånd av hyreslägenheter. Uppgifterna avser hyror inkl. bränsle.

Tabell 7. Hyresförändringar i beståndet av hyreslägenheter åren 1973–1977. Fördelning på byggnadsperioder

Byggnadsperiod	Ökning av månadshyran i % från december till december resp. år			
	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77
–1920	12,9	9,4	10,4	10,8
1921–1940	14,1	9,7	12,7	10,3
1941–1950	13,4	9,4	11,2	11,0
1951–1960	11,2	8,2	10,6	12,2
1961–1965	10,7	7,4	9,7	11,7
1966–1970	9,6	6,6	9,4	10,9
1971–1975			8,8	10,6
1971–1976				10,7
Samtliga	11,4	7,9	10,4	11,2

Källa: SCB

1.6.2 Hyresförändringar 1977–1978

I det allmännyttiga beståndet har vidare hyreshöjningar avtalats för år 1978. Dessa höjningar är ännu inte statistiskt belagda. Hyresgästernas riksförbund har uppskattat höjningarna till genomsnittligt 16 kr./m² eller 12,7 %. SABO har uppgett att hyreshöjningarna i de förhandlingar där organisationen medverkat är 12,3 %. För denna grupp fördelar sig dessa höjningar på följande sätt.

Tabell 8. Med SABO:s medverkan avtalade hyreshöjningar från 1977 till 1978

	Antal företag		Antal lägenheter	
	Absolut	%	Absolut	%
– 9,9	36	20,5	65 527	13,3
10,0–14,9	112	63,6	391 308	79,8
15,0–19,9	23	13,1	28 325	5,8
20,0–	5	2,8	5 460	1,1

Källa: SABO

1.6.3 Utgångspunkter för hyresutvecklingen till år 1979, m. m.

Kapitalkostnaderna i nyproduktionen påverkas bl. a. av att den lägsta garanterade räntan sänkts (CU 1977/78: 27 s. 32). För hyres- och bostadsrättshus påbörjade 1977 och 1978 har denna räntesats sänkts med 0,3 resp. 0,5 % till 3,6 resp. 3,4 %. Enligt vad utskottet erfarit kommer regeringen att senare föreslå att 1978 års räntesatser skall gälla även för hus som påbörjas åren 1979 och 1980. Vidare har regeringen 1978-08-27 beslutat att ytterliga-

re förbättra räntebidragsstödet genom att införa räntebidrag till hyres- och bostadsrättshus för räntekostnader för tiden mellan färdigställandet och bostadslånets utbetalning.

Förhandlingar om hyrorna år 1979 i det allmännyttiga beståndet har inletts. SABO har med utgångspunkt i uppgifter från 30 företag med ca 60000 lägenheter angett att det "kalkylerade genomsnittliga hyreshöjningsbehovet" skulle uppgå till ca 18:50 kr./m², varav ca 5:50 kr./m² anges motsvara ett återtagningsbehov p.g.a. tidigare underuttag. Av återstoden anges ca 2:50 kr./m² falla på kapitalkostnader, ca 5:50 kr./m² på underhållskostnader och ca 5 kr./m² på driftkostnader. Respektive företags krav preciseras vid förhandlingarna.

Hyresgästernas riksförbund har i skrivelse 1978-09-05 till bostadsdepartementet föreslagit bl. a. en spärr för hyreshöjningar vid 7 kr./m² kombinerat med ett bidrag till de allmännyttiga företagen motsvarande avtalade höjningar därutöver.

Nuvarande bostadsministern har i ett uttalande avvisat de sistnämnda förslagen och bl. a. anfört (pressmeddelande 1978-10-04):

Många upplever hyreshöjningarna som besvärande även om hyrans andel av den disponibla inkomsten i stort sett inte förändrats under senare år. Det är allmänt känt att bakom hyreshöjningarna ligger främst ökade kostnader för drift och underhåll hos bostadsföretagen (privata som allmännyttiga). Hyresgäströrelsens förslag om ett hyrestak på 7 kr/m² och bidrag till de allmännyttiga företagen kan inte anses lösa några grundläggande problem.

Att med skattemedel direkt ge bidrag till vissa företag för att dessa därigenom skall kunna sänka sina hyreskrav innebär endast en ny subventionering. Det löser möjligen i år vissa problem men genom den konstruktion Hyresgäströrelsen föreslagit skjuter man problemet framför sig och en kraftig hyreshöjning skulle komma att krävas med all säkerhet år 1980 som består av den uppskjutna hyreshöjningen 1979 som genom hyresförhandlingar blir bestämd redan i år och de nya hyreshöjningskraven för år 1980. En i lag föreskriven högsta tillåtna hyreshöjning för år 1979 bör enligt min mening därför inte införas.

Samtidigt aviserades en proposition om ett statligt lån för underhållskostnader för alla hyreslägenheter med statliga lån färdigställda 1965–1975, totalt ca 475000 lägenheter. Lånen skulle utgå med 15 kr./m² bostadslägenhetsyta och år under perioden 1979–1980 i avvaktan på förslag från utredningen rörande finansiering av framtida underhåll i hyres- och bostadsrättshus. Enligt uttalandet beror effekten av dessa lån på hyreshöjningskrav och på hyreshöjningar per 1979-01-01 helt på förhållandena i de olika bostadsföretagen.

Inför hyresförhandlingarna har i debatten hyresgästsidan hävdat att inkomst- och löneutvecklingen inte svarar mot hyreshöjningarna år 1978. Hyreshöjningar år 1979 i den storleksordningen som anges av SABO:s kalkylerade genomsnittliga höjningsbehov och låneutvecklingen för år

1979 bedöms ge ytterligare försämrad relation mellan inkomster och bostadskostnader. SABO har från sina utgångspunkter hävdat att de allmännyttiga företagen vid tidigare förhandlingar av hyrespolitiska skäl nödgats acceptera hyror som inte gett täckning för självkostnaderna.

Hyresmarknadskommittén har 1978-11-01 beslutat avge en rekommendation som bl. a., för de fall där förhandlingar inte slutförts, innebär att det ökade underhållet i första hand skall finansieras med de aviserade lånen. Denna kostnadspost får därmed enligt ett samtidigt lämnat pressmeddelande inte någon omedelbar effekt på hyrorna. Förhandlingen om nya hyror skall slutföras med utgångspunkt i upprättade hyreskalkyler. SABO:s representanter i kommittén har i en protokollsanteckning uttalat att förhandlingssystemet och företagens ekonomiskt pressade situation än en gång utnyttjats – hyresgästparten kan genom att inte godta hyresöverenskommelser försätta företagen i ett ohållbart läge.

1.7 Hyresstopp

Förslag om hyresstopp har senast behandlats av civilutskottet 1978-05-11 (CU 1977/78: 32 s. 20–21) på grundval av motionsförslag (vpk, apk). Utskottet hänvisade till tidigare anförda motiveringar för likartade förslag och tillade enhälligt "att ett införande lagstiftningsvägen av ett allmänt hyresstopp skulle – även om det bara var fråga om en temporär åtgärd – strida mot en av de grundläggande intentionerna bakom förslaget till hyresförhandlingslag, nämligen att en sund utveckling på hyresmarknaden bäst främjas av att hyran och andra hyresvillkor fastställs genom förhandlingar och avtal utan ingripande av lagstiftare och myndigheter". Riksdagen följde utskottet och avslog motionsförslagen.

1.8 Bostadsbidrag

Statligt bostadsbidrag (SBB) utgår till familj med barn under sjutton år som helt eller delvis försörjs inom familjen. Det har ingen direkt anknytning till bostadskonsumtionen utan syftet är främst fördelningspolitiskt. Oreducerat bidrag utgår sedan bidraget infördes år 1972 med 900 kr. per barn och år. Fr. o. m. 1979-01-01 är bidraget höjt med 40 % till 1 260 kr. per barn och år, en höjning sålunda motsvarande 30 kr. per månad. Det fördelningspolitiska syftet kommer till uttryck i att bidraget är inkomstprövat. Oreducerat bidrag utgår vid årsinkomst som inte överstiger 35 000 kr. Vid inkomster överstigande detta belopp intill 54 000 kr. reduceras bidraget med 15 % av den överskjutande inkomsten. Överstiger inkomsten 54 000 kr. reduceras bidraget med 24 % av inkomsten över detta belopp. Fr. o. m. 1979-01-01 är gränsen för oreducerat bidrag höjd från 35 000 kr. till 38 000 kr.

Statskommunalt bostadsbidrag (SKBB) utgår till såväl barnfamiljer som

ensamstående och makar utan barn. Det är dels inkomstprövat enligt regler som är gemensamma med SBB men därutöver knutet även till bostadskostnaden. Detta sker genom att bidraget utgår med 80 % av bostadskostnaden mellan vissa gränser. Den nedre gränsen är f. n. för alla hushållstyper 350 kr. per månad, ett belopp som fr. o. m. 1979-01-01 höjs till 400 kr. per månad. Den övre gränsen är anpassad till bostadsbehovet för olika stora hushåll. Dessa övre gränser är nu och fr. o. m. 1979-01-01 följande:

	T. o. m. 1978-12-31	Fr. o. m. 1979-01-01
Ensamstående utan barn	600	650
Makar utan barn	700	750
Familj med 1 eller 2 barn	900	975
Familj med 3 eller 4 barn	1 075	1 150
Familj med 5 eller flera barn	1 250	1 350

Då både SBB och SKBB utgår och reduktion skall ske med hänsyn till inkomst skall båda bidragen läggas samman och det statliga bidraget minskas i första hand. Statsbidraget till kostnaderna för SKBB är 72 %, dock högst 14: 40 kr. per månad för varje helt 25-tal kronor av bostadskostnaderna inom ovan angivna kostnadsgränser.

Utskottet har senast i betänkandet CU 1977/78: 27 (s. 36–41, res. s. 61–63) behandlat motionsförslag (s) bl. a. om att *dels* höja de övre bostadskostnadsgränserna för barnfamiljer med 100 kr. utöver vad som gäller fr. o. m. 1979-01-01, *dels* höja inkomstgränsen för oreducerat bidrag till 41 000 kr., *dels* höja gränsen för skärpt reducering till 60 000 kr. Utskottsmajoriteten hänvisade i frågan om den övre kostnadsgränsen bl. a. till att det i en allmänt ansträngd samhällsekonomisk situation skulle vara olämpligt att medverka till ytterligare utgiftsökningar för stat och kommun. Även i fråga om reduktionsgränserna hänvisades till att ytterligare åtaganden inte borde genomföras i rådande ansträngda budgetläge.

De beslutade höjningarna fr. o. m. 1979-01-01 av de övre bostadskostnadsgränserna motiverades (prop. 1977/78: 100 bilaga 16 s. 23–24) av syftet att anpassa dessa till en aktuell hyresnivå. Höjningen av inkomstgränserna för oreducerat bidrag motiverades (s. 20) med hänsyn till löneutvecklingen.

Riktlinjerna för hur de övre hyresgränserna skall läggas fast har varit att de skulle anpassas dels till hyrorna i nyproduktionen, dels till ambitionsnivån beträffande utrymmesstandarden. Från kostnadssynpunkt har de fastställts med utgångspunkt i hyresnivåerna i de båda största storstadsområdena. Riksdagen har (prop. 1975/76: 145 s. 84, CU 1975/76: 25) godtagit att riktmärket för var den övre hyresgränsen bör ligga liksom dittills borde vara att alla hushåll skall ges ekonomiska möjligheter att efterfråga en rymlig bostad av nybyggnadsstandard i en god miljö. Ett syfte var att motverka en uppdelning av hushållen efter ekonomisk bärkraft. Det ansågs emellertid inte riktigt att så hårt som tidigare binda den till priset för en viss

lägenhetstyp. Kommunernas möjlighet att i enskilda fall räkna med en lägre bostadsutgift än den faktiska som bidragsberättigad ger en spärr mot att bidrag inte utgår för oskäligt höga bostadsutgifter.

Bostadsstyrelsen har i sin anslagsframställning för nästa budgetår lämnat bl. a. följande uppgifter om bidragsgivningens omfattning.

Tabell 9. Mottagare av bostadsbidrag fördelade på hushållstyper

	Hushåll med bostadsbidrag i december månad, 1 000-tal		
	1975	1976	1977
Hushåll med barn	570	499	484
Makar	439	363	351
Ensamstående	131	136	133
Hushåll utan barn	90	97	107
Samtliga	660	596	591

Källa: Bostadsstyrelsen

Fördelningen av barnfamiljerna efter barnantal var oförändrad sedan föregående år. Ettbarnfamiljerna utgjorde således 35 %, medan 43 % av familjerna hade 2 barn, 17 % hade 3 barn och 5 % hade 4 eller flera barn.

Drygt hälften av hushållen hade endast statskommunalt bidrag och denna grupp ökade med nära 50 000 mellan 1976 och 1977, medan antalet hushåll med statligt bostadsbidrag minskade.

I december 1977 och i juni 1978 har en mer omfattande redovisning gjorts av de magnetband som använts för utbetalningar. Bearbetningen omfattar 1977 alla kommuner som har ADB-redovisning, medan den i juni 1978 omfattar Stockholms kommun och kommuner anslutna till Kommundata. Sammanlagt omfattar junibearbetningen omkring 80 % av bidragsgivningen.

Tabell 10. Mottagare av bostadsbidrag fördelade efter inkomst

Bidragsgrundande inkomst, kr.	December 1977, %			Juni 1978, %		
	Makar med barn	Ensamstående med barn	Hushåll utan barn	Makar med barn	Ensamstående med barn	Hushåll utan barn
–24 900	7	48	56	5	36	40
25 000–34 900	11	27	30	6	23	29
35 000–44 900	29	19	9	17	26	29
45 000–54 900	33	5	1	32	12	2
55 000–64 900	17	1	—	29	3	0
65 000–	3	0	—	11	0	0
Samtliga	100	100	100	100	100	100

Källa: Bostadsstyrelsen

Ökningen av de bidragsgrundande inkomsterna återspeglar i stort sett de stora inkomstökningarna mellan åren 1975 och 1976. Dessa får dock liten

effekt på bostadsbidragen till ensamstående med barn och hushåll utan barn, eftersom en majoritet av dessa har inkomster som ligger under gränsen för oreducerat bidrag. För gruppen makar med barn har ökningen stor betydelse. Effekten blir således, anför bostadsstyrelsen, en förskjutning i bidragsgivningens inriktning.

Bostadsstyrelsen redovisar även det nämnda materialet genom en fördelning av bidragsmottagarna efter bostadsutgift. Denna översteg 900 kr./mån. för nära hälften av barnfamiljerna. Den var betydligt lägre för hushåll i hyres- och bostadsrättslägenheter än för egnahemmen. Medianvärdet var för de båda grupperna 760 kr. resp. 1 050 kr./mån. Enligt undersökningen i juni 1978 var medianutgiften, som framgår av följande tabell, för samtliga barnfamiljer 970 kr./mån.

Tabell 11. Mottagare av bostadsbidrag fördelade efter bostadsutgift.

Bidragsgrundande bostadsutgift, kr./mån.	December 1977				Juni 1978
	Barnfamiljer			Hushåll utan barn	Samtliga barnfamiljer
	Totalt	Hyres- och bostadsrätt	Egnahem		
– 400	2	2	1	2	1
400 – 600	9	11	4	43	6
600 – 800	25	35	13	42	17
800 – 1 000	31	38	25	11	31
1 000 – 1 200	17	11	24	2	22
1 200 –	16	3	33		23
Summa	100	100	100	100	100
Medianvärde	880	760	1 050	620	970

Källa: Bostadsstyrelsen

Drygt hälften av såväl barnfamiljerna som hushållen utan barn hade i december 1977 bostadsutgifter som översteg de då gällande övre hyresgränserna. Denna andel var högst för familjer med 2 barn, 63 %. För familjer med 1 resp. minst 3 barn var andelarna 43 % resp. omkring 50 %. Uppgifterna för juni 1978 visar att motsvarande andelar då var något högre för hushåll med 1 och 2 barn. Den höjning av hyresgränserna som genomfördes 1978-04-01 har således enligt bostadsstyrelsen inte helt motsvarat höjningen av bostadsutgifterna.

2 Utskottets yttrande

2.1 Allmänt

Motionsförslagen har i väsentliga delar en så speciell karaktär att de bostadspolitiska värderingarna kommer i förgrunden. Motionernas all-

männa huvudsyfte har emellertid angetts vara att påverka den ekonomiska politiken genom delförslag över ett brett fält. Med hänsyn därtill och till att finansutskottets bedömning kommer att innebära en vägning mot förslag inom även andra sektorer har utskottets yttrande i fråga om direkta ekonomiska åtgärder begränsats till en bedömning av de skilda förslagens allmänna lämplighet från bostadspolitiska utgångspunkter. Någon prioritering av åtgärderna i relation till andra föreslagna eller aviserade åtgärder inom den ekonomiska politikens område har sålunda inte gjorts. Denna uppgift torde få ankomma på finansutskottet. Därav följer också bl. a. att civilutskottet inte i detta sammanhang tagit hänsyn till i prop. 1978/79: 26 redovisad överenskommelse mellan regeringen å ena sidan och Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet å andra sidan om bl. a. de finansiella förutsättningarna för kommunerna och landstingskommunerna år 1979.

2.2 Prisstopp på byggnadsmaterial

I motionen 1978/79: 2 (s), yrkandet 6, föreslås att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna ett krav på prisstopp på byggnadsmaterial. Förslaget läggs fram utan särskild motivering frånsett en hänvisning till tidigare krav. Utskottet noterar att det senaste till riksdagen framförda kravet i denna del formulerats i reservation 3 (s) till betänkandet CU 1977/78: 27. Reservanterna anförde där att fortsatta kraftiga prishöjningar visats föreligga under slutet av år 1977 och början av år 1978.

Utskottet har ovan (s. 2 f.) sammanfattat bl. a. uppgifter om prisregleringen som sådan och om prisutvecklingen på byggnadsmaterial. Enligt utskottets mening är prisutvecklingen under senaste tid inte sådan att en föreslagen åtgärd från riksdagens sida behövs. Regeringens möjligheter att bedriva en aktiv prisövervakning och även förordna om stoppris tillgodoser motionärernas syfte. Förslaget bör därför avstyrkas oavsett de samlade bedömningarna i övrigt.

2.3 Skärpt kontroll av vissa entreprenadpriser

Det närmast ovan behandlade yrkandet 6 i motionen 1978/79: 2 (s) innehåller också förslaget att riksdagen ger regeringen till känna ett krav på skärpt kontroll av entreprenadpriser på byggnadsområdet. Inte heller här anförs annan grund för förslaget än en hänvisning till tidigare krav. Det senaste av riksdagen prövade kravet i denna del formulerades i reservation 4 till betänkandet CU 1977/78: 27. Därav framgår att kravet riktar sig mot utvecklingen av byggentreprenadpriser inom bostadsområdet.

Som ovan (s. 5) angetts pågår inom statens pris- och kartellnämnd ett arbete, avsett att ge underlag för närmare bedömningar av den aktualiserade frågan. Utskottet har förutsatt att regeringen följer detta arbete och så snart det är möjligt redovisar även sina bedömningar av utvecklingen av

entreprenadpriserna på bostadsbyggnadsområdet. Det är väsentligt såväl ur samhällsekonomisk som bostadspolitisk synpunkt att orsakerna till produktionskostnadsökningen klarläggs. Vissa tecken kan tyda på att strukturomvandlingen i entreprenörsledet gett en ogynnsam produktivitetsutveckling mot vilken åtgärder bör vidtas. Verkan av skärpta normkrav är också av betydelse. Motionärernas allmänna krav på en skärpt kontroll kan emellertid inte anses leda till eller främja en positiv lösning. Utskottet förordar att motionsförslaget avstyrks – även detta oberoende av de samlade bedömningarna av motionsförslaget i dess helhet.

2.4 Tilläggslån

Motionen 1978/79: 2 (s) innehåller i yrkandet 7 förslaget att riksdagen godkänner vissa riktlinjer beträffande särskilt tilläggslån för flerbostadshus.

Yrkandet har förts fram endast under förutsättning av bifall till yrkandet 6 om prisstopp på byggndasmaterial och skärpt kontroll av vissa entreprenadpriser. Utskottet har närmast här ovan förordat att finansutskottet bör avstyrka detta sistnämnda yrkande. Om detta följs skulle yrkandet 7 vara förfallet och sålunda inte behöva sakprövas.

Utskottet noterar emellertid i sakfrågan att motionärerna varken nu eller tidigare angett några underbyggda bedömningar av byggkostnadernas framtida utveckling eller av förslagets effekter och den föreslagna temporära långivningens förutsatta avveckling. Utskottet noterar också att motsvarande ekonomiska stimulans skulle kunna administrativt enklare uppnås genom att den garanterade räntan tillfälligt sänktes.

Regeringens i motsvarande syfte fattade beslut (s. 11-12) om att ersätta räntetillägget med räntebidrag för hyres- och bostadsrättshus som påbörjas fr. o. m. september 1978 sänker kapitalkostnaderna med ett belopp om ca 6 kr./m² lägenhetsyta. Detta beslut synes inte ha beaktats i motionärernas bedömning av behovet av ytterligare stimulanser.

Enligt utskottets mening bör motionsförslaget avstyrkas såsom inte tillräckligt underbyggt. Det bakomliggande syftet att stimulera till ökat bostadsbyggande är helt obestritt.

2.5 Bostadsbyggandets omfattning

Förslaget i motionen 1978/79: 1 (vpk), yrkandet 1, är att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att ett bostadsbyggnadsprogram om 85 000 lägenheter genomförs under budgetåret 1978/79. Förslaget ingår som en del i en angiven målsättning att skapa nya arbetstillfällen. Utskottet noterar att i motionen 1978/79: 2 (s) (s. 9) angetts en önskad nyproduktion av 70 000–75 000 lägenheter per år.

Utskottet konstaterar att riksdagens beslut om bostadsbyggnadsplanen

och om ramar för bostadslån m. m. (s. 7) i och för sig innebär att ett bostadsbyggande år 1978 om (60 000 + 8 000 + 10 000 =) 78 000 lägenheter bedömts vara budgetsmässigt godtagbart. Redan vid detta beslut antogs emellertid den faktiska igångsättningen komma att bli lägre – ca 60 000 lägenheter. Det torde också vara obestritt att det ur bostadspolitiska utgångspunkter är angeläget att igångsättningen ökar under år 1979 även utöver konjunkturinstitutets senaste prognos för nämnda år om 63 000 lägenheter. Motionsförslaget är emellertid så allmänt programmatiskt hållet att ett föreslaget uttalande inte tjänar något reellt syfte. Motionsförlaget bör därför avstyrkas.

Riksdagen kommer att vid behandlingen av nästa budgetproposition få ta ställning till bostadsbyggandets omfattning år 1979.

2.6 Hyresstopp

I motionen 1978/79: 5 (vpk), yrkandet 2, föreslås regeringen hemställa om förslag till lag om hyresstopp under i första hand 12 månader. Enligt motionärerna skulle under denna tid en bostadspolitik börja verkställas som sänker hyrorna, ökar bostadsbyggandet och låter en god och rymlig bostad till billig hyra bli en social rättighet. Något yrkande i dessa senare delar läggs dock inte fram i sammanhanget.

Ett förslag om även ett tidsbegränsat hyresstopp utan reell anvisning om hur överskjutande fastighetskostnader bör och kan täckas är orealistiskt redan i och för sig. Det strider också mot principen om avtalsgrundade hyror, bekräftad av riksdagen senast genom antagandet av hyresförhandlingslagen (prop. 1977/78: 175, CU 1977/78: 32). Vidare bör noteras det aviserade förslaget om lån för underhåll av hyreshus och att det beaktats i en hyresmarknadskommitténs rekommendation. Motionsyrkandet bör avstyrkas.

2.7 Bostadsbidrag

I motionen 1978/79: 2 (s), yrkandena 10 och 11, tas upp förslag om ändringar i reglerna för bostadsbidrag och om medelsanvisning på tilläggsbudget för kostnader därför. Ändringsförslagen innebär ett upprepande av tidigare av riksdagen (CU 1977/78: 27) avslagna motionsyrkanden, nämligen

1. Höjning av den övre hyresgränsen med 100 kr. per månad för barnfamiljer utöver vad som gäller fr. o. m. 1979-01-01. Förslaget innebär att statskommunalt bostadsbidrag (SKBB) skulle kunna utgå för högre hyra än som hittills beslutats.

2. Inkomstgränsen för oreducerat bidrag, i princip gällande såväl för statligt bostadsbidrag (SBB) som för SKBB, höjs från 38 000 kr. till 41 000 kr. för barnfamiljer.

3. Inkomstgränsen för skärpt reducering av bidrag höjs från 54 000 kr. till 60 000 kr.

Civilutskottet avstyrkte motsvarande yrkanden vid behandlingen av tidigare motionsförslag med hänvisning främst till samhällsekonomiska och budgetpolitiska överväganden.

Inledningsvis noteras att bostadsbidragens syfte – som det uttryckts av nuvarande bostadsministern i senaste budgetpropositionen (bil. 16 s. 22) – är tvåfaldigt. Dels är bidraget ett fördelningspolitiskt instrument som skall öka betalningsförmågan för dem som har låga inkomster eller många barn. Dels skall bidraget stimulera de hushåll som bor under otillfredsställande förhållanden att skaffa sig bättre bostäder.

Vad först angår förslaget om att höja de *övre hyresgränserna* för barnfamiljerna gör utskottet följande bedömningar ur bostadspolitisk synpunkt.

Som utskottet ovan (s. 15, tabell 10) redovisat hade drygt hälften av såväl barnfamiljerna som hushållen utan barn i december 1977 bostadsutgifter som översteg de då gällande övre hyresgränserna. Denna andel var högst för familjer med 2 barn, 63 %. För familjer med 1 resp. 3 barn var andelarna 43 % resp. 50 %. Uppgifterna för juni 1978 visar att motsvarande andelar då var något högre för hushåll med 1 och 2 barn. Den höjning av hyresgränserna som genomfördes 1978-04-01 har sålunda inte helt motsvarat höjningen av bostadsutgifterna. Gränserna höjs fr. o. m. 1979-01-01 med i genomsnitt 7–8 % för såväl barnfamiljer som hushåll utan barn. Bostadsstyrelsen anger i sin anslagsframställning för nästa budgetår att andelen hushåll som har bostadsutgifter som överstiger de övre hyresgränserna beräknas öka ytterligare från 1980-01-01. Styrelsen föreslår att gränserna höjs fr. o. m. 1980-01-01 med hänsyn till förväntad ökning av bostadsutgifterna under 1978 och 1979 och att de bättre anpassas till faktiska utgifter genom ökad differentiering.

De övre hyresgränserna bör bestämmas så att alla hushåll ges ekonomiska möjligheter att efterfråga en rymlig bostad av nybyggnadsstandard i en god miljö. Den tidigare direkta anknytningen till inflyttningshyrorna i nyproduktionen i de två största storstadsområdena har släppts – detta med hänsyn bl. a. till kostnadsstegringen vid sanering. Hyresgränserna för ett visst år bör jämföras inte med statistiskt belagda inflyttningshyror för ett förflutet år utan med antagna bostadskostnader för bidragsåret.

Mot bakgrund av det anförda har utskottet gjort en jämförelse mellan å ena sidan antagna bostadskostnader år 1979 i lägenheter som uppfyller utrymmesnormen högst två boende per rum, kök och ett rum oräknat, och å andra sidan beslutade och föreslagna hyresgränser. Bostadskostnaderna har därvid beräknats genom att riksmedeltalet av inflyttningshyrorna år 1977 i allmännyttiga bostadsföretag i exploateringsområden räknats upp med ca 20 %. Hänsyn har sålunda inte tagits till högre bostadskostnader i vissa saneringshus, till att storstadsområdena kan uppvisa högre inflyttningshyror eller till att den här använda utrymmesnormen är ett minimi-

krav som inte helt binder bidragsbeslutens inriktning. Uppräkningstalet torde få anses som ett i detta sammanhang acceptabelt uttryck för antagna höjningar sammanlagt av inflyttningshyrorna från 1977 till 1978 och från 1978 till 1979. Denna jämförelse – som endast är ett exempel och inte avser att slå fast vare sig utgångspunkterna eller någon metod för automatisk anpassning – visar att t. o. m. med de angivna förutsättningarna de i motionen förordade hyresgränserna kan försvaras. Det torde vara obestritt att ett system med såväl en nedre som en övre hyresnivå i sig innebär ett sätt att uttrycka en samlad bidragsandel, varierad i en given skala. Vidare noteras ovan (s. 16, tabell 11) att en höjning av hyresgränsen i högre grad proportionellt sett kan komma att utnyttjas av egnahemsägare med deras större medianvärden för de enligt gällande regler beräknade bostadskostnaderna.

Enligt utskottets mening är den i motionen föreslagna ytterligare höjningen fr. o. m. 1979-01-01 av övre hyresgränserna motiverad ur bostadspolitisk synpunkt.

I fråga om föreslagna höjningar av *inkomstgränserna*, dvs. de inkomstlägen från vilka ett utgående bidrag reduceras med 15 resp. 24 % av överskjutande inkomst, anför utskottet följande.

Förslagen utgår från det statistiskt belagda förhållandet att antalet hushåll med barn som fått bostadsbidrag minskat genom inkomstutvecklingen – en utveckling som inte anses motsvara ökningen av barnfamiljernas kostnader. Som ovan (s. 15) anges har antalet bidragsmottagande hushåll med barn minskat mellan december 1975 och december 1977 med 86 000. Bostadsstyrelsen har i sin anslagsframställning för nästa budgetår (s. 62) angett att minskningen främst beror på att höjningen av den nedre inkomstgränsen inte följt inkomstutvecklingen. Styrelsen anser emellertid att den våren 1978 beslutade höjningen, relativt sett, ganska nära överensstämmer med den faktiska inkomstutvecklingen mellan åren 1976 och 1977 och att därmed under år 1979 antalet barnfamiljer med bidrag inte kommer att fortsätta att minska på grund av denna del av inkomstprövningen. Styrelsen föreslår en ytterligare anpassning från 1980-01-01 med hänsyn till inkomstökningen under år 1978 – 3 000 kr. för barnhushåll och 2 000 kr. för hushåll utan barn. Den övre inkomstgränsen 54 000 kr. har varit oförändrad sedan 1975. Styrelsen anför att en anpassning därav till "det sjunkande penningvärdet" skulle motivera en uppräkning till omkring 73 000 kr. från 1979 och troligen något ytterligare från 1980. Med hänsyn till dels andra förändringar i bidragsvillkoren, dels att stödet främst bör riktas till lägre inkomstgrupper anser styrelsen enhälligt det dock tveksamt om den övre inkomstgränsen helt bör anpassas till den nominella inkomstutvecklingen. Den föreslår därför en höjning till 65 000 kr. från 1980-01-01.

Utskottet noterar att motionsförslaget om höjning av inkomstgränserna inte innebär någon ändring för hushåll med en bidragsgrundande inkomst upp till 38 000 kr. per år – dvs. i princip inkomsten 1977 som den taxerats

år 1978. I inkomstläget 38 000–41 000 kr. ger motionen en bidragshöjning om 12:50 kr. per månad för varje 1 000-tal kr. som inkomsten ökar över 38 000 kr. I inkomstläget 41 000–54 000 kr. ger motionsförslaget en förbättring av 37:50. Vid inkomster mellan 54 000 och 60 000 kr. tillkommer utöver nämnda 37:50 en ökning med 7:50 kr./månad för varje 1 000-tal kr. inkomstökning för att vid inkomster om 60 000 kr. och däröver vara 82:50 kr./månad upp till den nivå vid vilken reduktionsreglerna medför att även detta belopp avtrappas och slutligen helt uteblir.

Inkomstprövningen av bostadsbidragen har till syfte att bidragets storlek skall anpassas till hushållens ekonomiska bärkraft. Såväl 1976 som 1977 och 1978 har beslut fattats om att höja den nedre inkomstgränsen med hänvisning till inkomstutvecklingen. Enligt utskottets mening kan emellertid, med hänsyn till att en bedömning måste avse flera faktorer, en rent indexmässig anpassning av gränserna inte tillämpas för att göra prioriteringar mellan olika inkomstgrupper. Den ekonomiska bärkraften är inte alltid direkt proportionell till den bidragsgrundande inkomsten – ett inkomstbegrepp som inte heller alltid är obestritt.

Motionsförslaget i denna del är, som ovan angetts, inriktat på vissa inkomstgrupper genom att de största bidragshöjningarna läggs vid bruttoinkomster år 1977 omkring 60 000 kr. Detta förhållande, vad utskottet ovan anfört samt bostadspolitiska skäl har lett utskottet till att överväga även andra lösningar än motionsförslagets. En alternativ lösning har därvid kommit i förgrunden. Om ett belopp av statsmedel i den storleksordning som det motionärerna disponerat för höjning av inkomstgränserna – ca 200 milj. kr. per helår – används för att höja *det statliga bostadsbidraget* skulle detta, jämfört med motionsförslaget, få positiva effekter genom att bidragsökningen i första hand kom att riktas mot hushåll med låga inkomster och bli större ju fler barn som fanns i hushållet. Om så sker skulle, enligt vad bostadsstyrelsen på begäran upplyst, ett sådant belopp räcka till en ytterligare höjning av det statliga bostadsbidraget, utöver beslutade 360 kr. från 1979-01-01, med 240 kr. per barn och helår.

Utskottet noterar att en höjning av det statliga bostadsbidraget får effekt inte endast upp till den nedre inkomstgränsen utan även indirekt i högre inkomstskikt genom att reduceringen skall beräknas på ett högre bidragsbelopp. För t. ex. en tvåbarnsfamilj skulle den enligt ovan prioriterade ökningen av beloppet med (2 x 240 =) 480 kr. i praktiken motsvara att reduceringen av eljest utgående belopp börjar inte vid 38 000 kr. utan vid 41 200 kr.

Civilutskottets sammanfattande bedömning beträffande förslaget om höjda inkomstgränser är sålunda att det i och för sig kan förenas med bostadspolitiska synpunkter. Höjningar av gränserna kommer att under alla förhållanden aktualiseras genom den fortsatta inkomstutvecklingen. Den inriktningsmässigt mer betydelsefulla nedre inkomstgränsen höjs emellertid enligt tidigare beslut fr. o. m. 1979-01-01 till en nivå som enligt

en enhällig bostadsstyrelse medför att den, relativt sett, inte minskar andelen barnfamiljer med bidrag. Nivån för den övre inkomstgränsen får bedömas mot bakgrund av bl. a. åtgärder inom andra sektorer och inte minst samlade marginaleffekter. Civilutskottet anser dock en ytterligare höjning av det statliga bostadsbidraget nu vara att föredra ur bostadspolitisk synpunkt framför en ytterligare justering av inkomstgränserna.

De i motionen gjorda *medelsberäkningarna* bör justeras något. Statens helårskostnader kan beräknas för höjning av övre hyresgränsen till 128 milj. kr. och för höjning av inkomstgränserna till 162 milj. kr. Kommunernas motsvarande kostnader kan då beräknas till 50 milj. kr. resp. 64 milj. kr. Vid ett bifall till motionsförslaget i dess helhet bör sålunda på tilläggsbudget anvisas 145 milj. kr. för första halvåret 1979.

Ett beslut om att enligt utskottets prioritering höja övre hyresgränsen enligt motionsförslaget och att öka det statliga bostadsbidraget med ytterligare 240 kr. per barn och år kan beräknas medföra kostnader för staten om (128 + 168 =) 296 milj. kr. för helår. Vid en sådan lösning blir kommunernas motsvarande årskostnader (50 + 62 =) 112 milj. kr. Om dessa åtgärder beslutas bör sålunda på tilläggsbudget för innevarande budgetår anvisas 148 milj. kr. – allt förutsatt att reformerna skall träda i kraft vid kommande årsskifte.

Motionsförslaget innebär vidare att *ikraftträdandet* av ändrade grunder för bidragen skulle ske fr. o. m. 1979-01-01. Riksdagens beslut med anledning av motionen kan antas fattas omkring mitten av december 1978. Det är enligt utskottets mening uteslutet att föreslagna ändringar i systemet administrativt kan beaktas från 1979-01-01. Om beslutet tillämpas enligt motionsförslaget från årsskiftet skulle detta för kommunernas del innebära en inte obetydlig administrativ belastning. Man måste dels gå ut med information till grupper som kan tänkas tillföras bidragssystemet, dels göra förnyade beräkningar av retroaktiva belopp för de grupper som redan finns i bidragssystemet. En följd skulle också bli att ett retroaktivt belopp betalas ut under våren 1979.

Om finansutskottet föreslår ändringar med verkan från årsskiftet bör enligt civilutskottets mening ytterligare medel för särskild *information* kunna ställas till förfogande. Utskottet förordar för detta fall att regeringen bemyndigas använda anslaget även för sådana åtgärder.

Stockholm den 14 november 1978

På civilutskottets vägnar

KJELL A. MATTSSON

Närvarande: Kjell A. Mattsson (c), Per Bergman (s), Per-Olof Strindberg (m), Oskar Lindkvist (s), Sven Eric Åkerfeldt (c), Lars Henricson (s), Thure Jadestig (s), Maj-Lis Landberg (s), Kerstin Andersson i Hjärtum (c), Magnus Persson (s), Karin Ahrland (fp), Elvy Olsson (c), Wilhelm Gustafsson (fp), Rolf Dahlberg (m) och Ivar Nordberg (s).

Avvikande mening

Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Magnus Persson och Ivar Nordberg (alla s) anser att avsnitten 2.2, 2.3 och 2.4 bort lyda:

(2.2) Prisstopp på byggnadsmaterial

Bland orsakerna till stigande anbudspriser ingår och åberopas prishöjningar på byggnadsmaterial. Ett stoppris på denna sektor skulle dels ge en reell uppbromsning av de stigande byggkostnaderna, dels ge indirekta effekter genom att hänvisningar till verkliga eller påstådda prishöjningar inte kan göras. En sådan åtgärd bör beslutas före nästa årsskifte. Motionen 1978/79: 2 (s), yrkandet 6, bör tillstyrkas i motsvarande del.

(2.3) Skärpt kontroll av vissa entreprenadpriser

Nivån på anbudspriserna har stigit och stiger. Utskottet har tidigare konstaterat att denna utveckling inte helt kan förklaras av bakomliggande mätbara faktorer. Det inom statens pris- och kartellnämnd pågående arbetet i förening med förutsatta fortsatta insatser från bostadsstyrelsens sida är ett steg i rätt riktning. Frågan har emellertid så stor betydelse att ytterligare överväganden snarast bör göras inom regeringens kansli om möjliga vägar för att bryta utvecklingen. Den eftersträvade konkurrensen i entreprenörsledet har uppenbarligen inte gett avsedda effekter – detta trots en i förhållande till de faktiska byggherreinitiativen överdimensionerad byggsektor. Omedelbara åtgärder bör påkallas genom en tillstyrkan av motionen 1978/79: 2 (s), yrkandet 6 i motsvarande del.

(2.4) Tilläggslån

Det får förutsättas att enighet fortfarande råder om att igångsättningen av flerbostadshus bör stimuleras. Ett administrativt enkelt, effektivt och lämpligt sätt att uppnå en sådan snabb ökning av bygginitiativen utan direkta subventioner är att införa de i motionen 1978/79: 2 (s) föreslagna tilläggslånen. Deras temporära karaktär ger en förstärkt stimulanseffekt. Motsvarande metod har tidigare visat sig fungera väl då det gällt att hålla nere kapitalkostnaderna och samtidigt dämpa hyrorna. En förutsättning är att denna ökade efterfrågan förenas med ett prisstopp på byggmaterial, vilket vi ovan förordat. Finansutskottet bör därför tillstyrka motionen 1978/79: 2 (s), yrkandet 7.

Särskilt yttrande

Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Magnus Persson och Ivar Nordberg (alla s) har till yttrandet fogat följande särskilda yttrande:

(2.7) Bostadsbidrag

Den form av beredning som motionsförslagen fått i delar som har direkt inverkan på statsbudgeten medför att vi inte motsatt oss de prioriteringar från bostadspolitisk synpunkt som utskottet gjort i fråga om bostadsbidrag. Frågan behandlas nu som ett delförslag bland en rad från flera håll föreslagna åtgärder på den ekonomiska politikens område – åtgärder med förutsatt snabb effekt. Detta innebär självfallet inte att vi i framtiden kommer att avstå från de i motionen 1978/79: 2 (s) ställda kraven på höjningar av inkomstgränserna för bostadsbidragen. Utskottets enhälliga bedömningar i yttrandet leder sålunda i första hand till att finansutskottet *med anledning av motionens yrkanden 10 och 11 bör tillstyrka förordade* höjningar av övre hyresgränserna och av det statliga bostadsbidraget samt föreslå anvisning på tilläggsbudget av 148 milj. kr. Vi har också förutsatt att den härmed sammanhängande frågan om ändringar i studiestödet initieras på lämpligt sätt.

Innehåll

Inledning 1
Yrkanden i motionerna väckta med stöd av 3 kap. 15 § riksdagsordningen 1
Yrkanden i propositionen 50 4
Yrkanden i motionerna väckta med anledning av propositionen 50 5
Motivering till motionerna väckta med stöd av 3 kap. 15 § riksdagsordningen 6
Motivering till propositionen 50 9
Motivering till motionerna väckta med anledning av propositionen 14
Utskottet 27
Den internationella utvecklingen 27
Den ekonomiska utvecklingen 1976—1978 28
Balansproblemen på sikt i svensk ekonomi 29
Är det befogat att stimulera ekonomin? 31
Stimulansåtgärdernas inriktning och avvägning 32
Övriga motionsyrkanden 39
Hemställan 42
Reservationer 44
Särskilda yttranden 57

Bilagor:

Skatteutskottets yttrande 1978/79: 2 y 60
Socialutskottets yttrande 1978/79: 1 y 62
Jordbruksutskottets yttrande 1978/79: 1 y 64
Näringsutskottets yttrande 1978/79: 1 y 66
Civilutskottets yttrande 1978/79: 1 y 82

Tabellförteckning

Tabell 1 Försörjningsbalans 1978 och 1979 26
Tabell 2 Bytesbalans 1977—1979 29

NORSTEDTS TRYCKERI STOCKHOLM 1978 780045